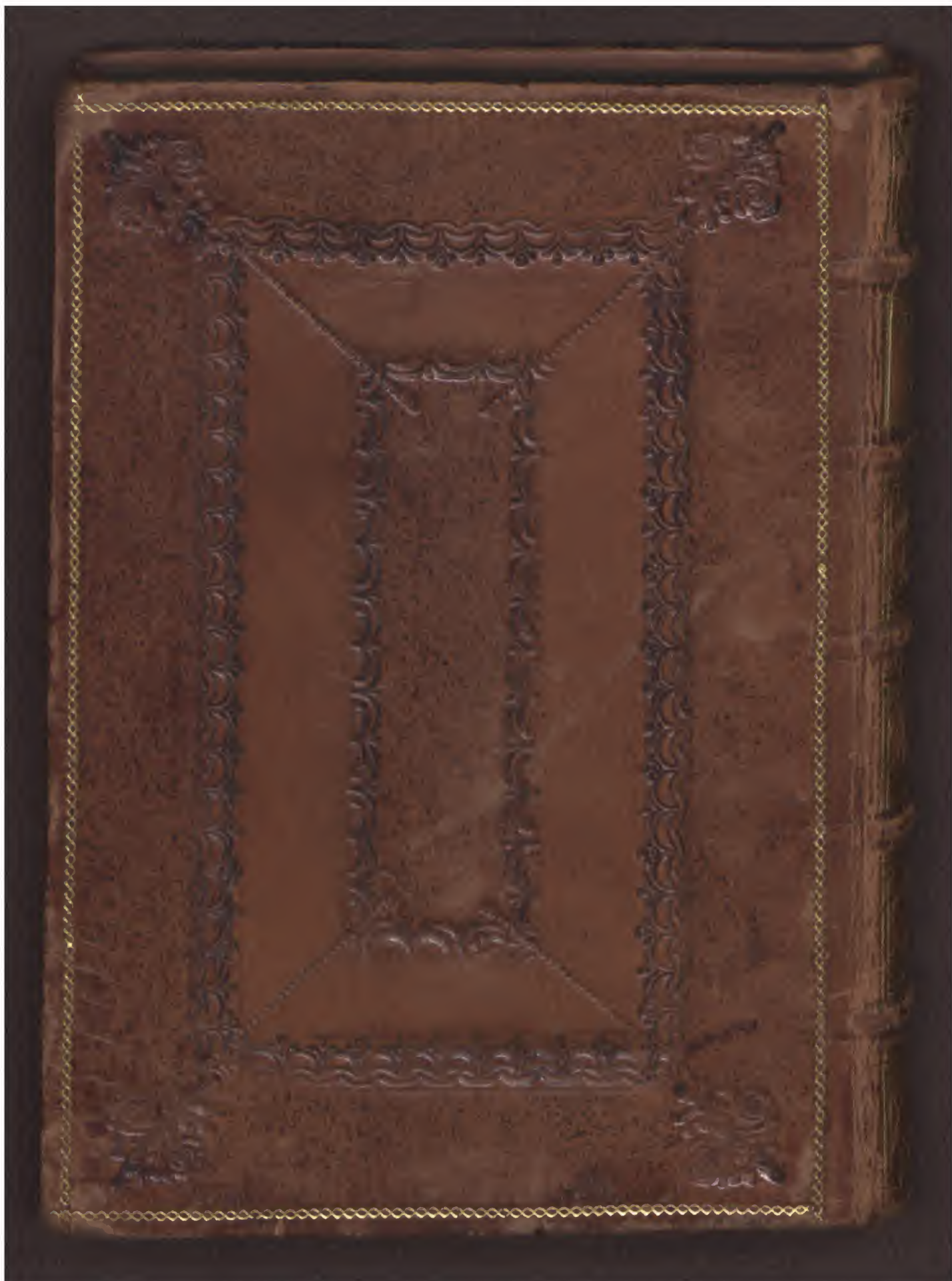

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 241 4° (LN 72 4° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 241 4° (LN 72 4° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 241 4° (LN 72 4° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 241 4° (LN 72 4° copy 2)

65

N° 241

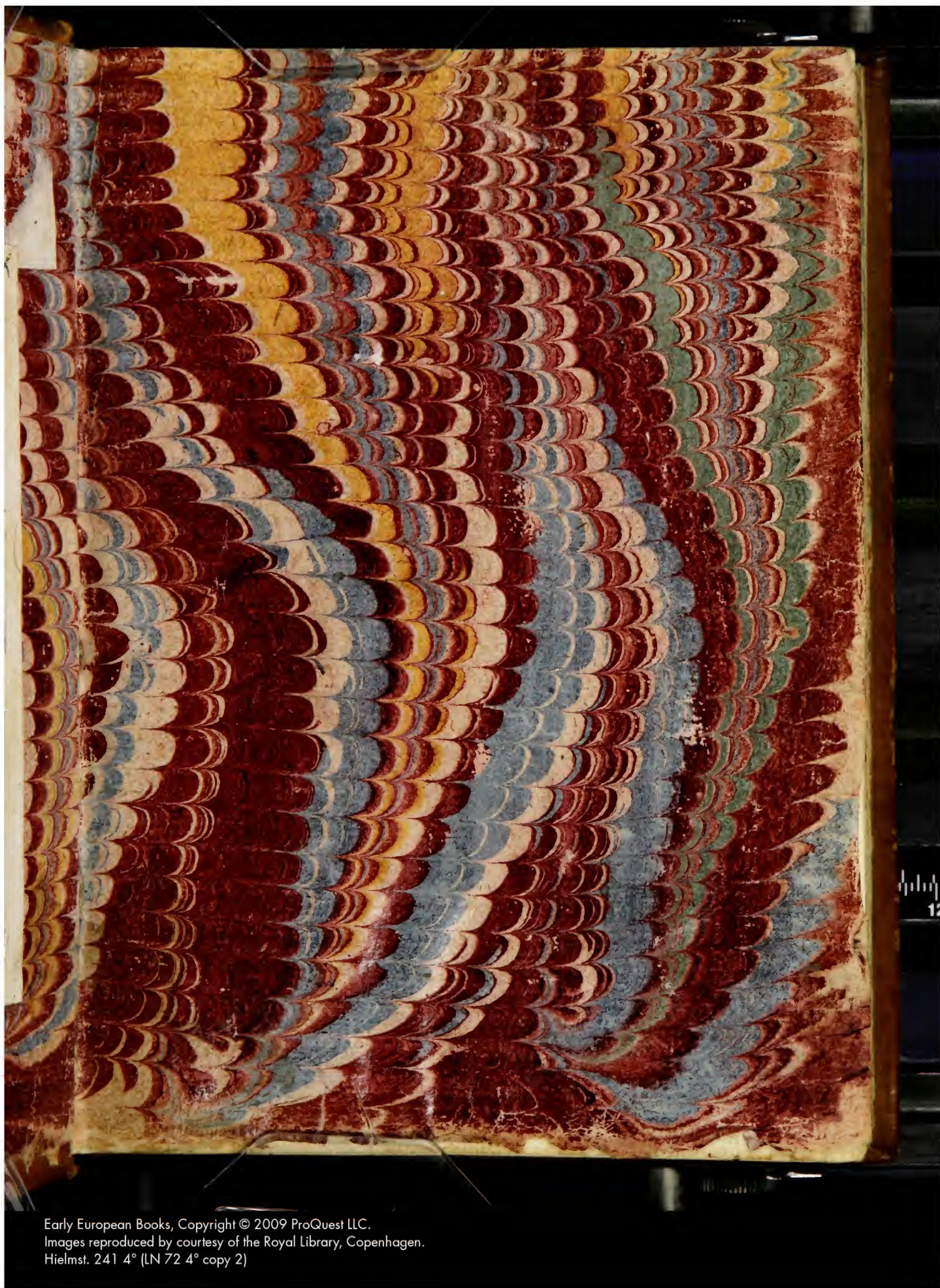
DA BOX

M. J. J. J. J. J.

LN 72 ex. 2

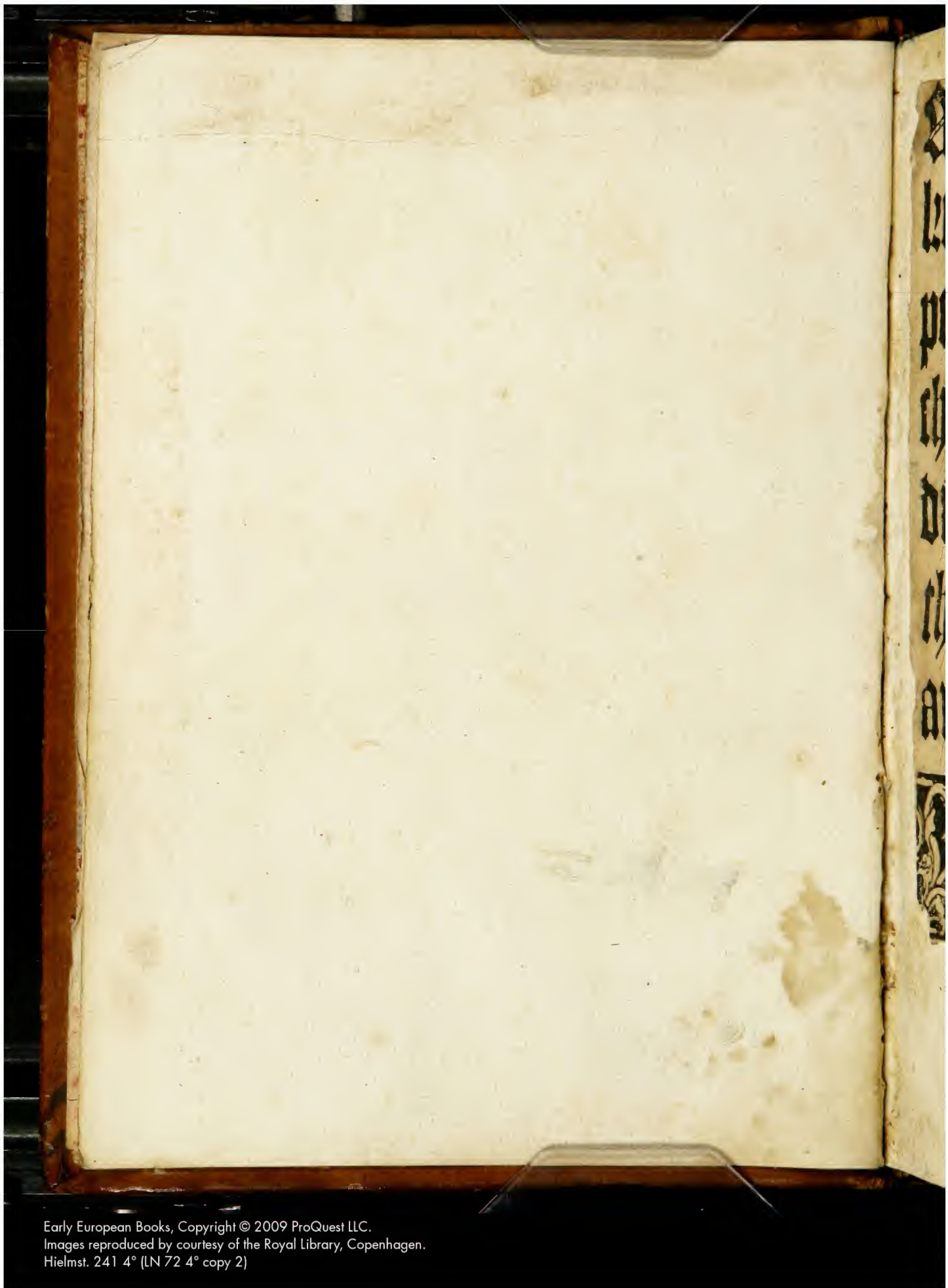

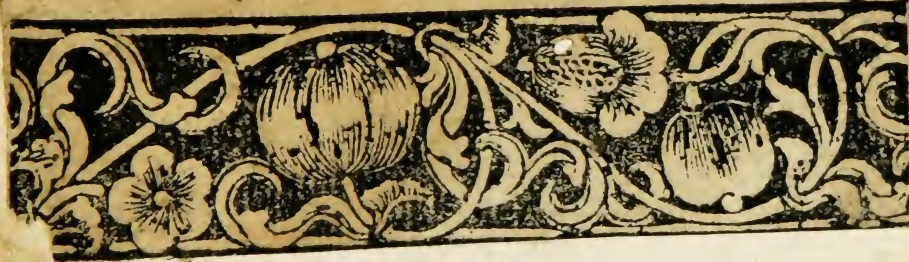
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 241 4° (LN 72 4° copy 2)

Det store Kongelige Bibliotek

Dagb. 480. uigl.

Menige Danmar
kis Rigs Biscop
pers och Prelaters
christelige oc retsin:
dige geensvar. till
the Lutheriansche
article.

rendis
hesse
Hwar
menige
ris ma
wele t
verden
forbin
wild v
ghet/ e
herr. d
icke ha
ne sch
ocrae
hoff/ e

Enige Danmarckis rigis Bis
 sper oc prelater. Helse alle Chri
 sine lesere mz frid/naade/ker
 lighet oc salighet.

ij bede oc formane ether al
 le Christne lesere/ giffue gud
 hwo i ere eller bliffue scw
 lle/eddil och vneddil/leeg
 och lerdt/fattig och riig/
 mand oc qwinde/vnge oc
 gamble/store oc smaa soz
 worde lesendis eller lese ho
 rendis vore nest effterkomende geenswar/till
 thesse ny predicanter lerdom och predicken/
 Idwar mett the forwandle oc forwende then
 menige Christen kircke(swo moget som i the
 ris macht er) vnder ny schick oc handell. Och
 wele ther fore gore manghe wiise hwoie all
 verden hafter i mange hunderde aar varit
 forbiistridt wdi salighetz lerdom/ och farridt
 wild vti troo/ gwdz brod/sacramentt/helli
 ghet/retferdighet/ oc all retsindig gwdelig
 hett. Och hwoie then hellige kircke hafter
 ick haft biistandt aff then heliand/ som he
 ne scholde dog vnderwiise vti all sandhett/
 oc vare henne biistandig i alle salighetz be
 hoff/effther Jesu Christi gwnstige oc gwdde

melige løfte.

¶ Suo bede oc formane wij ether (som sagt er) att i lessendis baade theris swar til nogre article aff theris eghen lerdom/ oc wore geen swar/ swo lenge bortkaste oc afflegge all wil dighet/ vti sind/ tancker/ agt/ menig oc begering paa thet i aff een wforkrenst cōscientie motte besindelig høre/ baade theris tilt all oc wore geen swar. Oc anseer hwercken vi off eller them/ endsten sind eller vild/ eller noget anden mēniskelig brøst och skrøbelighet/ mē alsomeniste rett oc schiell.

¶ Thet som nu trettis om i then hellige kircke/ er icke andit end en sand chustelig menig paa then hellige schrift/ om nogre stycke lerdom ther nu sōns i twiel och trette/ dog att the aff arild tud varit ha ffwe wclaffede och wknwrede blandt alle chistne lerefeddre.

¶ Ther aff er alle ketterh (som er en partisch handell) begynte oc wdrobte/ at theris meste re oc paafindere/ icke lode sig nøye met gammell meening / vnderckede oc wnderwiffning paa schrift/ troo oc lerdom/ o ch ha ffwe fordi paa thesse ting giordt sig sielff ett nytt tryck oc mening/ ther til berorde stwudwin aff hoff

mod/ stundum aff girighet/ oc offte aff andie
synderlige sager ther them ere til wilde/ kwn
ne foerde oc frēme nogre ny frond oc anslag
Endsten sig sielff til vellost oc gode/ eller o. b
andie till willie o. b tienisthe/ ther the kwnna
dog framdhelis b. w. ghe/ i nogre anslag som
the ellers kwnne allene icke bekomme

A Swodantt hemeligt wild/ ha ffwer gjort
manghe tretther blandt christert folck/ oc for
blindhett manghe ma all twsindhe mennisker
D. b. effther thi att theune nerwarin dhis tre
tthe/ som er emellom samme predicanther oc
then meenighe christen kircka/ er ingelwondhe
om synder oc ondsckaff/ ey helder om then hel
lighe sckriffit/ men om then hellighe sckriffis
edle oc retsindighe meening/ ingelwondhe om
synder som sagt er/ forti wij ere syndera paa
begge sidher/ baade aff f. d. t. zill o. b leffnutt.

A D. b. dog att samme predicanther ha ffwe
saara platzeritt o. b beclaffitt thett meenige
klerckery for girighedtz synd/ thett sckall tha
findhis i sandhett/ att the spindhe icke meer
for blaaet end andhitt folck pleyer at g. o. r. a /
Om andie syndher wele wij nu inthz tala.

Icke er same trette heller om then hellig-
ge scrift/ forti wij haſſue ſcriften paa beg-
ge ſider/ ey er heller nogen blant the retſin-
dige ſwo daarsck oc ſwo forbiſtridt/ at hā
wil eller agter at forſpilde ſcriftthen/ hwar
hwn rettelige brøgis. Men ſame twedraft
oc trette er forti om ſcriftens edele oc ret-
ſindige mening/ hwar hwn findis/ ther fin-
dis then ſørſte rett/ eſfter hwilcken rett nw
ſøgis i then hellighe kircke. Wro ſom ha-
ffwer til then rett ſørſt biſtaudt aff ſcrift
oc ſciel/ affnaade oc forſtandt/ wiſdom oc
klogſclaff/ hellighet oc redelighet/ oc ſøgher
hwercken wild eller fordeell/ røckte eller e-
ra/ hānw eſterfylge wij gerne.

Oc forti at the folck ſom lade ſig tycke/
att the nw ſøge ſame rett/ oc haſſwe i gam-
mel tiid ſøgt/ ere atſckilde vti twēne ſag/
tha wele wij nw kortelige ſwmmere begge
ſag/ oc i exempel wiſſ ſette ether them for-
øghen/ at i mwa beſinde oc offwerweye be-
ggis cheris vilkaar. Oc nar i haſſwe thet
giordt/ att i tha met beraad well betenckē
hoeff hwilcken parte findis kan ſørſt tryg-
het oc mynſt fara/ nar thet er icke got at hē
ge ſyn ſalighetz handell/ paa then ſom icke
ſøgher ſyn eghen ſalighett.

¶ Thet første slag lade wij nu ware paa
then ene side/ Althet Luther met alle sy
ne tilhengere/ ther swo mögit dess myndre
ere betrodde paa hans side/ at the era han
nu om alle besöerne nu stört vild. Same Lu
ther haffwer met sig ett stört tal folk aff be
gge kön/ leeg och lærde/ men dog ingen suo
gamel at han haffwer seett hundra aar/
Wass forsedde era. Eusebius. Maniche
us. Iovinianus. Vigilantius Alden. Aiche
sius. Joannes huss/ oc anden swodan adill
theris lige gamble fordomde kettere. Wass
affode/ discipelle/ och soerne mend som end
nu era till. Carlostadius. Decolampadi
us. Swinglius. Lapiro. Lucerus. Baltha
zar Lambertus Pomeranus. Brwnphelti
us. Regius oc mange andre lærde mend (wij
tale nu inthz om then löse swernere hob)
ther dog ere hännu swo anhengendis/ att
the hwercken gör ett met hannu/ eller
han met them/ men ere wiitt atskilde mett
troo oc handell swo att theris trette er icke
nu om afad/ faste/ hellidage/ sang lessnig
oc andre ceremonier som kwane bruggis bo
de ilde oc vel/ effter som höess them haffwis
en rett eiler wiang menig/ men hwn er i ti
mange oc drabelige stöcke leedom/ ther suo
ere menischns welferdt anhörendis/ at the

ris rettsindige troo oc mening forwothen / kan
ingen worde salig / som era om thet hogwer
dige sacramentt Jesu Christi legome / om me
ssen oc hennis bawg / om menischens frij wil
la / om troo oc gode gerninger / oc anden su
dan diabelig ting.

¶ Oc forthi tala the icke alsomeniste hwer
andie e mod men oc swo schriffwe store oc he
la böger / swo at thz er them icke nog / at the
ere met then menige Christen kircke partuscke
Men ere och swo wordhen partuscke met sig
sielfwe / aff guds reitferdighe tilladilse / thet
swo pleyer att forstöre ketterlig handell / och
giffwe syn hellighe kircke fred. Thesse folck
haffwe alsomeniste ett hiöme oc en wraa rti
nör thet er i Sassen och nogre faa land och
steder soz grentzer met Sassen. Oc fordi ate
gud bewarer altid syne / tha haffwer han
mange ma all twsinde menische i samne sta
der och land / som ere then gantske handhell
plat vbewarede. Och ere thesse samne folck
Lwters tilhengere / hwercken bestandig mett
lang tirdtz lawbestdt / ey heller aff noghit er
ligt samffrond / sorti met dygd / ara / oc hellig
hett rti leffnit oc gerning / haffwe the plat in
thz att göre.

othen/kan
et hogwe
me/om me
ns frö wil
c anden suo

Som er bode större oc sterkere/ icke aff store ord
oc löss tala/ men aff scrift oc scliell/ aff dygd
oc fromhett/ aff iertegen och anden aandelig
krafft/ ellers gaa wij ingelwnde fran wortt
gamble kwndscaff.

eniste hwer
e store oc be
nog/ at the
e partuska
icke met sig
ladise/ther
handell och
Thesse folck
en waa rei
aa land och
Oc fordi att
gaffwer han
samne sta
be handhell
mme folck
indig mett
noghit er
oc hellig
be plat in

¶ Anseer fforti icke thet at wij era syndere/
eller huess bröst oc misbrwg som sindis hoess
thett menighe klerkerij/ ther forhaabeligt er
att bedris kan nar gwd will nadhen giffwe.
Nar then menige mand bliffuer bedre end hā
nw er/ tha faa wij oc swo bedre presther end
wij nw haffwe/ thet er gāmel klage/ syndige
foreldre fødte syndige børn. Then tiid menig
heden var from oc god oc i alle maade hrste
lig oc retsfindig/ tha fødte hwn børn som va
re henne lige oc tha haffte hrstedōmen godt
folck och godhe presther.

¶ Men nar hwer scall dōmis for syn eghen
gerning/ tha er thet raadeligt at wij lade gud
alting dōme som best kan oc maa haffwe wij
icke apostolorum eller martirum hellighet tha
haffwe wij dog theris tro oc loffwe/ hellighe
den faa wij nar gwd will Christendōmen ha
ffwer hafftt mange hellige oc drabelige mend
til forstandere/ men Petri oc Pauli lige ha
ffwer han dog icke hafftt/ oc icke faar han hel

L i.

ler hat effther. Swo schulle wi dog tacke
gud hwer for syn naadhe/ oc forbiðe store
met daglig bøn oc begering.

A Thi raade oc bede wi eder som sagt er/
at i grangiffwelige offwerweve/ scarpelige
randsage/ oc rettelige besinde/ hof hwilcken
part i scwle opsette eder salighetz trost/ ocs
huar i kwinne tendke at ther findis storst tro
ghet oc seckerhet effter en cristeliff grantscke
ther bliffwer fastelige hoess/ oc serdelis i the
stocke lerdome som forberorde ere oc andre fle
re ther scwolle formerckis aff thesse effteri ol
ghende geenswar.

Oc vnder dess forname wi ether/ at i lese
sane geenswar m3 stor grantscke/ Oc hweff
noget ydermere kan begeris end the indehol
de tha skal thet framdelis findis wdi wor

Christen troes wunderschedha/ ther
wi lade u3 strag trocke nast
effther thesse wore gena
swar. Thet kende
gud at wi m3

thene vnderwiffning icke an
dett so ge/ end baade wor oc eder sa
lighett. Jesu Christi friid oc naadhe
ware met eder ewindelig. Amen.

Enige Danmarckis Rigs Bi
spers oc Prelaters Christeli
ge geenswar/ emod nogre v
Christelige swar mett hwilke
thesse ny lerere som kallis e=
uangeliske predicaute swa
nis att haßwe sig wondsteltt oc orsagett till
xxvij. article som same Bisper oc Prelater
haßwe besynderlighe anlagett vðaff theris
gantske predicken/ lerdom oc handell/ i thñ
herredag som war holden vti Kōbenhaffn.
Anno dñi. M. d. xxx. i Julij maanedt.

¶ Then første artickell aff sam=
me predicanteris lerdom.

¶ Den helliga kircke haßwer faridtt
wild i xij. eller xij. hñdreda aar/
thett er noghett ner siden wor herris
Apostela ware till.

¶ Predicanternis swar till
samme første artickell.

¶ Den sande hellige kircke som er fun=
deritt oc grønderit paa Christo then
rette grøndsteen/ lerdit oc opliwt
i en retscaffen tro/ oc begaffuet inz thñ san=
dhe helliand/ som henna styret och regherer
wdhi alla syna weya/ kan icke fara wild/

¶

Mat.
16.

Esa 28
5.8.

Ier 2.
I Cori
3.

Lant 4

oc 6

Ro 12

I Cori

12

Eph e

4

Soz Christus sielf sigher. Men swodan kircke
som ethers er/ som staar alleniste vti wdwen
digt hyglerij och kōdelig helliggett far altid
(wild.

¶ Prelaternis geenswar.

ffther thi at Christus then hel-
lighe kirckis brwgdōme/ ickē
haffwer vthen een brwd/ som
Salomonis brōllwps wiis-
klarlige lyder. Wilcken brud
sanctus Paulus kaller hanff
aandelige krop. Wore gaar

thet nw till/ at wij vti thette swar hōre talis
om twēne kircker/ Wonne Christus met twe-
giffte nw vare wanschappt/ oc haffwe till ete
hoffwet twenne kroppe.

¶ Men i wele tha sige at edet kircke er thn
sande Jesu Christi brwd och hanff aandeligha
krop och wor kircke er then store skōge ther
propheterne haffwe alle controffeytt met syn
retthe farffwe. Swo gott. Men thett wele
wij gerne hōre aff ether. Then kircke som kal-
lis i hellig schrifft Christi brwd oc krop/ mū-
ne ickē hwn (i hwar hwn tha findis) ware
then sande oc retsindige aff egthe oc retthe le-
fwende gwodz kircke/ ther er(som i sige) hel-

lig fwnderit oc grwnderit paa Christum/ then
sande och retthe grwndsteen/ lerdt oc oplwst
wdi en retsindig tro/ och begaffwet met then
sande helliand som henne styrer oc regerer i al
le syne weya/ ther kan forti ingelwnde fara
wild/ som Christus sielff siger.

A Thenne kircke (som wij fornode) tilstaa i
at ware en sand Christen kircke/ ther wij gerne
santocke met ether/ vti ett stocke ere wij dog
icke offwer eens/ thet er. **H**wad heller the kir
cke fundis hooff ether eller hooff off/ nar thet
stocke er forti met grantsche randsaghet/ tha
haffwe wij fwndet thet wij soge effther.

Oc dog thet er bewiisligt aff mogen handell
at edert samfwnd icke er then retsindige Chri
sten kircke/ som er Jesu Christi brwd. **U**j we
le tha har beschriuwe trenne wiise tegen som
sculle gore hwer Christen lesere wiiss/ paa thz
forskiel soz er emellom then sande Christen kir
cke gwdz brwd/ och then wanegthe hoerkone
ther gwd icke bekender for syn brwd.

I Forst at si. Then retsindige Christen kir
cke er een oc icke flere/ nar hwn er Christi san
de brwd oc hans aandelige krop/ met hanwz
eensindig oc eendirectig i alle maade. **A**den e

der kircke er icke een aff noger enighet/ forti
hwn gifi hwercken ett m̃z gamble retsindige
Christen/ ey heller met gamblæ forðom de ket-
there/ oc icke heller met eder sielsswe indbyr-
dis/ nar hwn paa en kort tiid er atskillt vdi
swo mange secter oc partiir/ som ere Lw-
theraner/ Carolostadianer/ Occolampadia-
ner/ zwinglianer/ oc andre mange naffn som
ere fødte aff uy oc atskillig partiiske han-
(dell.

¶ Framdelis er hwn icke heller een/ hooff
hwer aff ether besynderlig/ forti i siigte met
ether sielsswe vti swo mögen modsaffn/ icke
allene vdi atskillig tale oc böger men ofte
vti een bog och een tale

¶ Men twert emod tha er wor kircke i alle
maade then same vti enighet fast aff bestan-
dighet/ oc sig sielss altid lig/ icke partiisk/
men i hwor hwn findis/ tha er hwn wed sa-
me mening/ same tro/ same bekendilse/ oc sa-
me lerdoin/ oc swo hasswer hwn altid wa-
ritt siden the hellige apostele ere affgangne/
till thenne nerwarendis tiid/ ther sandelige
er sceedtt aff then heliandz obenbare doin
oc willie/ som hasswer bewaritt i swo man-
ghe hwn detdhe aar vti troens enighet/ och
lerdoins eensindighet the hedninghe soz ere

och altid ware swo wiidt spreddhe offwer
then gandscke werdhen.

Ther nest/tha er then retsindighe gods
kircke almenelig/thett er spreedt och wiid
giordt offwer alle iorderigs land och righe/
eithet som god hasswer loffwett syne hellis
ghe patriarcher Abraham Isaac och Jacob/
att han scholdhe mangfoldig gore theris
sad wthi Christo offwer all werdhen. Och
som hellighe prophets prophetier the liw
dhe om the heningers kald till troen/ och i
dheris affskid fran samme tro/ och hwoe
then hednische kircke scholdhe wiid gons
fran oster oc till westher/ och fran syndher
oc till nor/ ydhermere end then iudische kir
cke/ther scholde alsomenisthe bestwthis ru
dher iudhelands grentsche.

Ther Christus hasswer och swo stadfest
ther han taledhe om Centurionis troo/ och
ther han bod syne discipele baadhe i lesthen
och Apostelers gerningher/ att the scholdhe
fore hauss brodscaff offuer all werden/ ther
oc swo war obenbarit seto petro vti en an
(lig siwn.

Ther Paulus alle hedningers lerefader ha-
ffwer forswoldt mett forkynding/ och ther om
besynderlige schreffwett oc disputeritt till the
Rhomaner oc Galater. Schriffterne som thet
te bewise ere hwer mand witherlighe.

¶ Men thenne eder kircke er swo krap oc be-
swtis vnder swo smale grentzer/ at ther soz
hwn kallis alnēnig/ tha kenne i hēnis naffn
icke forsware/ nar hwn haßwer icke vden eett
högne vti nō:/ thz er i Sassen oc nogre faa
land och stedher som ther findis nest omkring
¶ Wilcke folck the alleredliste Kristen som fin-
dis vti gamble Kristen land/ Allandt/ Wi-
spanien/ oc Franckerighe icke agte for andett
end wilde mēiscker/ fraadzere och drackere/
ther i kraap oc styrcke haßue noghen dwelig-
hett/ men i wiid/ sind oc sckell platt inghen.

¶ Endog at wor herre haßwer paa alle sta-
der som edher kircke er begyndt bewarit sig
flera end siwtw sinde mend/ ther icke haßwe
kna falditt then Saxoniske Baall/ hwar
fore then iödiscke kircke er end nw haade wi-
dere oc större end eder sckall nogen tiid worde
¶ Men twertt emood/ tha er wor kircka swo
wind och breed/ som then gandscke werdhen
er stoer till.

3 Reg
19
Aho
11

A Thee nest kallis oc same christi reasindige
kircke/ Apostelig. Forti hwn er sandelige for
bygd paa apostelige oc prophetelige funda
ment/ siden then ypperste hørnesteen Christ-
us Jesus er grundeelige vnderlagt. Oc forti
beskrifvis stadtz mwa/ thz er kirckins/ vti
sancti Ioannis obenbarlse/ att haffwe xij.
fundamentt/ oc i them ware beskrefne the
xij. apostele naffu oc thett vscældige lambs/
som er Jesu Christi naffu.

Ephe

Apoca 18

A Vti theris predicken oc leedom er thñ san-
de hellige kircke grvndett/ oc fran theris tid
met en ewig handel oc brygelse/ hant anget
slegt fran slegt met en stedtze forføling vder
alt affald/ er oc swo kōmen nw till wor tid.

Oc fordi ther som i ere Christi kirckis eg
the bñ oc icke horebñ/ framkomne aff thñ
wegte berøstede sctige/ icke fødte aff etsin-
dige apostele men aff forgiftige kettere/ tha
giffwer off til kende eder framfarne aaldin-
ge oc forfæddre/ bisper oc leremestere/ oc frā-
setter off slegtelige eder affkomne/ fran then
ne tid oc til the hellige apostele/ oc bewiser i
hwad landtscaff och hōff hwad folck thett ee
holdet oc bryget/ som i nw lera oc foregiffus

D i

Alsom haſſwe then ſandhe kirckē Jeſu
Chriſti brud till moder/ kwnne thet gōre wa
den all vimage/ thet er/ at ſortellie prindte
lige alle wore biſper oc lercmeſtere ſran the
ne tiid o ch indtill ſanctum Petrum Chriſti
ſtadtholdere/ en hōfding offwer alle apoſte
le/ oc then hellige kirkēis fōrte biſp/ oc thet
bewiſe/ at all Chriſtendoms lerdōm er ſwms
melige/ met en rett handfēſning kōmen ſra
the hellige apoſtele och apoſtelige mēd the
is neſthe effhertommerā.

Alwem will forti nō lenger twile/ en ch
ten paa wor eller eder kirckē: nat wor er Je
ſu Chriſti brud then ſandē hellige kirckē Oc
eder tvert emod er then vanegte ſchiōge Sa
tane ſorſambling/ thet er alle bediegeris/
beſpotteris/ oc ſorbānede nēniſckers kirckē.

Aden i wele tha ſige/ at wor kirckē ſtaar
alſom eniſte vti wdwendigē hvglerij oc kiōde
lig hellighet/ oc ſar forti altiid wild.
Alwes ether icke i wanegthe horebōm/ een
wanartig aſtkōme/ oc rett omeflegē/ att be
lacte then hellige kirckē wor moder/ met ſwo
lōgenafſtigē klaſſerij.

Awne icke wor kirckē aarlige paa be

synderlige tiider lere syne bøn at the sculle
sig wogte for alt skrämpthet/ oc serdelis i
wdwortis gerninger. I sandhett tha gör hū
thett/ oc vnderwiser oss om hellidage baade
aff lesthen oc epistelen/ att inghe wdwortis
gerninger ere nogen tiid dwelige/ vden the
vdsprunge aff kerlighetz røder.

A Hvem er swo groff at han haffwer icke
hört Jesu Christi ord til syne discipele hōst
Mattheu. Vden i offwergaa (siger han) pha Mat 5
riseyerne och the lowtøne met retssferdihett/
tha skulle i icke indgaa vti hūmerigis rige.

A Hvem haffwer icke paa ett andhett sted
hōrdt/ hwore same Christus siger till syna.
Vlogther ether for the phariseyers swædy/ Luce 11
som er skrämpthet.

A Eller huem haffuer icke hōrt thette priiff
oc loff som sanctus Paulus giffwer kerlig-
hett/ nar han siger. Att ther som ieg kwinne I Cor 13
icke alsomeniste tale met alle mēniskers tron-
ger/ men oc swo mett engle trōngher/ oc ieg
haffde tha icke kerlighett/ tha ware ieg som
en scieldide malm oc en klinginde Lymble.
Eller oc inøgett andet som ther efter følger
Vdaff hwilckert wij laris och vnderwis/ att
D g.

icke allene alle wore gerninger/men hwor
alle andie gudz gaffwer ere vnøttige oc v
dvelige/kerlighett foruden.

A Oc ther som i har icke mett obenbare lo
gen beclasse then hellige kircke/tha bescker
mer ether/oc forsuarer thet som i hassue sage
oc bewiser met een ther andett hasswer lerde
oc predicket/enchten eblantt the gamble kir
kins lerefeddre/eller och eblantt the vnghe/
ther i pleye spottelighe at kalle Sophister/
hweff böger i werdis tha hwærcken att see/
lessa/eller forstaa.

A Men vnder dess vele wij lade swo wara
att wor gantske kircke er icke alsomestha
skrømtelig/men ett sandt skrømptt/och att
hwn er besmyttet i alle syne lemmir m3 alla
synders swllhett. Adwune hwn forti altide
fara wild som i vele sighe. Adwem hasswer
thet nogen tiid sagt/enchten om hedninghe/
iøder/kettere/affcome/twærker/eller saras
cener/som ere allerlengst fra Jesu Christo/
at the fare wild i alle theris gerniger/oc all
theris gantske handell. Nar the hasswe tha
møgett baade retsindelige talett/skræffwetz
oc giout/som i mange maade bewisige er.

A De ther som i wore icke meet begredelige
aff blindhett oc wylhett/ end i ere bespotten-
lige for geckerij/ tha motte wij met latter och
gamen/ vndfange the scriffther/ ther i fore
i rette til en fast oc sterck bewiissning paa es-
dertt første swar/ forti same scriffter ere es-
cher inthz biistandige.

A Adi then første sem staar Esaiæ xxxviii.
fraster god the iødiske prester/ for diwcken
scast oc vanwittighet/ soz er diwckenscast
estherfolghera. Men hwad kemmer thet
wor kircke weed?

A Men forthi i ere haarde halse/ lodde till
bagt all ocklasterij/ ther met at for ore thet
gantske klerckerij vti menige mādys had/ tha
er thet altid ether seedwane/ at hwess hord
oc strenge ord som lyder paa the iødiske pre-
ster/ pharisever oc lowtøne/ them pleye i al-
tid/ hwad heller the kwinne thet taala eller
ey/ att wye oc drage emod then hellige kir-
ckis tienerer/ bisper oc prester.

A Adi then anden scriffit sem staar Esaiæ
lviii. offwersckieder wor herre iødernes sekro-
mptellge faste/ hwat paa the sig i ostøsteds
forwthen andre gode gerninger the the for

somede/ och meest kerlighett som the schwilde
bewise theris fattige brödre. Thi kan thz icke
vare wor kircke anspændis/ vthen for no-
gre syne skröbelige lēmyr som fare wild in
wanwittighe iöder. Nar then hellighe kircka
förste dag i faste pleyer at forðome thz same
oc lerer forti syne böin/ hwore the schulle bö-
lige faste/ mett thett som Christus sigeer hoff
Mat 6 Matheü. Nar i schulle faste/ tha warer icke
wlostige som skrömptere the ere/ mett thett
som efftherfølger.

¶ Then tredie skriffte som staar Jeremie 17.
er aff same slag/ dragen fran the gamble iö-
discke prester/ oc indfönte paa wor kirckis tie-
nere/ met edre euangeliske blomster oc smy-
cke/ thett er klafferij/ skiendtz ord/ löghen och
bagtall/ ther mett forblomme och ammelere i
all edher skriffte.

¶ Then fierde skriffte som staar i. ad Cori 13.
giffwer till kende/ hwore ett legölighet oc köde-
ligt mēiscke icke kan begribe thet som gudz
and tilhörer. Men hwad kömes thet wor kir-
cke wed. Wonne hwar forti at Paulus swo-
sagde om nogre beeflige mēiscker vare gätz
legomlig och ködhelig.

¶ Denar inge aff thesse ting (som figwili

ge sigis) rōre enchtēn himmell eller iord/ tha
maa thett ware een wonderlig ting/ at i vden
all blwgsfill/ met swodant kaagel taare / c
dyste et her till at bedrage en simpel almwge
ther vor herre Jesus Christus haßfuer dog suo
dyre kiøptt met sytt hellige blodz vdydylse.

A Men nw wele wij cc swo thet som sandt
er tilstaa/ at wor kircke haßwer mange legō-
lige cc kiødelige mēnscker/ mange prester soz
ere drackere oc wlerde/ mange cc swo skrø
mpthere/ oc at mange som icke bwide haßwe
meer agtett cerimonier oc vdwortis germa-
ger end bōligtt war i nogre hūnderde aar/
hwar fere wij nw lide thenne forgiffte tiid
Icke kan iorti klerckerndtz ende leffnett gōre
theris sag rettfferdig som era ketthera/ icke
maa klerckerndtz oberbare svæder/ ware ket-
theris bewiiffning. En sand klage offwer kir-
ckens tienerer/ kan icke bewise noget Christen
troes falschett/ eller cō ketteris sandhedtt.
Thet er aff nōd(sagde Christus) at slaw brā
de schulle kōme/ ther er tilfelde cc crage till
synd/ men wee er dog thū soz the kōme vt aff

Mat 18

A Then stwnd wor kircke suchter oc vandrer
hæ paa iorden/ i ra syn begyndilse cc till sytt
endeligtt som then hellige scriftt sig wilige

Gene 7
Mat 3
Mat 13
Mat 15

indeholder/ tha haßwer hwn i sig diwi baade
reene och wreene/ hwede och affner/ godt sad
oc tiidtyle/ gode fiske oc onde/ wise iomfruer
oc daarlige/ oc ther til mz lam oc bwcke/ thz
er/ retfferdige oc wretfferdige.

Mat 14

¶ Forti som ther sprockelige sigis. Swo len-
ge bliffwer sender till som noget mēiscke le-
ffwer/ oc besynderlig i thesse werdzens siiste
dage swo att then onde hob/ skall i w altids
then gode offwergaa/ nar wor herre Christus
iesus haßwer sagt/ at i the yderste dage skall
ondscap ware offwerslodig/ och māge solckis
kerlighz forskis. Men paa thet siiste nar thā
hellige kircke haßwer fworldōmelige bestridt
syne figender/ dieffuelen/ legōmett oc verden
oc begyndher att faa seuer met offwer hand-
oc the onde ere wdußtrede fran the gode/ soz
the euangeliske parabole sige att skre skal/
tha skall thet fworldōmis som Paulus scri-
ffwer om gwds kircke. Att hwn skal tha vor-
de crefuld/ oc skal hwerecken haßwe smytte el-
ler rynde eller nogen last/ men i alle maadha
ware hellig vplatzeritt oc vstraßelig.

Lant 6

¶ Oc for then sag vti Salomonis bröllups
musā tha sigis kircken Christi brud stunduz
att ware deylig som soolen/ oc wd wold som

maanen/ dylig som sooll paa then kirckis ve
gne som haßwer off werstridt met seyer/ vthi
hwilcken ther sijnus forti hwercken smyttha
eller rycke/ forthi hwn er bestandig aff rett
eddill godheit. Aldwoldt som maanen/ paa
then kirckis regne som end nu figter. At soz
maanen er ick w den all smytte/ swo haßuer
sane kircke vti sig baad onde oc gode.

A Men dog bekende wi/ att thene same kir
cke i hwere manghe syndere hwn haßwer/ er
wnder des alligewel hellig/ dylig oc vplatze
rutt/ baad forti hwn er grwudet paa Chri
stum/ oc frelst vti haß hellige blood/ vti hel
lighett antwordett oc befalett sadrin/ raadt
oc regerit vti alla syne weye aff then hellige
and/ ther haßuer sande sacrament/ sand tro
sand gwdz dyckilse/ sand gwdelighet/ oc en
sand hllighet/ swo at vden for henne/ er in
thet helligtt/ inthet gwd tacknemeligt ellet
behaßweligt.

A Ther nest oc swo/ att endeg hwn haßuer
vti sig flere onde end gode/ som Christus sie lff
siger mange ware kallede oc flaa vdweldha
Ther war tha aldri ingen tiid swo forgiff
tig/ att hwn haßde i w nogre gode mend/ hel
lighe/ vplatzerade/ drabelighe aff alle slag/
E i.

dygder oc fromhet / for hwess sag then gants
scke kircke kaldis hellig / deylik oc wplatzerit
oc thet sçmelige / forti at kircke er eet ord soz
bestwter en menig forsambling / om hwilken
møget rettelig sigis / som kan tha icke bekom
me hwer oc een ther findis i suo dā forsamlig

Swo sige wij en stad eller en menighet at va
re syn furste hwld ock troo / nar hwn haffwer
aldrig warit hānwim vlydig / men altid wa
ritt lydig oc trofast / met willig tieniste oc vn
derdanighett / end og at nogre vnderfotte vti
sane menighet haffwe baade waritt hānwim
vlydige oc saldet hānwim fra hānde.

¶ Ligerwiis som ingen wiis mand lasther
thet hwss som er bygd paa stoer kaast oc ta
ring i aldersckioniste maade / forti att thet ha
ffwer nogre wreenæ stedher / till menniskins
hemelighe behoff.

¶ Men thet skall agtis som sanctus Pau
lus siger. At vti eet stortt hwss / findis icke al
somenisthe gwldar oc sølffcar / men oc swo
trakar oc leerkar / swo att somme bringis till
hoffwiscke oc erlige behoff / ock somme till w
hoffwiscke oc haanlige behoff. Swo er thet
ock i then hellighe kircke (som er gwds stora

hross) hwar ther findis somme kar aff gudz
retfferdige wiede bereedde till fordomilse och
haanhett/ oc somme kar som aff hauss wfige-
lige misckwond era bereeddhe til era oc salig
(hett.

A Men ther som wor kirckis syndet besckē-
mer ether swo saare/ tha lader off eder kirckē
till siwne som haffwer hwercken ryucke eller
smitte/ oc tha wele wij henne gerne anamine
Men nar wij wele eder kirke nøye besee/ tha
faa wij well ther manghe uti sigthe som era
fraadtzere/ drancere/ slossere/ hoorfkarle/ daa-
blere/ forborghede forðere/ landstwachtighe/
tiwffwe/ snaphaner/ iomfrwrenckere/ forre-
dere/ røffwere/ kirckebrydhere/ forløbne/ och
uti mange andre maade werlige folck som ha-
ffwe her till dags forfylte met vdygd oc ond-
schaff waritt/ aff rett miss hoff/ agtet for for-
laarede mēnscke baade hoff sig sielffwe oc an-
dre flere ther haffwe nw først fangett mood
siden the hørde/ att then blotte tro ggr them
baade retfferdige oc salige.

A Or nar i haffwe swodantt folck wdi e-
der kircke/ hwore gaar thett till att i see swo
grandtt wdi andre folckis syndhet/ men wdi
eder egna syndhet era i aldistingest blindha.

E h.

Mat 7

Thi kwnne wij ickē andhett sighe till eder end
thesse Christi wor frelsermandz ord. **W**ij se
er thw then sckieff som er i thyn broders øge
men then bielcke som er i tytt egit øge agther
thw dog ickē. Eller hwore taler thw tyn bro
der till och sigher/ tilsted att ieg vtdrager en
sckieff aff tytt øghe/ och see ther er een bielcke
wdi tytt eghett øgha.

¶ **W** thw sckrømptere/ først sckalt tw wdel
the bielcken aff tyt eghz øge/ oc siden maattw
see till om thw kantt wdtage the sckieff aff
tyn broders øghe.

¶ **W**em er then som er ickē inderlig beghe
rendis then tid mett hellighett oc fromhett/
som war i then første Kristne kirckē. Eller
hwem er then om han haffwer noghett sckell
ther ickē grømer sig mett angher oc swck/ att
hanss tid scholde ware blandt synd oc sorg/
vti thesse verdzens siste oc forgiftige dage.

¶ **A**den wij sckulle tha thett ickē forglēma
som merckelighe sigis. Thet som ickē kan an
derledis sckee oc ware/ sckalt thw ffordraghe
oc ickē straffe. Aldrig war then hellige kirckis
lycke oc welferd. Swo stoer/ att hwn haffwer
iw ffordragett mange onde iblandt saa gode

De nar Christus i then lille hob som war icke
te vden xij. apostela. haffwer fordraghett syn
forra dære Judam/ther och war hanff tiwff/
oc Petrum ther hāwm scwolde negte oc for
sage/ och alle the audre apostele ther hāwm
ginghe fran handhe.

E Desligeft nar sanctus Paulus oc alle the
andre apostele som ere Christhends grødis
første framfrowg/ haffwe blantt swo liden en
hiordt som then hellighe kircke paa then tid
war fordragett/ och hafft methidilse met swo
mange falscke apostele/ falscke brødre/ aar=
ckeløse brøge/ bedragere/ mange wædere/ oc
offwer altt them som met sød tale oc synyer
lerde oc predickede som i nu gøre effther then
menige mandz gode behaff/ hwilcket wi kwn
ne founercke aff theris egne sendebreff. Wi
scwolde icke wi som ere selfwe stora och gro=
ffwe syndere/ fordrage met sagtnodighet an=
dre folckis synder och ondsckaff. Sandeligha
tha er thū icke god/ soz the onde kan icke for=
drage. Then som kan icke fordrage Lam/ hā
bliffwer aldng T. bell.

E Lader forti wdaff i klaffere oc belackera/
att ware blinde i edre egne synder/ och swo
sinnfcke wdi andre folckis gerningher. War

er nu nog kicket i then sect som henger fore
till/ seer oc swo noget i then sect som henger
bag till. Att nar hwer aff oss haffwer forsta
dett syn eghen bröst/ foruden hwileken inthe
meniske enchten leffwer eller fōdis/ tha kun
ne wij dess lettere aff en broderlig kerlighett
fordiage hwet andris sckēbelighett. **Mat 13** At wij
emod heries bwd sckulle icke opröcke tiidzlä
mett hwedett/ eller oc thet som werre er/ hue
dett for tiidzle/ oc nar wij emod sancti Pau
li raad bide oc swoge hwer andie/ sckulle ica
ke oc swo göre hwer andie till inthett. **Gal 5**

Mat 13 ¶ Besinder forti euangeliske predicanther
edert eghett homod/ oc mett hwad dristighett
i ether tilwelde tette kristen kirckis nassin och
tittel/ nar i ere icke hēnis lēmyr/ end sige the
gantscke kircke/ mē ere affkome greene/ ther
mett tiden(hwess i ether icke bekende) sckulle
kastis i then ewige ild som er bereedt dieffue
len och hanff englā hwordane i ere/ end tha
att i kwinne wndgaa werdsins tymelige ild.

¶ Och paa thett i sckulle icke mett thettha
stöcke indlegge noghen ara hooss simpell oc
wlerdt almoghe/ ligherwiiss sein thett wa
re edhertt paa wnd mett thesse twendhe kir
cker/ tha sckall ther widis att i haffwe thet

affedre forf eddie gamble forðombdhe ketthe
ra/ aff Donacianer forst optencet/ oc sid heu
aff waldenser/ wickleffer och hrossither/ for
noghett och andhen tiid wdioptt/ som mete
stoer krommer och wmaghe wille forckorthe
then hellrghe kircke/ och henne beklemme och
bekrenke i lonlighe ketthere hytther oc wraa
er/ som er dog forspioedt offwer then gandt
sche werdhen. The formercke att kirckins
machtet och erlighe bestandt aff schrifft och
krafft trenger them mera end the wille.

A Dæ nar the kwnne tha kirckin icke neg
the/ ther hassuer bistaundt aff then klare sckri
fft/ att the schulle tha noghett hasswe giort
tha hasswe the digghett een ny kircke ther er
vsimnlig oc swo andelig/ att hwn hwetcken
kan sees eller hors/ ther the sige at ware al
somenis the theris tall och forsambling/ som
ere forsiwnedhe till salighett/ ther inghen
tha kendher och weed wdhen alleene gwd.
Wwilcken digtt som er fordi obenbarlighe
mood gwdz ord ther hasswer off giffwett en
leghomlig och simnlig kircke/ och swo sagtt.
Thw schaltt thett sighe kirckin. Och hwor
han tha icke will agthe och lydhe kirckin/

Mat 18

ſckalt thw ware hāuz vbe warit ſom en hed
ning cā een obenbare wēdere. Men hwoze
kronne wij noget ſige kircken/ eller henne hō-
ze oc lve/ nar hwn er ſwo vſwūlig/ at hwn
kan hwercken ſees eller hōris?

¶ Then anden ar-
tickell oc ancklage.

Alle gamble kirckins ſckick/ bwd/ or-
dinantzer/ ſedwaner/ deſigēſt fa-
ſte/ atſckillig kledeboen/ mad/ cere-
monier/ ſtadt/ embede. werdighet-
oc prelaredōme ma a foragtis oc nederleggis

¶ Predicanternis ſwar.

Alle the ſckick/ bwd/ ordinantzer/ gode
gamble ſedwaner oc ceremonier/ ſom
then hellige kircke haſt wer aff gwdz
ord/ ellet ere oc icke emod gwdz oord/ raadhe
wij icke till at nederlegge/ faſt myndre at for-
agte/ rett gwēlig faſte ſom holds mett een
dūſtelig menig eſfter gwdz raad/ loſſua wij
hōvelighe/ atſckillig kledeboen oc mad laſthe
wij icke/ om the bwdz mett een frj oā rett

samwittighett. Afšķillighe embe de agte wij
oc i thū hellige kircke/ effter then helliādz at-
šķillige gaffwer. Men eders store staet/ wer-
dighett oc prelatedgine/ lade wij ware eders
(kircke lig.

¶ Prelaternis geensswar.

wij bwrde ether strag att bes-
scheldis for the mend i era/
nar i haffwe swo snart sckiffe
farffwe. Idwem kan noghen
tind agthe eder ord/ nar i gi-
ffwe them icke lenger machte.

¶ Thi edert forste swar till forste artickel som
er nro hōrdt/ haffwe i sagt/ at wor kircke far
altid wild/ men nro haffwe i forglembt eder
sielffwe oc sige/ att alle gode gamble sckick/ or-
dinantzet/ sedwaner/ oc ceremonier/ sckw-
ke icke aff leggis/ oc fast mindre foragtis.

¶ Oc nar i sige at wor kircke far altid wild
/ hwi anāme i nro hennes seeder oc ceremoni-
er swo twētelige oc swo erlige. Thett som
sigis em sckick/ ordinantzet/ sedwaner oc cere-
monier/ kan em eder kircke icke wnderstaas/
nar hwi haffwer hwercken forsedie eller lāg
alder. Icke forstaa wij helder hwad sckick hwi
haffwe kan/ enchten aff lang wane eller hwi
gilse/ nar hwi er neppelig x. aar gammell.

¶ i.

De i rett alwers mening att tala/ hwore fyl-
ger tha thette swar met eder partiiff baadhæ
fcreffne bøger/ oc obēbare handel oc gernig

In capti-
uita Ba-
bylonica

Contra
regem
anglie

¶ Waffwer icke eder egen fennickedregere suo
fcreffwet/ at inthe mēisckæ haffwer macht
till aat biwde een bogstæff offwer en chriſthen
mand. Waffwer han icke och swo fcreffwete
paa eet andet ſtad/ at mēisckins ord oc lang
tidtz wanx oc biwgilse/ endog at the era ic-
ke ſcriffthen modſtandige/ maa well holdis
oc fordragiff/ men tha forplichte the inghen.

¶ Eller hwij loed han aff en vhfelig oc vrie-
delig dieriffhet obēbare forbrendæ chriſten-
doms fedus ſætt oc ſetick. Eller hwij era alle
gamble fedus ſetick nederlagde blant eder for-
ſambling i hwar hwa findis. Eller hwij ha-
ffwe i foriaget aff chriſtendoms tempill/ alle
gamble feeder oc ceremonier. Eller hwij era
anlagde hoeff eder baade hellidage oc faſte-
dage. Eller hwij haffwe i forſinaadt och for-
agtedt kirckins leſning oc tiider. Eller hwij
haffwe i forwandlet kirckins ſang oc dienſta-
wt i alle tempil ſom i era bleffne megtige och
mōndiga. Eller hwij haffwe i vdkæft oc ſøn-
derhwgget taſſler oc belede i ſame tempill oc
mōget andet giordt/ ſom icke følger m3 theſæ.

ord. Er thet at agte oc are gamble selick / or
dinantz er / seter / satt oc cristelige ceremoni-
er. Men i sandhet thet er som Judas met en
kyss forraaddha Christum / swo kyss i hand
hellige kircke met thette so de smyger / oc thet
mett forraade i hene wti vgweliga meniscis
hender.

¶ Men i welæ mowelsche sighe / at i offwer
alle agthe oc are the selick oc ceremonier sons
folge vtaff scrijften / eller ere oc icke scrijfte
modstandige. Swo got. Wij begere icke ander
nar thet er oc swo wor kircke vtherligt / ic-
ke alsomenste aff Esaias prophett / men oc suo
aff christendoms megher Jesu Christo / hwora
wij selwle off wogthe / at gwdz brod icke o-
fitertradis for menniscis selick oc satt seluld
Oc forti forsage oc bortaste met theris lare
meghere alle the menniscelige selick oc satt
som ere then hellige scrijft modstandige / for
thi som sanctus Petrus sighe / wij selwlla
meer lyde gwd end menniscen.

Mat 29

Mat 13

Acto 8

¶ Men thet er tha bodelige at i bewiisa vor
kircks ordinantzer / seedwaner oc ceremonier
Enchten att icke folgha wdaff scrijften el-
ler och att wara scrijften wsandiegtigha /
oc nar thz er gior tha vele wij m3 eder thm bo

3 4.

ohē forſaghe och forſckindha.

¶ Thett mwa i tha icke gōre effter eder and
ſom er wild oc forbiſtridt/ men effter thū hel
lige kircklis a and ſom er aff ſandhett. Icke
helder effter edert hoſſwidz daarlige menig/
mē effter gamble hellige forfadus retſindige
mening/ hoēſſ hwilcke wū finde then hellige
ſckriſtis retta grund oc edele forſtandt.

¶ Oc dog att edert ſwar er icke beſtandigte
met aſtadighet/ i haſſue tha ſandelige ſwarit
ther gwd giſſue at i mett gerning oc handell
haſſe ſwo ſandelige holdett/ tha ware wū
ſreſta ſea ſtoer vmage/ mett ſckriſt att ſōw
eder vnder ōghen/ ſom ere dog hwet Chriſthen
leſzera witterlig nog.

Mat 18

Wentz
17

Mat 16

Luc 10

¶ Hwem haſſwer icke thet laſt/ at thū ſog
icke lyder kirckin/ ſckall agtis for en hedning
oc en obenbare ſyndera. Eller ſramdelis/ att
then ſckall dōdis ſom icke lyder hanſſ bwd
ther er i ſyn tūd alle preſters hoſſding. ſram
delis/ att hwadſomhelſt Petrus oc hanſſ eff
terkōmere binde paa iorden/ thet ſckall wa
re bwindett i himelin/ oc løſer her paa iorden
thett ſckall ware løſ i himelin. Och att then
ſom forſingær the hellige Apoſtele oc theris

effterkønera/han oc swo forsmacer gwd

A Framdelis. Att wij skölle the marek=
skeliell oc grentzer ick offwertrede som wora Proverb 22
oldinge oc forfedre off lagt oc skicket haßre
Hwem haßwer ick last manghe skriffier aff
sane slag/ wdi hwilcke off baidis aff gwd/
att wij wdi seeder oc ceremonier/ sculle lydhæ
met hō:sonne/ gamble forfedus ordinantzer
satt oc skick.

A Ther næst ere i oc swo aff same astadig=
hett till fredz mett fasta/ men met then alsom
eniste som spager legoms kade oc wlydilsa/
och ick bøder mod gwd for synden/ eller gör
off retferdige for gudz ansigt/ effther skrom
theris seeder och mening.

A War høre wij trêne stycker. Thett forshæ
samtøcke wij gerne mett eder. Forti then fa=
sta er een priselig ting/ ther trenger oc trun=
ger legōmett oc legoms syndige beghering/
till att ware aanden lydig oc vnderdanig.

A I thett andett stycke era wij ether platt
modstandige/ forti eder meening wdsprunger
aff een stoer wildfarilse som negter syndhe=
boed. War om wij skölle tala emod then

niende artickel som er om kirckens sacrament

A Om thet tredie stücke haffwe i swoodhan
mening/ at scrømpkelig faste føder ickē rett-
ferdighet for gudz ansigt/ thet er then faste
som ickē kommer aff kerligheds rødder/ men
wdi hwilcken ther søgis een forfengelig are
oc verdzens priis/ ther wij oc samtøcke mett
ether/ och haffwe thet lunge wiist mett then
hellige kircke/ som wij gaffwe till kende i for-
ste geenswar. Men then brøst findis tha ickē
wdi faste/ men hoess then som ickē rettelig
brugher fasthen.

Mat 6

A Forthi ther findis ickē alsomesthe mis-
brug vdi faste/ men oc swo vdi bøn oc almu-
se gernig/ oc desigest alle vdwortis gerniger
som haffue nogett aff thū phariseiske swordey
thz er scrømpterij. For hwileket wij se wille
oss altid wogte efter kristi lerdem. Haffwe
i oc swo thū mening/ at i hwor noget faste ha-
ffwer alle retfindighe vilkaar/ thz er end tha
scrømpeligt met retferdighet/ tha samtøcke
wij ickē mæder/ mē emod sigē i alle maade

Mat 5

A Forthi siden wor herie haffde sagt til synæ
Men eder retferdighz er siøne oc offuer gaar
theris som era phariseyer och lowfne/ tha

kan thet icke sclee att i indgaa vdi hñnerigis
riga. Oc ther hñ hassor framset mäge exem-
pel/ mñ hwilcke hñ gaff til kende/ at wñ scul-
le icke alsomenisthe hasswe reene hender fran
syndige oc ondc gerniger/ mē oc swo en reen
siell oc samwittighet fra syndige tænder oc
falske meninger.

A Tha begynder hñ strax i neste capitel atle-
ra/ huore wñ sculle off forware mod skrymt
i bñner/ almosegerniger oc fasta/ ligerwiiss
som alle gernigers retferdighet thet bestit
i thesse trene capitel/ ware bestadig aff thesse
try ting/ bñn/ almose oc fasta/ nar the bñw-
gis oc holdis vti enfoldig oc retfindig menig
Oc hucledis gerniger gøre off retferdighet/
scal forklaris i nestlōmēde genswar

A Ther nest siige i sao Atskillig kledbon oc
mad lastha wñ icke/ om the bñwgis mñ en frij
oc rett samwittighet. Nu kñne wñ besinde
effter eder menig huore mōget mēnischeligh
scak oc satt forplachte menniskin vti fasta/ at
skillig mad oc kleder/ oc huss andre seedher
oc ceremonier soz fundis kñ/ thz er/ the icke bin-
de menniskins consciētz hōess gwd/ men
alsomenistha for menniskin wdwortis. For-
thi (som skriftthen siher) Gwd seer thet
som i hiartthet er/ men menniskin inthz vten

Mat 6

1 Be 16

thett vdwortis er swuligtt.

A Dø forthi haſſwe i ſwodaꝛ conſcientze/
att i meene ware frjtt hemelighe att offwer-
trede ſwodaꝛ ſelick wden all conſcientzis be-
ſwaring/ forthi ſom i meene/ att aff hemelig
gerning beſclēmis inghen. Men i andre ſol-
ckis ſainſſwond/ haſſwe i een anden meening
nar i beſrøchte att eder frihett ſkall wordha
andre ſolck een ſlagbrandt ther the offwer kñ
ne ſalde/ tha ſewlle ſwodaꝛ ſeeder oc cēre-
monier holdis/ meer for theris ſckylt ſom ic
ke bader wde end for eder eghen ſckylt.

A D hwad thette er een ſckigen løgn ſvør
meſtera/ kettere ſaare lig. Att ſckrømpte for
ſolckis øghen mett mēſckelige ſait oc ſelick
Men dog agthe them uthz nar ingen vitnis-
byrd er till ſtadhe/ emøed klar och obenbare
ſckriſtet/ paa thett att alcing maa ware thm
ſomelig ſom er liſwert lyſtig/ wnder een
chriſthen frihedtz ſckyggha.

A Thett bekende wij mett then hellige ſckri-
ſtet/ att hwer chriſten mand ſkall thett ſite-
lige wogte/ att han icke noghen beſclēmer
mett orſaga till noget ſald. Men nar thz er
wden ſara mett ſyndig orſaghe hoefſt andre

at i tha mwa forsome oc forfage chaxpendos
vedtagne satt oc seder/ bwide ether at bewi
sa mett skriffthen/ ther swo strengelige esckæ
skriffte aff andre. **N**wij bewisa i icke thetta
støcke lerdom met en bloedt skriffte. em i ha
ffwe icke stera? **A**n lesa i skrifften forwden al
la omflag/ at wi icke wille høre kirckin/ lyde oc
høre kirckins forstandera/ offwermacht oc al
le fogedij/ men eder glosa lesa wi ther icke/
men heller then mening som er emced edher
glosa/ at then sem forsmær the hellige apo
stele oc theris effterlõmera Christi stadtholde
ra/ han forsmær oc swo Christum.

Ma 18
Luc 10
Ro 13
Hebr 13

1nce 10

A **N**wore kan thet tha scæe/ at the bwd oc
schick sem kirckins fedra oc forstandhera ha
ffwe satt ther mett at forde och fremme gwdz
bwd/ scwolde icke oc swo forplichte mēiskis
samwittighett/ nar gwd giffwer thett macht
wdi himelin sem the binde har paa iorden sig
till loff/ heder oc era/ oc synderlige ting till
hindher och moodstande?

A **D**e forti ha ffwe thesse twēne hōffdingha
Petrus och Paulus endregteliga beswrett
mod thēne wilfarilsa/ at wi scolle lyde met
from willighet all offwermacht ond oc god/
icke alsomeniste wdaff redse for frōcht oc fa
B i.

1 Petr 1

240 13 **E**n sckuld / men och swo for wor consciendte
sckuld. Forti som sanctus Petrus siger. Thz
er en yndelig ting for god / om nogē for hāss
conscientze sckuld / lider kummer oc trengsill.
Forti at all offwermaecht er godz stattholte
och sckick / swo at then som er hēne modstan
dig / han er oc swo god modstandig.

A Den forti at then friihet (vnder hwilckē
i sckiwle oc beteckē eder gandsckē ondsckaff)
er eet listigt smyger oc gott behaff / huar mē
i locke then menige mand / som altid søgher
effter een legomlig friihet / tha wele wī thīst
till gode som end nū staa fast oc era icke fal
den / besckede met saa ord huad en sand friihz
er / ther christen oc euangelisck bōr at kaldis.
Forti hwn er i sandhet then friihet / till hwi
lckin off haffwer frelst Christus Jesus met syt
hellige euāgelio / som han sielff siger hoess Jo
ānem. Ther som sønen frelser eder / tha eta i
sandelige frii

A Uē vare alle baade i gder oc bedninge fore
Jesu Christi sōdzell / i trenne maa de trela och
wofri / thet er vnder synd / vnder dōden / oc vn
der dieffwelin. Forthi wī vare for syndhen
sckuld som arme fanger / bestede vnder helwi
dis macht oc weldige tyrānyā / oc falden vn
der then ewige dōd. Ther offwer vare i gder

na beswarede mett Moisi low som them war
vmoeliget at holde Ther Christus er forti kō
men som een middele emellom gwd oc menni
skin/ oc haffwer fordettinget menniskin wdi
gwd faders hyllist oc vensckaff/ tha haffwer
han frelst oss fra thenne trefoldige trelldom/
synd/død oc dieffwild/ oc desligiste iøderne aff
then sware oc vberlige Moisi low. Thet bli
ffwer alt for langt frōme leszera/ at vdelegge
oc besckede alle thesse støcker met skriffthen.
Ther till met era thesse støcker swo klare/ ate
thet icke giøns behoff.

A Oc forti er thet sceedt at een rætt Christe
oc euangelisk frihet scall vnderstaas/ icke at
ware ett frelsa fran øffwerighetz lydlisa/ el
ler fra theris bwd at holde/ icke helder fran
gode gerninger at brwge/ ther then hellighe
skriffit baade euangelisk oc apostelig lare
paa alle stæder/ nar swodan frihet icke andet
ware end ett forderffweligt selfswold/ oc alle
synders swerm oc forsamling.

A Den hwn er een forløsen fra synd/død oc
dieffwelsckaff och fra Moisi low/ och att wij
kwinne alting swammelige beswte/ tha er hū
sckæ andhett end een kerlig naadhæ/ och een
(naddelig kerlighett.

¶ ij.

Forti hwar kerlighet er/ther er herris aand
oc hwar herrins aand er/ther er friihett.

A Then kerlighet som alting fordrager gör
altid meer end ther biwdis/ icke aff trelach-
tighet/ men en adell friihet/ icke heller aff py-
næ/redse/ men aff fromhedy kerlighet i hwar
kerlighet er/ forti ther hafter conscientzen
ingen trengsil / inthe kwinner/ oc ingen be-
swaring/ men alsomstørst fromhett/ fred och
friihet. Oc forti hwar som helst icke er emod
kerlihet/ thet er icke heller emod friihet Och
for then sag mothw see Kristhelighe leszere
hwar sned thesse Satane sende wd hafter
biwget til at saa syn sad paa alle steder/ v-
lydilse/ giensigilse/ twedracht oc oprør w-
der friihedtz naffn och skrygghe.

1 Petri 1

A Oc forti siger sanctus Petrus swo/ther
som han beskrieffwer thette stöcke lerdome om
offwerighetz lydilse Thet er gwdz villie att i
sculle stoppe inwonden paa vforstandighe och
daarlige menischer miz velgerninger/ som the
ther ere frö/ oc icke som the ther vnder friihetz
sckyn betecke ondscap/ men som gwdz retsin-
(dige tieneræ.

A Sanctus Paulus sigher och swo. Kera
brödræ/ i eræ kalledhe till friihet/ seer allena

ther till/ at i then frithet ickē bryge wdi no-
gen orsage/ legōmett oc kōdet till willie och
behaff/ men tiener hwet andre i kerlighett

E I sculle dog wixē seim lade eder kalle euā-
geliske predicanter/ att thett skalcke stōck-
lerdom er ickē edert paa swnd/ paa thett i aff
then ondschaff som andre mange sculle edher
ickē berōmme. Forti han er strax fra begyn-
dilsen i Apostolorum tnd begynt oc vdsprun-
gen/ offte aff salden/ oc atter wdriopt paa thz
ny/ som aff Aeriauer/ Lamperianer/ Turilu-
piner/ Begardx/ Beguiner/ Waldenser/ Eli-
chleffer/ och Idwssither.

E Thet som i beswte edert swar met oc sige
Atskillige embede achte wij oc i then helliga
kircke effter then helliandz atskillige gaffuer
Men eders store stadt/ werdighet oc prelate
dōme/ lade wij ware eder kircke liig. Thenne
agt oc tilladilsa om thet scal staa til eder/ a-
nāme wij gerne met baade hender. Forti/ at li-
ger wiiff som wor kircke er gwds sande kirckē
swo findis oc hōff off then sande Christendom
/ sande Christendoms embede/ werdighet oc o-
ffwerighet/ aff gwōd gwnstelige schiffet mett
hwet oc een besynderlige till hauss andelighe
kroppis (som er thū rette Christen kirckis) nyt

the och bestande.

A Men hwad i mene met thz hemelige spoe
/ hwar met i beclasse wor stadt ac werdighz
/ widhe wij ick edher scheinbarlighz mening
Ther som i mena forti/synd/ myssbrwg/ oc
mysshandell Tha wele wij thet hwercken orsa
ge eller forsware/men gerne tilstaa/bekende
oc besørge/met daglig bøn till gud/at han
soz hassuer beschieket oss syndige med offwer
andre syndera/will oc swo alting forwenda
sig till loss heder oc era/oc oss alle til salighet

A Meene i oc swo/then søge herlighet och
era som følge wort embede/tha ere i forwde
ett bõiligt schiele oc redelighet I pleya altid
at siige/at vdwortis oc legomlig handell er i
sig sielff hwercken syndelig eller dygdelig/w
den aff hiarthens grønd och mening. At ha
ffwe forti een erlig oc twæstig herlighet syte
embede till agt oc wning/er hwercken mod
gudz low eller nogen skressuen ratt/nar na
twiligt schiele thet giffwer oss/at store embe
de oc werdighet/sømer store era oc herlige
(bett.

A Desligest/huess stadt oc herlighet wij ha
ffue och forfedre hasswe hafft for oss/them ha
ffwe wij aff gud oc Christen furster/wort em

bede til ett erligt bestande/hānwm at gihæ
ther fore regēscāff som kender alle herret/ och
icke edre skēdēre oc foragtere/ther ingen tīg
er til maade Men vnder dēss/huileken aff e=
ther soz er forwden synd/hā kaste paa css thū
fōrste steen Eller hwem ere i som dōme frem=
mede tiēnere nar the endsten staa eller faldhe
for theris egen herris dom/ oc ther eder bwr=
de meer at lyde oc hōre end wredelīge beklāffā

Joan 8

Ro 14

¶ Then tredia artickell.

All retferdighett er aff then
blotte och bara troo.

¶ Predicanternis Swar.

Di gwd worde wij retferdige allenis
ste/forti wij effter gwdz ord tro oc ho
be till hāss nade oc godhet somedels
Christi gutz oc menisckins sōn. Joā iij. Ro iij
oc iij. Dog vtbryder then indwortis gudz ret
ferdighz en frucht aff sig som er een ratt wd
wortis vforfalschet retferdighet/som staar i
ratt godhā wdwendighā Christelghā giernin
gher/ om hwilckā Christus tall Matheri quā
to. Oc apostelenā skriffwe Ro iij. oc Jac ij.

swd/ at een retschaffer tro kan ickē lēge bli-
 fwe blott eller bar/ men bewiser sig gerne i
 the maade som hēne giffwer orsage Wat vñ.
 Jacobi i. Ja/ wñ widett oc saa well som lec-
 tor Dowild/ at en dōd mening eller mēnische-
 lig eghen tancke gelder plat inthet for gwd/
 hward siighñ at gōre noghen retferdig. Men
 swo sige wñ wdi een swm. At ickē all retfer-
 digher men eniste then indwortis retferdighz
 er blottelig afftroen. Endog at same tro bli-
 fwer ickē sidhen blott och bar.

¶ Prelaternis geenswar.

Og at then mening om tro
 en er i thette swar fast meer
 formildett end hwn er obens-
 bare lert oc predicet for sin-
 pell almoghe/ tha haffwer
 thetta swar nogett nar swo
 mange lōgner som articla. Thet i sige i thet
 allerfōrste/ at wñ gōus retferdige aff then e-
 niste troo/ er en skendig lōgen. Then helliga
 skriffte gior oss wiiss/ att wñ afftroen gioris
 retferdige hoess gwd Forti thet kan ickē scēe
 at nogen troen forwden teckis gwd/ men att
 then blotte oc bara troo gior oss retferdigha-
 lesse wñ ickē wdi no ger hellig skriffte. War

Heb: 11

er nu gwdz ord? **W**ar er nu hellig skriffte
War er nu euangelium? **I** nar wij schwillt
nogett bewiisē eder emod/ tha raabe i gwdz
ord/ skriffte och euangelium. **W**ij føre i sel-
ffue icke nu i retta nogen skriffte som bewiis
at then blotte bara tro giffwer retferdighet

A Men i effther følge thet som er en gānell
ketthere seed/ ther pleya att forfalscke thit he-
llige skriffte forti/ thet hwn giffwer fore vti
een simpell tala/ bekōtte i mett krappe ord/
som inthz er sandra end at troen gōr off ret-
fferdige. **S**wo er inthz falsckera oc meer lōgē
achtigt/ end at then blotte oc bare tro gōr off
(retferdiga.

A **W**onne icke i sculle forti frōchte thit py-
na som then helliand trōffwer them mett/
ther foraflscke skrifften mē noget tilleg ther
hennis grōnd och meening kan forwandle?
Swo siger han. **I** hwo som noget tilleggher
thesse forfagde stōcker/ tillegge hān wim gwd
the same plager som skriffwis i thenne bog.

Apoc.
Luce vi
timo

A Men wij wela tha hōre hwore mange lō-
gner ther hōrer till at forse vā en lōgn mett/
dog the som har efftersølge / hwetkin orsaghe
eller i nogre maade formindcke lōgn/ men be-
sware een mett mange. **S**wo lyder eder ord/
W i.

ther eder Poett settha w^d paa latina/ hoess
gwd g^oris wⁱj retferdige aff then blotte tro/
icke thu som flyder i lossachtige folkis m^wnd
/men then som fornedels gwdz ord er di w^e be
lig roddest i meniscins bryst/ vdaß hwilckett
ord wⁱj sette losswe till gwdz iett/ oc anāme
naade fornedels Christi Joā iij. ad Ro iij. och
(iij.)

Ro 10 ¶ D then lesswendh^x gwd hwad h^oix wⁱj
har mange l^ogner. Er icke thz en l^ogn at no
ger tro flyder i menniscins m^wnd? All tro er
i meniscins hiarta/ huess bekendise v^d:obis
met m^wnden sein Apostelin siger. I hiart^het
troes till retferdighet/ men m^wnden bekender
till salighet.

¶ Men maa welske i haßwe swodan mee
ning/ att ther findis manghe som icke tro thz
i hiart^het/ ther the bekende mett m^wndhen.
Thett wele wⁱj icke heller negth^x/ men huad
tha? Fori i huo the era/ hoess gwd som grā
sker baade n^rix oc hiarte tha era the wan
tro mēiscke/ oc haßwe platt ingen tro.

¶ Adinne icke thet oc swo ware l^ogen/ at
then tro oss g^or retferdige/ er roddest i men
niscins bryst/ fornedels gwdz ord? Fori thu
tro som giffwer menniscin retferdighet/ och

er ende aff nød till mēisckins salighet (ther
skolen pleyer att kalla ett indsekd) er een
gwdz gaffwe/ som apostelin siger/ aff himne
lin indfatt i mēisckins siell/ wden wij welæ
welycke fra himerigis gleda the dōbte bōm
som aldrig hōrde gwdz ord/ eller oc the gecke
oc narra som hōred/ men tha icke forstandeli-
ge begreubett/ eller oc them som haffwe thet
hōrdt oc forstandet/ men dog siden forglōmbt
aff stoer hōffwett siwge.

Ephe 1

¶ Dog att then tro som effther Sancti Pau-
li meening/ er aff hōrilsa formedhels gwdz
ord/ ther skolen kaller atspordt och besōgt/
er och swo paa syna maadhæ gwdz gaffwe/
och er alle them som era kommen till skiels
aldher/ och kwinna sandtza mett forstandhig
grandtsckæ aff nød baadhæ till retferdighet
och salighet.

Ro 10

¶ Er thett icke och swo lōghen/ att wij for-
medels gwdz ord allenistæ setthæ loffwe till
gwdz iætt oc lōffthe? Forthi troen er icke al-
somenistæ att setthe loffwe till the lōffthe soz
gwdz ord indheholdher/ men och swo at mee-
næ och tro wara sandtt allt andhet som skrī-
ffthen indheholdher/ och alle articklæ som en

(Christhen tro bestwter/

Id 4.

thet er icke alsomeniste the stöcker som oben-
barlige oc textelige findis i thz gamble eller
ny testamentt/ eller i the samlegger som era
the hellige apostelers Niceni raadz oc Atha-
nasii/ men oc swo hwess then menigechristhen
kircke er aff skriffen hemelige obenbaritt

Jo 3

Er thett icke oc swo lögn/ oc offwer alle
nem oc wgrdelig/ att wele gøre Christum oc
Paulum till lögnera met eder/ ther met att
wela bewisa oc bestercke eder lögn. **W**ad
siger Christus. Theu som troer paa sønnen/
scall icke fordomis. **W**onne har sigis. Then
ther alsomenista troer paa sønnen/ scall icke
(fordomis)

Ro 3

Sramdelis/ hwad siger Paulus. **A**li me-
na at mēisckin wordher retferdig formedels
troen/ forwden the gerninger som logen biw-
der. **W**onne har lessis. **A**li meena at thū blo-
tte oc bara tro gør mēisckin retferdig

Oc endog thet er vden alt sckliell/ att nogher
gerning gør mēisckin retferdig (som scall
besckedis i nest kōmende artickill/ thet følger
dog icke ther vdaff/ at thū blotte oc bare tro
encke gør mēisckin retferdig/ nar nogre an-
dre dygder era oc swo aff nød till retferdig-
hett/ som scall nu strax fornerckis

A Nwem er nw then som haffwer wiid och
fciell (dog han er wforfarin wdi bogeligha
konster) oc icke nw seer/ at thet er wholigt
oc vbewisigt the met fara nar the swo sige
Thet eller thet er aff nod till then handell/
oc forti er thet allene nog. Forti thesse twen-
ne ting era atskilde at goris behoff til nogre
ting/ oc at ware aldelis nog. Awa wi swo
soge bewiissning/ tha kwnne wi thet sama
sige om andre dygder oc swo Forti swo staat
skreffwet. Aff haabet era wi salige worden
I same maade ere och hwer dygd aff nod till
retferdighet/ icke er forti hwer oc een allene
nog. Wiltet dess myndre genga haffuer in
troen/ nar hwn i drabelighett wiger for an-
dre mäge dygder/ som har effter scal bewisis

Rpo 8

A De paa thet wi sculle icke siwnis att so-
ge effter ord/ tha wela wi swara til eder en-
ka mening/ i haffwe i thet a swar. Er thet
icke oc swo logn/ at then tro i hware stoer oc
sterck hwn er/ ther haffwer ick kerlighedtz
dygd/ gori menniscin retferdig. Eller hwad
troo kan nogen tiid sigis att ware sterckere/
end then Christus omtaler oc siger. Sandeli-
ge siger ieg eder/ at ther som i haffwe tro soz
ett senops korn/ tha sculle i sige till thet tha
bierg/ flytt tig her fra oc tiid/ tha skall thet

Mat 17

strax flytte sig/ oc ingen ting skall ware eter
wmsielig.

1 Cor 13

A Men hörer dog hwad Paulus siger om
then tro. Oc ware thett swo (siger han) att
ieg haßde all tro/ oc swo then macht att ieg
konne flytte bierg aff theris sted/ men ieg ha
ßde dog icke kerlighett/ tha ware ieg inthett
Hwad kan nogen tiid sigis mett klarere ord
aff sancto Paulo/ som er dog offwer alle tro
ens predickera oc pruisera.

A Men nar i haßwe een tiid begynde at lü
ge/ oc haßwe thet mett offwertredt all blw
sill/ tha forßolgher thett som begyntt er/ och
swo lwiggher framdelis att thett kan haßwe
held mett sig/ att i kunne i noget maade for
sware then stora lögen edertt första framsett.
Swo skriffwa i framdelis. Dog wdb:ydhet
then indwortis gudz retferdighett een frw
dett aff sig/ som er een rett vdwortis wforßal
skett retferdighett. som staar i rett gode wd
wendige Christelige gerninger. Om hwilckæ
Christus taler Mat v. oc apostelin. Ro iij. och
Jaco ij. swo att een retschaffett tro kan icke
lenge bliffwe blott eller bar men bewiser sig
gerne i the maade som henne giffwer orsage/
mat vij. Jaco i. Thesse ord höre eder till.

A Wonne icke har och swo wara twennæ
 lögner/ baadhe wblwghe och obenbare nog
 40st. Endog att een frölsom retferdighett
 som er alle dygdhens samfving/ kan icke an-
 dhett wdi ett wittigt mennsche end wdbry-
 dhe sig nar henne gifwis oslaghe/ som er aff
 kerlighedtz kraft/ thet icke kan ware ledig
 och aarckelöf. Men then retferdighet som i
 sighe att ware aff then blotthe tro/ kan tha
 thett icke göre i hware hwn er baadhe fast oc
 rodseft wdi mennsclins hiartha. Och forw-
 dhen kerlighett och kerlighedtz wdwortis ger-
 ningher/ kan hwn icke heller vare varasttig
 Thette bewiss icke alleniste Paulus soz for-
 talde er om thn tro ther kan flytte bierg oc gö-
 ra ierthe ghen/ att hwn kerlighett forwdhen
 er inthett.

1 Cor 13

A Men Christus och swo hwar han swo
 sigher. Ther skall icke hwet och een indgaa
 wdi himmerigis richa/ som kaldha och be-
 fendha mig een herre/ men then ther gior
 myn fadhers willia som er i himmelin/ man-
 gha schulle sighe till mig paa then dag/ her-
 ra/ herre. Wastwe wij icke fornedhels tytt
 naffu propheterid/ fornedhels tytt naffu for-
 iaghett dießuelfschaft/ och fornedhels tytt
 Unaffu giordt mange iertegen/

Mat 7

tha scall ieg obenbare sighe them/ ieg kende
eder aldri g/ gaar alle bort fra mig soz bedri-
ffwe ondsck aff.

A Wonne ick the ha ffwe en f wlosom tro
till Christum/ som vdi hanff naffn fordriffwa
dieffwelscaff/ ha ffwe witscaff paa tilkø mende
ting/ oc gøre wnderlige iertegen.

Dog siger Christus/ at mange aff thz' slag
sculle wdelyckis aff himerigis riga for theris
syndige gerninger. Wnem er nu then som is-
cke forstaar oc swo aff thette Christi witniss-
byrd/ at een f wlosom tro kan findis forwden
kerlighett och kerlighedtz gerninger/ endthen
mod gwd eller mēisckin. Oc forti er thet och
swo een swar lōgen/ at wela gøre Christum
Paulum oc Jacobum till lōgnera met edher

The steder som i kalle i retta aff them/ ick
bewiisat at troen kan ickeware forwden ker-
lighett oc vdwortis gode gerninger/ men at
henne ick bwrde at ware them forwden/ om
wij ellers wele worde baade retferdiga oc sa-
liga/ ligherwiis som troen allene ware ick
fyllist til hwerkin aff them. Wget sceer och
kan sceer som bwrde dog ick at sceer/ ther bo-
de Paulus hwar han taler om troen tilstaar
och Jacobus/ hwar han vnderfhe der Pauli

mening/ oc lærer att Abrahe retferdighet aff
troen begynt/ war aff gerninger swldkōmen

A Ther nest smykke i thette edert suar met eet
aff edre euāgeliske blomster/ oc sigæ swo i e-
der dansckæ. Ja/ wij widett end oc swo well
som lector powild/ at en død mening eller
mennisckelig egen tancke/ gelder platt inthet
for gwd/ huad sigen at gøre nogen retferdig
Men vdi latinen haffuer eder poet thette suo
møget forbeddit/ at han haffwer kaldet lec-
tor powild Christi euangelij forløberæ i alle
maade vfor skylt/ baade aff same poet oc the
andra.

A Men forti lector Paulus haffuer sielff al-
der/ tha maa han sielff tale for sig/ oc strygæ
eder wd som i haffwe forskylt hwess oc bøl-
ligt er/ nar ther findis icke andett ho ess eder
end schalckhet oc vtacknemelighet/ mod alle
them som eder haffwe framdragett oc giordet
(till mend.

A Men hwore se wille i nogen tiid ware lec-
tor powild gode oc holde/ nar i hwerccken spa-
ræ gwd eller helgen/ oc ingen ting ansee soz
gwd tilhører. Swo formode wij at lector pau-
lus giør well syn orsage mod thet klafferij oc
lær eder ingelwnde døs bortt i then synd/
os scall forti wedergøre thet hoffinod met eet

I i

behørligt swar. Men offkeedis dog wed at
siigte met swo selinbarlige løgen/ oc forthe
wela wi nu høre hwad then swom iudehol
der som i met beswte thette swar/ swo lyder
han. Men swo siige wi wdi en swom/ att icke
all retferdighz/ men eniste then indwortis ret
ferdighet/ er blottelig aff troen Endog at sa
me tro bliffwer icke siden blott oc bar.

I Thenne grøde oc thette log maa well fyl
gis/ forthe till hobe swommeris twenne løg
ner aff mange. Første/ att indwortis retfer
dighet er vd aff troen. Anden/ oc at then retfer
dighet kan icke andet end wdbyde sig mett
Gode gerninger. Forthe then retferdighet wi
nu om talæ er en almædig dygd/ ther besw
ther i sig alle dygder/ oc er ther aff beständig
at then gantske low wolde omis i henne soz
Jacobi sanctus Jacobus siiger/ i hwosomhelst ther
holder then gantske low/ oc forseer sig mod
ett bwd/ tha er han bydig emod them alla

I Forthe att alle the bwd som loffwen inde
holdhet/ oc høre till liffs retferdighet/ the
beswris i the g. bwdord Alle andie bwd for
era behørlighæ tillett retfindigt leffnet/
indfæris paa the g. bwdord

I Och forthe ther then wnghe mand sporde

woz herre hrad han gise scholde till att saa
thet ewige luff/ tha swared herren. **Mat 19**
indgaan till leffwett/ tha holt bwdiden/ och
strag berorde han for hanom the x. bwdord
Oc framdelis kerde Christus tha lowfene huo
ra thesse x. bwdord kenne best wtis i twen
ne bwd/ swo at then som gise tw bwd fyl
delst/ han gise them alle fyldest.

A Thet er/ hwo sem elcker gwd oc syn ieff
Christen sem er hanff nestæ. Swo sighet Chri
stus. **Mat 22**
Udi thesse twenne bwd best wtis baade
thett som loghen oc propheta bøger indehol
der. Men Paulus apostell best wter dog the
sse twenne wdi eet bwd/ giffwendis till ken
de / att thet ena kan thet andett forwden icke
holdis. Swo siger han. All loghen swldkom
mis wdi eet ord/ som er. Thw schakt elckæ
syn ieff Christen lighe wed tig sielff. **Galat 3**
Oc forthi
scheer thet/ att alleniste kerlighett gise logen
fyllest/ som same apostell sighet till the Reme **Ro 13**
ex. Kerlighett er loghens swldkomilse.

A Thenne retferdighett forthi som best wter
ehen gantske gwdz logs swldkomilse/ kan
inghelwude wara bestadig aff then blotthæ
troo/ hwilckett thet forstha gwdz bwd al
somenistha bwdher/ och vdaß hwilckin al
le ena inthe bwd kan holdis **1 Thes 1**

I 9.

Coloss 3 Den same retferdighet er alsomenist besta-
dig aff kerlighett ther alle brod gø: fyllist.
Men er alle brodordz beswting/ swoldkome
lighetz forbaandt/ oc till alle gode gerninger
baade begyndilsa oc endeligt/ hoess hwilcken
alle dygder kunne ware/ men henne foruden
findhet man inghe.

Coloss 3 Forti/ endog hwn hasswer fore sig tro oc
haab ligherwis som twenne fortrædere/ hwn
dragher dog effther sig alla the dygdhers
swern som indeholdha all trost oc era soz
thet loff oc priiss klarlige lyder ther same a-
postell giffwer kerlighett. Kerlighet (sigher
han) er taalig/ welwillig/ oc foruden affuud
Kerlighet er icke schalckactig/ icke homodig/
han ingen foragter/ han søger icke syn forde-
ll/ han lader sig icke forføre/ han tencker icke
ondt/ han gleder sig icke aff wrettferdighet/
men hasswer metgleda i sandhet/ han fordra-
ger alting/ han troer alting/ han haaber all-
ting/ han lider alting. Oc endog att alle dyg-
der era gødz store oc gønstige gaffwer/ tha
er troen then allernederste/ ligerwiiss som een
grøndsteen vdi then aandelige forbygning.
Hebr 11 Forti/ then som will gaa i handell oc kwnd-
schaff miz gød/ han scall i w først tro att gud
er till/ oc then een lønere som han wim søghe

Men at thet er then første oc nederste trap
på blandtt alle dygder/ bewiis sanctus Petrus
klarlighe/ hwar han swo sigher. Ther
till (siger han) schulle i gøre allerførst siid
at i bewiis dygdelighet vdi edet tro/ oc vdi
dygdelighet wiisdom/ oc vdi wiisdom maa
delighet/ oc vdi maa delighet tolmodighet/ oc
vdi tolmodighet gwdelighet/ oc vdi gwde-
lighet broderlig kerlighet/ oc i broderlig ker-
lighet elskelighet. Har i hasswe thesse ting
rigelige/ tha la de the eder hwerckin ware or-
ckeløse eller forwden frucht til wor herris Je-
su Christi kendilsa/ forti hwilckē sem icke ha-
ffwer thesse ting/ han er blind/ och met han-
den traffwer effther weven/ oc hassuer forget
at han er reengiordt aff syne gamble synder.

Met hwilcket sted alle apostelers høffdig
Petrus obenbare giffwer till kenda/ hwo-
re then blotte tro er hwerckin nog till rerfer-
dighet eller salighet/ oc hwoze hwn iblandt
andre dygder som høre till mēisckins salighet
hasswer thett nederste stad/ och siger at then
sig fortøsther paa then blotthe oc bara tro
han er en blind treffweræ ther icke seer huart
(han seckall.

Hwad giordis thet nw behoff forti/ siden
Bisendōmen er kōmen till syn lasswe alder o

ffwer all werden/ ac trengæ off till barndom
igen/ oc late Kristen folck thett for een ny ler
dom som inghen haſſæ for gatt/ oc for heſſwa
troen alle andie dygder ſtorlighe till foragtt/
hwilcke forwden hwn dwger dog platt in thet
wden till deſſ ſtore fordomilſæ/ oc thett gøre
blandt Kristhett folck war platt wiſtteligte
ſom haſſwe aſſ barndom mett theris moders
melck indwædet troens lerdøm/ uar ther ſen
de heller predicis kerlihhett baade till gwd
och mēſckin/ ſom beſwther och ſwldkømer
baade tro/ bwdord/ oc alle andie dygder.

¶ Och dog att ſanctus Paulus icke ſwo
pruiſer troen ſom i gior/ att han henne tilleg
get all mēſckins reſſerdighett oc ſalighet/
men forthi han lerte them troen ſom endſten
ware wantro hedningæ oc iøder/ eller forſni
men kommen till troen/ tha ſchwldhe han iro
gerne loſſwe och pruiſæ troen/ ligherwis ſom
eet fundamentt till all ſalighet.

¶ Men hwad tro han tha omtaldhe beſcke
dher han gerna/ ſom han till the Galathæ
kaller henne then tro ther wercker ſynæ ger
ninger ſomwæls kerlighet. Oc till Timothe
um kaller han henne then tro ſom er forwden
Jaco : ſcfompert oc Jacobus kaller henne een leſſud

dis tro/ oc Augustinas een euangelisc tro/ oc
scolerne thā tro som hafter syn rett he scla
bning oc sckick/ forti att kerlighett er eet rett
sckickeligt fantzon paa alle dygder.

¶ Oc forthi nar godz ord/ som er dichtet
oc sckreffwett aff een aad kwanne icke besw
the noghen modsaffu/ att thett kan paa een
stad wonderstaas/ som paa ett andett wdeg
gis och besckedis/ thett er moghet boiligt.

¶ Oc forthi nar wij hōra att troen paa mā
ghe stader i sckriffthen hafter eet besyndher
ligt loff oc een stoer era/ tha sckall thet won
derstaas om then tro som er icke orckelō/ mē
stittig i alle gode gerniger/ thet icke er sckro
mpelig mē retsindig/ thet icke er dōd mē lif
achtig mē ord oc tala/ mē euangelisc i rat dri
stelig handell thet icke er vden sckick oc sckab
ning/ mē hafter syt rettā fantzon aff kerlig
hetz bistand thet er troens ypperste merckilse

¶ Oc hwess hwn swa icke wonderstaas/ tha
ere blot oc bar farlige ord at smycke hēne mē
/ ligerwiis som hwn kune allene frehe wora
sielā. Men then troo som nw er omthalett
hwn er icke eenā/ blot eller bar/ men hafter
(kerlighet mē sig/.

her effther sig diager alle andie dygder/och
bruger them i alle orsager/ vdi all fromhet/
oc till all twacht oc era. Om hwilcken tro i kã
ne ickē talæ/nar i beschede eder ord met blot
och bar/som vnderdaghe andie dygders sam/
frond. Men thēne gantscke wildfarilsæ kom
mer ther vtass/at i met scrift oc talæ mysbr
ge thesse ord/tro/hob/oc kerlighett/och swo
henge them til samner/ligerwiis som the kã
ne ickē atskillies.

A Oc vdi inthe stycke lerdom ere i swo wsta
dige oc vforstandige som i troen nar noghet
skall talis om hēne/oc thet gøre i obenbare
mod apostelig lerdom/ther siden han haßdhe
sagt then største tro soz flytter aff sted stora
biærg/kwāne findhis forwden kerlighett tha
bestwther han swo paa thet siustæ. Men nu
bliffwe troen/haabett/oc kerlighet thesse trē
ne ting/men thet største aff them er kerligh
Swo at han ingen forlaring kan swo kor
telighe oc suo skynbarlighe atskillie thessa
tree dygder som thesse ord ther sanctus Pau
lus korthelighe besckriffwer.

Licero II
bx I **O** Mer till er talett om dygder/men hær eff
ther om gerninger Forti som Licero haßwer
sagt/altt thet loß oc era som tilleggis dygd/

Met er aff geyning bestandighe

¶ Then siende klage oc artichell.

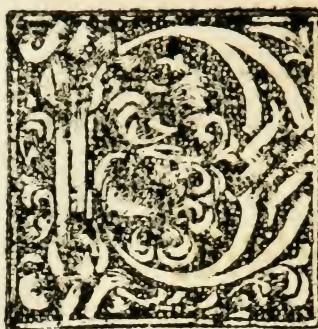
Gad anseer ingen gerning Ey heller ee
re gerninger dwelige till wor salighz
i hwore schone the firmis/ hwad hel
ler the gioris aff gudz eller menisckins bwd.

¶ Predicanternis swar.

Salighet er een gwdz fr̄h oc nadig ga
fwe/som schenckis off i alle maade/
aff off wforſckylt x̄o iij oc vi. Ephe
ij. Swo att wij ey kwinne tiana off salig
ghett/mett the gerninger som gwd hafter
selff bwdett Gala ij. fast myndre effter them
sin sceer aff menisckins bwd. Ja/ them
will gwd hwerckin anseer eller schiotte Esaie
xxxix. oc Mat xv. Aden the gerninger som
skee i gode chrisma menniscker/ aff troen eff
ter gwdz bwd/ anseer han gerne/som wij ha
fwe exempill i Thell Genesis iij. i Abraham
Den xxij. oc i th̄i hediscke h̄offstutzmā Act x̄o

¶ Pilatarnis geenswar.

¶ 10

aa thet wū sculle tilstaa thet
som sandt er/ tha er i thet
swar som i thet nast till for
moget swaret wdi een lōgen-
achtig oc falsck mening/ thet
the wiisa kwinne velli bemerte
som pleva met forsktiell oc besckede at anāma
wiiss tala Eller oc same swar er met en vrāg
oc vāstelig mening talet for simpell almw-
gh x/ wden then besckede och oklaring thet
bwide att findis hoess/ then till eet got bes-
haff/ men dog till then ewighe salighetz store
(forargilse.

Ro 10

Phil 3

¶ Forti/ thet som wū icke tale om retferdig-
het/ som hedenscke mestere ha ffwe giordt/ el-
ler som the pharisever hoess rōdherne/ som er
then retferdighet aff hwilleben wū agtis ret-
ferdighe for mēnsckin/ thet apostelen kaller
wor/ eller hwer mēnsckis egen retferdighet/
eller oc retferdighet effter logen/ thet scoler-
ne kalder en atspordt retferdighet/ sem nogen
ha ffwer besøgt mett syt eget arbe vde stitt
oc vmag/ i thet han ha ffwer wd wortis hol-
dett thet som logen bwide/ icke aandelighet/
men effther en teytelig mening som er legom-
lig/ wd wortis wdi skriffte oc bogsta ffwe/ och
icke indworthis wdhi aandhelig och retsin-
dig meening.

A Den om then retferdighet som Christen oc
euangeliske mēd bōr at omtale / oc er then
aff hwilken wi dōmis retferdeelige hoēff gud
willeken then same apostel i same stēder kal-
ler gwdz retferdighet / oc scolerne kaller een
indscē wden oc indset retferdighet / nar hwn
aff himelin gwnstelighe indfalden i wore sind
siell oc scliell aff gwd / gōr off retferdige for
hans anfigt / somedels Jesum & Christum.

A Swodan retferdighet som ee sca begyn-
dilsa then forthe ther off aff wretferdighe oc
helffwedis bōrn / gōr rigens retferdige bōrn.
Om hwilken retferdighet thet scal wonder-
staas som sigis om thū obēbare sendere ther **Luc 18**
hiengick retferdig i syt hwss / hwn giffwis off
sandelige aff gwdz naadelige gunst oc godhs
alleniste for Jesu Christi verdscēyld / vden all
wor forscēylding / eller wor gerning ther sin-
dis vdi cff / for end naaden och kerlighett gi-
ffwis off / ther gōr off gudz bōrn oc riges ar-
ffwinge. Forti thz ware ellers icke naade / for
er en gunstig gaffwe vforscēyld / som apostelē
siger Den thū som gōr gernigen / hāss lōn ag **Ro 4**
tis icke at vare naadelig / men aff fortienisthe
oc verdscēyld.

A De frandelis. Er hwn och aff naadhen / **Ro 11**
tha kan hwn icke nū wara aff gerningher

¶

nat naade ware tha sandelige icke naade. I
sandhet tha er Christus forti død/ at han vil
le oss retferdige gior. Wor swodan retfer-
dighett forti wara forskylt mett framfarna
Gala 2 gerninger/ tha vare Christus forgarwis død

A Oc thet som wij nw sighe er icke alsomes-
niste sandt om ceremoners gerninger/ effter
Moisi lows manering som ware framfarna/
ther Paulus pleyer at kalle lowlige gernin-
ger/ som era the gerninger ther forpligteda
alsomenista i derna/ then swind Moisi low
haffde macht. Om hwilcke gerninger Paul-
lus omtaler till the Romera oc Galater oc si-
ger/ at the iudiske ceremonier siden then eu-
angeliske naade er obenbarid offwer all werde
ere forswunden oc magtlofa/ ligerwis som
figwilige scwagger/ mod een klar och skyn-
barlig sandhet. Oc thet giorde han mod fala-
ske apostela som wilde met liist wdi en iude
mening locke the Romera oc the Galater til
Moisi lows ereldom/ ther forti sagde/ at thi
euangeliske naadhe war icke nog till menis-
ckins salighett/ wden Moisi low giordis och
(swo fellista

Ro 1

A Oc forti siger same apostell till the Rome-
ra swo. Aff the iudiske gerninger worder in-
the meniske retferdigt for gudz aasyn. Oc

noget ther efter. **U** menen at mēisckin blif
ffwer aff troen retferdig souwen Moisi lows
gerninger. Till the Salater siger han swo.
U wi dā at mēisckin blifwe ickē retferdig
aff the gerninher logen bi wder/forwden Je
su Christi tro **O** noget ther efter i same sted
Forti/ther som retferdighet giffwis forme
dels logen/tha er Christus forgewis dōdt.

Galas

O thet wi haffwe nw sagtt/er ickē al
someniste sandt om the ceremonisckā gernin
ger/men ock swo om alle hōwischetz gernin
ger ther haffwe twcht oc are wdi handel/soz
then forste retferdighet finder fore sig/til huil
cke alle mēiscker i hwad landscaff the findis
wdi/oc wnder hwad low the era(natwili
ge sekrestwen oc naadelig)ere forplicheda.

O forti siger same apostell om alle ger
ninger almenelige till the Ephesier. Naade
lige(siger han)ere i frelsta samedels troen/
oc thet ickē aff eder sielfstwe/forti thz er gudz
gaffwe/ickē aff nogre gerninger at nogē scal
sig berōmme. Thet same siger han oc swo till
Titum ingen gerning wndertagen. Siden(sig
ger han)at wor frelsermandz gwdz godhett
oc mod mēisckin kerlighet haffwer sig teedt
oc openbaridt/ickē for the retferdighedtz ger

Ephē 1

Titum 3

12

ninger ther wā nogen tiid giorde/ men effter
hanff egen wifck wnd tha giorde han off salig-
ge. Paa andre stæder scriffwer han offte vdi
sane mening/ om alle the gerninger sein thā
første retferdighett finder fore sig/ hwore the
Kvonne same retferdighet icke forskyldæ.

A Forti at iðrenæ ware i swodan mening
och noget falscke apostelæ aff iðæ flecht (ther
Paulus haiffæ forti altid at gøre met) som
alle tuder wnder salighetz skyn lockede folck
till then iðiske low oc tro/ sigendis att the
som ware salden til troen aff then iðiske fle-
cht/ haiffæ forhwerffwet Christi naadæ inz the
ceremoniske gerningher som the leestæ vdi
wnder Moisi low. Oc at hedninge forti som
haiffæ leffwet wdi affgæwde tjeniste oc dyctil-
se/ scoldæ enchten icke anāmis til troen/ eller
oc til fornætt beredis wnder Moisi low wdi
the ceremoniske oc andre gerninger som lo-
ghen tilhørðhe.

A Thet holder sanctus Paulus at ware al
sonstgæst wgwælighett/ ther till inthe gøre
Christi hellige død/ oc forti finger han altid
sckærpelige mod then mening/ oc gør off wuff
At alle mēisckens gerninger i hwad slag the
ere yttæst/ som gøis for end wij etæ kalledhæ

til Christi naade/ era plat vdwelige til reffer
dighet/ oc giffwer fort til kenda at ware sig
en then iode eller hedninge/ tha era the alle
syndera for end the aname Christi naade/ och
at the bliffwe refferdige alsomenista aff guds
miskund foanedels troen til Jesum Christus
Oc thet haffwer sig swo i sandhet/ at inge
the geminger som wi gore for end wi anam
me troen och naade for troen set vld/ gore off
refferdighe/ oc som i rettelige siga/ ware sig
end ten broden oc befallede aff men set in el
ker aff god/ i hware selone the swinis at wa
re for men uskins asfwin.

Al nu tveet emod/ thi same refferdighe
aff hwilken wi agt is refferdige for god/
som er thi anden the sanctus Jacobus och
suo kaller en sulde men refferdighe/ thet gor
aff refferdige meer refferdige/ oc aff hellige
meer hellige/ om hwilken the se. I vnderstaad
som Joanes siger vdi syn obbarlse bog/ ate
thi soz er refferdig skal gots meer refferdig
Dun haffuer vore geminger behoff soz aff naade
oc kerlighz efterfolge thi softe refferdighe/
at wi the pnd soz wi anamede aff god seilla
ide graffwe i iorden/ oc gome wor heris pen
ning/ ligherwis som wi gods naadha ha
(ffdha forghaffwis wudtfanghet/

Ja 1

Apo 11

Mat 23

1 Cor 6

12

Mat 13

ther wij met aāger ſckwolde bringe oc forbedie
at wij in3 baada oc fordeell kwinne ſorantwoz
de herren igen nar han paatreffwer/ oc at wij
ſwo kwinne bringe naaden/ att hwn motthe
ſommeris och forbedris/ och at wij motte ſwo
worde righe wdi gode gerninger. Forthi alle
the ſom haſſwe/ thet er the ſom rettelige bzo
ghe een anāmet naade/ them ſcall giſſwis att
the ſckwille righeelige haſſwe.

¶ Thette er ſwo klart oc ſwo ſckynbarliga
ſandt/ at hwo thz will met nogen ſckriffte be
wiſa/ tha tender han lin ſtill at ſee ſolen/
forthi thette ſtycke lerdome haſſwer heela laſſ
ſckriffter. ſom mand pleyer at ſiga)till be
wiſſing/ nar ſckriffthen er ſwldtt paa alle
ſtader/ met bwd oc exempill till gode gernin
ger/ ther allene the g. bwdord motte off late
righeelige nog/ ſom i ſig beſwtha alle gode
bwd oc wilkaar till att leſſwe effther.

¶ Swo at wij icke widha hwad heller wij
ſculle ſforwandra noget predicanter wſtadig
het/ eller oc ſpotte theris geckerij/ nar the in3
theris geckerij/ nar the met ſwldt lyd haſſwe
loſſwert oc priiſt then blotte tro/ oc fordomme
gode gerninger/ tha pleva the dog at beſwa
re theris predickin met the g. bwdord oc met

Wader nöster/ oc icke besinde at theris lerd om
oc gerning obenbare siigte emod hwet andra

A Dö sandelighe then ena apostell sanctus
Paulus klarlige bescke der thett forsciel paa
gerninger/ som gioris för end wij ansees till
Christi naade och siden. Och swo gott som gi
ffwer til kende/ hwore god will at wij scw
le then naade som wij hassue anamet gwnste
lige wden all forschylding/ siden tienæ oc for
schylde met gode gerninger/ at wij scwille icke
befindis i nogen wtachnemelighett.

A De forti tha bestwer same apostel (dog
han alsombelst oc alsomeest priiser oc loffwer
troen) alle syne episteler mett bwd oc befala
ning om gode oc hoffwiske gerninger/ at go
re oc brwga/ siden han hasswer trachteret tro
ens handell/ och besynderlighe i the sendebress
till Romera och Galather.

A Forti siden han met foragt hasswer forta
get all forschylding i the gerninger som gior
dis för end troen er obenbarit/ paa thett ate
naade skal ware naade/ tha besckriffwer ha
dog mod enden/ bwd oc wilkaar om godha
hoffwiske och twastighe gerninger ther the
scwille leffwe wdi/ till at forøge/ formera/ oc

L i.

forbedre then første oc naadelige retferdighet
De dog hafter same apostel ligerwits som
han hafter sig forwilt paa gode gerningers
foragter paa twene stæder i the sendebress
till the Romeræ (før end han komet till the
taalta capittell/ hwar han ender beskriuer
hwad och vnderwysning om gode gerninger)
giffwett raad oc skvnde till gode gerninger/
ther mett att forfolghe then første naade som
war gunstelig giffwen/ thet er wden all fræ
saren forskylding/ oc thet gör han i setthæ
och otthnda capittell.

¶ Hwar for i skwolle/ wele i oc wele i ey/
gøre thenne beskæde paa retferdighet oc ger
ninger/ oc thet tilstaa/ at inge framfarne ger
ninger kunne nogen tid forskyld the første
retferdighet som naadelig er somedels tro
en til Jesum Christuz/ men efterkømendæ ger
ningher som hafter theris retthæ sandtzwn
att naade oc kerlighet kunne tha sonneræ och
forøge same første retferdighet/ wden i taare
fige/ at gwds hellige mend/ propheter/ apo
stole/ oc euangelister hafter sigthet mod hue
andra i leedom oc mening/ eller oc thet som
meer er. at sanctus Paulus gör icke eet mett
sott eghet sind/ hand/ oc mwd De thette er
alsamen swimmelig att sighe. Gode gerninger

geet hwerck in sōdha eller forschylde then re-
ferdighet wi agtis vā aff hoeff gwd men the
dog mett gwdz naadis biistandē kenne sa-
me referdighett foroghē/sonnera/oc swolde
(komma.

¶ Men i thenne handell bē off tha eet sty-
cke icke gaa forbi/ Thett er att the gode ger-
ninger som gōris sō end then besynderlighē
referdigheds naade giffwis/ sē wille tha ic-
ke forsomis oc forsmāas fori then allerbestē
oc stōsta gwd (hweff misck wōdhett ther o-
ffwergaar alle hanff gerningher) ligerwis
som han aff syn referdighet lader in the onde-
ware vpynt. Swo mōghett meer aff syn mi-
sch wōd oc godhett/ lader han inge gode ger-
ning ware wōndtt/ ev heller een drick kalte
wādn som giffwis i hanff naffn. Och forthi
sckeer thett/ at the gode gerninger wi gior-
sō end wi ere aff gwdz naade referdige gior-
de/ icke alsomeniste somilde then pynā wi scul-
le effter dōden lida/ eller oc swo forschylde no-
ghen tymelig welferdtt i thetthe forghenghe-
lighe liiff/ men the och swo beqwemina och
beredha off till naadha och referdighett/
icke att the gior off ther till werdigha/ som
aff thett wedherlag ther gior syllist/ men als-
somenistha qwemina Icke for tha at gwd thet
)for aff til bōrlighett

2 40

Ps 144

Mat 18

12

bliffwer mennifckin nogen lön plichtig/ men
han aff syn godheedt tildragis at giffwe off
naade och retferdighett/ nar han feer att wi
tha giora wourt beſtha.

1 Reg 7
Mat 3
Pro 15
zacha 1
Jaco 4
¶ Wess thet icke ſkede/ hwad giordis tha
behoff ſwo mange raad oc ſckynde til peni-
tenze i begge teſtamentt/ ſom nar thet ſigis/
Bereder gwd edre hiarter. Frandelis/ ladhet
wdaſt at ſynde/ ſothi himerigis riga er for dör-
ren. Oc andre wtalige ſckriſter aff ſame ſlag
Sothi thet høier mennifckin til at berode ſind
oc ſiell ſom Salomon ſiger. Then ſom wdaſt
all ſiell oc macht wender ſig til gwd/ ſwo wē-
der oc gwd ſig till hāwim igen/ ſom hā ſiell
ſiger hoefſ zacharias prophett. Vlender eder til
mig ſwo wender ieg mig til eder. Oc thā ſom
hāwim wil mōde/ tha kōmer han hāwim till
mōde igen/ ſom ſanctus Jacobus han ſiger.
Holder eder till gwd/ ſwo holder han ſig och
ſwo nar till eder. Them giffwis icke gernā-
naade/ ſoz ſig ſorherde i ſynd miz waraſtighee

¶ Oc for then ſag/ tha ere gode gerninghet
ſom gioris i gwelig mening/ ſor end off gi-
ffwis naade icke plat vdweliga/ nar the ſan-
delige berede oc beqwāme off till ſame naade
¶ Den the t wenne ſtöcker ſom i ſramſetthe ſiik

wdi edert swar/er swodana/ at thet ena er
langt fra sandhet/ som er/ at gwd anseer in
ge gerninger wden the han haßwer sielfß bwd
dett. Forti gwd haßwer sielfß bwdett/ at wi
sculle icke alsomenniste lyde hāwom/ men oð
swo wore offwermend oc forst andera/ wara
sig endten geestlige eller wedsige sem i ne
stha fortalde articill er noget swaret/ hwar
wi talede om kristendoms frithet. Oc forti e
ra baade the gerninger som biwdis aff gwd
oð mēniscin nyttige till retferdighet/ i then
mening som nu sagt er/ dog thet er icke mett
alla eens wilka ar/ nar gwds bwd wint o
ffwergaa alle mēniscis bwd/ oc theris gerni
ger alle mēniscins gerninger.

A Om the skriffter i føre i retthe aff Esaia
prophett i thet xxix. capittel/ oc aff Matheo
i thet xv. er til somett sagt at the wnderstaas
es om the menniscelike bwd/ som ere gwds
bwd icke met men emod/ oc ther ingen han
dell haßue met era oð dygd/ til att forde oð
frēm. gwds sande bwd oð hellighe willia

A Thet andet/ i sighe at gwd anseer vdi mē
niscin the gerningher som han biwder/ oð
ther aff troen framkōme/ dog thet er sant thz
skall tha sigis met besked ac wilkaar. For

thi talæ i om then bløtthe dæ baræ tro som i
pleyæ at gøre/ther er o:ckeløff skæmtelig/
død oc vferwætsomelig/ tha er thet icke sandt
i sighæ/men meenæ i then tro som haffwer sit
retthe sandtzwn aff haab oc kerlighedz bri
standt/tha staa wi till att the geringher
som fōdhis aff swodan tro/ ansees aff gwd/
baade till fōsta retferdighedtz formering o:ff
till salighett. Oc thett bewiisæ the twēne fō
sthe exempel i setthe om Adam oc Abraham
/forthi theris geringher eræ fōddhe aff then
tro ther war icke blott oc bar/men haffde bi
standt affett kerligte haab. Oc forthi i thett
erediæ exempel talæ i ether sielfwe daarli
ghe i mod/nar i alle Centurionem een beda
ning som han i sandhett war/ oc sighe dog/
att hanff geringher ware aff troen/ther ic
ke kan staa mett thett fōstha. Forthi/ alla
bedninghe eræ troløsa.

Oc forthi sighe hellighe larefedra som ta
læ aff een andhen aand end i giorde/ att Cen
turionis geringher han giorde fōr end. Pe
trus kom till hānwim eræ aff thett slag/ som
hānwz beredde inz a wēhet til naade oc retfer
dighz/ om hwilcke gerniger er til somett no
get omtalet. Men at wi skwille tha een tiid
gøre endæ paa thne artickill. Then tiid i wa

te met obenbare ſchrift oc ſandhet thet till
nødde oc trengde / at i ſchuld tilſtaa / at thz
mēſche ſom war kōmet till ſchels alder och
ſick oſage oc tilfelde at gōre got / kūne huer
ſin worde reſferdigt eller ſaligt ſorwden go-
de gerninger. Swo wille i dog eſter then me-
nige mandz tycke oc gode behaff / predicke och
lare wden all beſkede / at thū blotte oc bara
tro giſſwer reſferdighet / oc ſwo forſeynd at
ſame tro kan icke lenge vare blot oc bar / nar
hwn om behoff gignis vdbryder ſig met gode
(gerninger.

¶ Oc ſwo anſee i thū menige mandz godhe
behaff / at i forglēme thz ſom propheten ſiger
Suo ſchall forpde oc atſchillie theris been ſoz
teckis mēſchen / oc hwad ſanctus Paulus
ſiger. Thet ſom ieg ware mēſchin behage-
lig / tha ware ieg icke Chriſti reſſindige tiene-
ra. Oc ſwo mōget ſom thette ſtōcke lerdom
er eſter lōſe folckis tycke oc gode behaff / ſuo
mōget er thz oc ſwo baade ſyndeligt oc vgw-
deligt.

¶ Och eſſther thi att allet thette loſſ och priſſ
ſom ſomer dygd och era findiſſ wdi geruing
oc bwigilſe / hwad er thet andett at fordoma
gode gerniger / end at fortage oc forduſſue aff
thūe verdē al dygd oc era / tuſt oc hguif det

Mat 31

Gala 2

12

Thet kende gwd/hwore mange syndighe
orsager thette ene stöcke lerdom haffuer gior
blant enfoldig oc wforstandig almöge/thee
wij kunne formercke paa alle the stæder som
eder lerdom haffwe wed tagett oc saintödt/
hwore ther wden all scköensil oc blwgsill le
ffwis i synd. sielffs wold/oc lössagtighet/och
hwore mange sige obenbarlige ware sig leet
oc angerligt/ at the gode gerninger no geen
tiid giorde/hwar soe the oc swo forsindele
ge i drick oc gestebwd biwde fala alle theris
gode gerninger the nogen tiid giordt haffwe
for een ringhæ ting.

De the predickera hwidzle the aff predica
kestolen som endten raade til gode gerninger
paa sckömptha/ eller och priisa them paa
qwandtzwiis/ at the sculle siwnis ther mett
at welæ göre gott/endten till at efterfølga
Christum/ eller til legoms twang oc trengsill
Paa hwad tiid och i blantt hwad solck ha
ffwer nogen hörtt swo groffen vgwdelighet

Thet haffde icke gioritz behoff i thessa si
sta dage at opwecke solck til swodan forso
milsa/ nar Christus haffwer dog saghtt/ att
kerlighett schall forfolis i werdsins sistæ da
ghæ. De forti sculle wij dess meer altid och

paa alle steder tilskynde/ tilbringe/ oc raade
them i alle gode gerninger/ oc foruden all be-
sæde oc forskiell/ nar wij formerke att thet
wdaß kome nogen søsømslæ/ effter thi at en
god gerning i hwar liden hwn er/ haffwer
iw mett sig nogen nytte oc dwelighet/ swa
at gwd ick alsomenist anseer henne/ mē oß
swa wæderlegger henne met nogen løn tyme-
lig eller ewig.

A Then hellige kircke forti/ som haffwer eet
dagligt omhygge for syne bønns salighet ag
thet thet met stor flytt oc windschiffwelighet
nar hwn off som ere sødæ wnder troen/ op-
lerde oc wnderwistæ i same tro/ i alle euan-
gelier oc episteler foresetter the seeder oc ger-
ninger/ som sømelig ere eet christeligt leffuets
/ oc i them altid lærer off gode gerninger

A Och hwar som troen haffwer vdi leffen
nogen besynderlig pruss oc loff/ tha haffwer
hwn thet swa schickett / at thet tha vdi epi-
stelen noget berøis om gode gerninger/ at
wij wnder troens skyn/ schulle ick dierffuis
till at forsøme gode gerninger. Oc nar swa-
dane episteler kome/ tha gaa søme aff edher
them forbe/ oß tha alsomenistæ predicke hi-
storien aff leffen.

Adi.

Als nar i haſſwe theſſe twēne article om
troen oc gerningen predickett/ wbeſckedelig/
wden alt forſckell/ paa troen/ gerninger/ och
retferdighet/ oc met mange folckis orſage till
eet ſckāmeligt ſald. Oc (om wij betro Hiero-
nimo) nar kettherij ther aff wdspringer at ord
wſckickelighe oc wbeſckedelige ſigis/ tha era
theſſe twēne article eder rettelige ſorde vnder
oghen/ aff eder icke alſomeniſtā ketterlige tra-
diterede/ men ſwo wbeſckedelige/ at the kwn
ne ware een orſaghe till all wdygd/ ſynd och
(ondsck aff.

Ickē kwnnē i eder heller ther aff be-
rōmme/ at i ere ſørſte paaſindeera till thetta
ketteri om troen/ forthi thet er en gāmel wild
ſarilſa/ begynt oc vdsprungē i the helligha
apostolorū tiid/ aff falſcke apſtele ſom i era/
ther toghe orſage aff nogre dwbe oc wellare
ſtōcke lerdōme/ ſom ſindis wdi ſancti Paul
ſendebreff. Od hwilcken wildſarilſa andra
apoſtelige ſendebreff Petri Joānis Jacobi oc
Jude haſſwe een retſindig Chriſten mening/ aff
hwilcken the gōre off wiſſa/ att een blott och
bar tro ſorwden gode gerninghet/ er icke nog
till mēniſckins ſalighet. Ther till er Auguſti-
nus wytnis byrd/ i then bog hā kaller om tro
oc gerninger oc i thz xiiij. capittell/ vdi hwil-
cken bog han er modſtandig thetthe ketterij.

mette rætt forachte.

¶ Then fempta artickell.

Enniskin hæffwer inghen frÿ willia/
oc forthi. alt thet som sckeet wdi wer=
den/ tha sckeet thett swo/ att thet kan
icke anderledis ware.

¶ Predicanternis swar.

Alad frÿhet ther er wdi woregen wil
lia/ thett giffwer sig nog till kendra
i daglig forfaring. Ther offwer lærer
schriften oc at wij era blinde oc wanwittige
/oc aff natwrligt forstandt kenne inthett till
gwd som han rettelig er gwd. Joā i. och iij.
Nwarledis kwnne wij nw hæffwe willia till
at dyrcke then gwd hwilcken wij aff natwren
icke kende. Ja/ ther fore siger sancte Prowill
ad Philippen ij. Att gwd swldkōmer icke al
leniste hwad godt ther gignis i oss/ men han
oc swo scaber then gode willia i oss som wij
hæffwe till thet som gott er. Ja/ end och swo
hwer god tancke/ ij. Thon iij. Ther fore siger
oc Christus sielf Joā i. at ther kōmer inghen
ad ij.

till hānwen wden han bliffuer dragen aff gud
fader. See et gud tha then som gior alting
ligerwiis som han haffwer thett forfatt sig
effter syn gode gwdōmelige willia/ Ephe i
Swo at ther ey falder eet hoffwer ha ar aff off
Ja icke then mindsta spwiff ther frower i we
werid wden gwds willia/

¶ Prelaternis geenswar.

Allet ther som i sware till thone
artickell oc hans nestā effter
folgere/ hōier icke til wor wil
lā/ som mand pleyer att sige/
oc swo oc swo er ther sagt aff
eder/ som i hwerekin forstode
kræftelige then eene eller then anden artickel.
Forhi eder sēickedregerā Northen lwother
disputeredhe forst om mēnisc̄ins sēi willia/ i
ther han lignis mod gwds naade och vdi the
gerninger som mēnisc̄in gōr gode oc ondre.
Oc tha sck̄ffte han same mēnisc̄ins sēi wil
lia i twēne parther effter twēne titder/ som er
then eene wnder synden/ oc then anden wnder
ther naadhen.

¶ Oc tha sagde han/ at nar mēnisc̄in er vnder
synden for end naaden giffwis/ tha kan

hwn met syn fr̃j willia icke ander end synthe
oc swo nat hwn g̃h̃ syt besta. Men nar syn-
den er forlatt oc naaden er kōmen/ tha sagda
han at then fr̃j willie inthet g̃h̃ eller sckaa-
ffer/ men alsomeniste brugis/ r̃h̃is/ raadis oc
tegeris aff naaden/ oc at naaden g̃h̃ forthi al-
ting/ icke anderledis br̃ogendhis m̃enisc̃hins
willia end tēmermand g̃h̃ oc naaffwer/ eller
smed hāmer oc tang.

¶ Ther naft er han indfalden wdi een diwbe-
ra handell om m̃enisc̃hins fr̃ihet/ i thett hwn
lignis mod g̃wds ewige forsiwn/ i alle the cre-
aturis gerningher som ere g̃wds forsiwn och
witsckaff wnderd anige oc wnderher giffne/ och
ther met haaffwer han sig forbedrit som ketter-
ra pleye/ thet er han er falden wdi en ond oc
syndig mening/ oc sta then oc wdi en andhen
m̃ogett weria/ som apostelen siger om ñogre ¶ Titus 2
(ketterra.

¶ Och forthi haaffwer han nu platt dr̃abte
m̃enisc̃hins fr̃j willia/ oc siger/ at for g̃wds w-
wendelige forsiwn/ tha sckeer alting swo aff
wryggelige sckieffning/ onde oc gode at the e-
ra platt aff ñod/ oc k̃wonne icke anderledis va-
re. De i thenne mening modsigis edet i thēne
artickell oc hanff nestā efftersolgera. Men i li-
gerwijs som i icke forstode tala eller maall/ oc

lade eder tha tocke at i ere schriftckloge swa
re till then forste neming/ wdi hwilcken men
niskens frj willia ligniss mod gwdz naadhe

A Then daglige forfaring hwar i met wela
bewisæ eder mening/ sel wolde gore eder i sad
het wisa/ meer at wi haßwe frj willia end
wi icke haßwe. Oc besynderlige om noghen
effter thu hedinscke mesthers raad (ther oc suo
disputerede emod then grosswe mening sem si
ger alting sceæ aff een wforwendelig schieß
ning) wille swo lunge bancke edre sideben in
een sterck knyppell/ at i aff pyna oc werck ku
ne bekende ware wdi hanß willia oc machte
/ at kasshe knyppelen berdt oc lade wdaff att
flaa. Oc nar i bera off thet wnder oghen/ at
ligerwis som wi kwinne icke natwilige for
wden besynderlige gunst oc gassue kende gud
som han er/ och behoff goris till meniskens
salighet/ nar wi effter schriftten ere aff natw
ren blinde och wanwittighe/ swo kwinne wi
icke heller aff wor blotte willia eller frj wil
laar forwden gwdz naade oc hielp elscæ oc
dycke hanrom sem borligt oc someligt er.

A Wem haßwer noggen tid ther ellers
war retsindig thette negthet/ eller hwen ha
ßwer noghen tid anderlwinde meendt/ lerdit

schreffwet eller predicket. Forthi gwdz kwn
schaff kan ickc haffwis wden fomedels troen/
ther i sandhz er gudz gaffwe. Ther nest/ sand
gwdz dyckilsa/ kan heller ickc ware wdhen
aff naade oc kerlighet/ ther er then allerstör-
sta gwdz gaffwe/ som apostelen siger.

Ephe 2

1 Cor 13

A Och forthi tha pleyer then helliga kircke
wdi syne hogtidelige böner/ som almēnelige
kallis Collecter/ obenbare at bekenne oc til-
staa/ ware gwdz grust oc gaffwe/ at hānum
lowlige oc bōlige tienis aff trosaste menne-
cka/ oc at ingen kan teckis gwd hānum fer-
wden. Men stor part forti aff söndags embede
oc Collecter paa thet ganische aar/ ickc andet
bede oc formake hōff gwd end naade/ hielp/
oc tröst till at tencke oc gøre the ting som ere
(retfändiga.

A Men thesse ting gøre ickc forthi mēniskis
frj willia oc wilckaar till inthett/ hwileken
frj willia ther schall fomedels troen bwrde o
ffwer mēniskins natwilige schiell i the stö-
ker/ som hēnis natwilige forstandt offwergaa
Forthi the ting scm ickc natwilige begribis/
hōra tuden till. Oc paa thet wij sch wille bwr-
ge sancti Pauli ord/ tha schall same frj wil-
lia fomedels troen besange wortt forstandt
till Jesu Christi lvdilsa/ men fomedels naade

1 Cor 10

oc kerlighet / biwde offwer meniscelige find
oc macht / at nar hwer aff them haſſwe giort
ſit embede fylleſt / tha kwinne wi lofflige oc
bøilige tienæ vor ſcl aberæ / oc ſwo elſcke wor
god oc herre / aff alt wort hiarte / aff all wor
ſiell / oc aff alle wore find oc macht / oc wor
ieſſen chriſten lighe wed off ſielfſ.

Thet er ketterlige at ſiige Jri willies oc
wilckars retta werck oc biwgilſe er at ſam
eſke met find oc mening troeus gaſſwe / oc
at biwge met metgerning naadens oc ker
lighedtz gwinſtelighe gaſſwe.

Aden thet i har tale om gudz kwindſclaff
hwar vdaſſ han kendis lighe ſom han er / thz
er hanſſ ſees vdbi ſyn warilſæ / er talett aff
Roer van wittihett. Forti thet kundſclaff hø
rer icke till thette tynelige liſſ / men till then
hūnſclæ ſalighet ſom tilckōmendis er efter
døden. Icke er thet kwindſclaff heller noghen
forſclvding / men een lōn / ſom ſanctus Joān
3 nes ſiger om god. Thet vider wi / at nar han
ſclall ſig obenbare bethee / tha worde wi hā
nwin lighæ / at wi ſclule hān wā tha ſee lā
gerwiis ſom han er.

AAw ſramdelis thet ſom i indſclæ aff apō

stelen. baa de ad phili ij. Gud er then som for
arbeyder vdi eder/ at i kwinne wele oc noget
beköme vt aff en god agt oc mening oc ij. Co
rint ij. Icke forti at wij ere dwelige vdaff oss
sielffwe att tencke nogett ligerwis som aff oss
sielffwe/ men om wij ere till noget dwelighe
tha er thett aff gwd.

A Men hwad be wiser thesse twēne stādher
andet/ end a wij haßfwe gwdz naade behoff
ther scall oss baa de berede oc arbeyde met oss
sekynde oc røra oss till thet som got er/ at wij
mwa tenckæ/ wela/ oc kwinne gøre thett som
ratt er. Ther næst then naade som forfølgher
oc arbeyder oc swoldekömer met oss/ ther och
swo bestercker oc hielper oss til warastighet

A Men hwem er then och swo blandt them
som ere maadelighe leide/ ther thette endsten
negther eller icke weed. Nar then hellige kir
cke swo beder hwert aar vdi een aff syne Col
lecter. Wij beda tig herie/ at tyn naade sefall
oss baa de foreköme och effiersølge/ oc thet gi
ffwe/ at wij altid mwa bestadis i gode ger
ninger. Men i hwess maade er thette wor frū
willia modstandigt. Nar thet er hanss embede
at søge sig effter then forekömende naade/ och
arbeyde met then som efftersølger. Forti som

A i.

ther sigis vdi eet gānelt sprock Gwd hielpet
them som arbeygda.

A De thet som nro sagt er/forclare sāme ste
der mett thet som desse forberorde ord bode
forestaar oc efftersølgher. Fordhi ther aposte
len emod the falscke apostele som ware eblā
the Lomthier/ haftē giffwet syn apostelige
macht oc befaling eet bōrligt loff sytt embede
till era/cha indforde han the ord om wor w
dwelighett wū haftwe wdaff off selffwe/ och
then dwelighet off giffwis aff gwdz bristante
/ at han skwde icke ther fore sinwis at søge
nogen forsengelig priiss och era. Och forthi
gaff han gwd then era/ at han war then søz
gerningen giorde met syt gwdōmelige biis
stande. De sagde sig forti at ware een tiene
re/ ther met syt ringe arbeygde søgede sig off
ter gwdz naade/ strag forfylgendis mett the
se ord. De han er then som giorde off dwelia
ge tiene i thet ny testamentt.

A Men till the Whilipper haftē han sw
till fornett schreffwet. I skwle forarbeyde e
der salighet met frōst oc redzla. De siden for
følger han met thesse ord/ i skwle alting gō
re wden mri oc wedderknri/ kenne i icke for
cht see/ baade effter apostelig lerdom oc then

Handſcke ſchrift/hware then ſame gemig
ſigis ſtundum at guds aff gwd oc ſtunduz
aff mēſckin/hwilckett ſom er een obenbare
bewiſſning thet till/at vdi alle gode gernin
get tha effterfølger mēſckins ſej willia/oc
er gwdz gerning ſolagtig oc briſtandig mett
een willig tienſia oc een tienſlagtig willia

A Framdelis thet ſom effterfølghet i edert
ſwar aff Joāne/er oc ſwo aff ſame ſlag For Joāne
thi/endog at ingen kōmer till Chriſtum vder
then himelſcke fader draghet hānum met ſyn
naade/ſom forekōmer/metfølger/oc ſwoldō
mer/men nar gwd drager ingen nōdt oc vvil
lig/tha hōree thet till mēſckins ſej willia/
at ſøge ſig effter gwd faders dratt/oc at icke
forherde ſytt hiarta nar han hōree hanſt roſt
oc lald/men ſtrax oplade hānum nar hā bar
(cker paa dōren.

A De nu vele wij hōrehuare i aff alle deſſe
ſtøcker beſlute emod mēſckis ſej villie. Er ic
cke gud ſorti thū ſoz altig gōr vdi alle crea
tur effter ſyn guddōmelige villies raad Ephe
i. A huad er thūe beſlutig ſyne meſtere litig/
gwd gōr altig vdi alle creatur/oc ſorti gōr
mēſckins ſej vilie inthz I ſandhz tha ſort a
ger thūe beuiſnig icke mera mēſckis ſej vil
ie end hwn forthagher ſwglæ theris ſing/
A 9

fiske theris sweem/ oc andie diwi theris gāg
Oc swo i alle maa de hwer creaturis besynder
lige indsetta natwi/ nar inthe creatwi i blāt
them alle/ et platt ledig oc orckelōss Forti at
Paulus haffwer swo sagt om them alle/ at
gwd gōr alting vdi alle creatwi/ ther mett
bestwendis alle creatwis gerninger/ vdi frū
willix oc wilckaar offwer gaat mēniscin al-
le creatwi/ forti hwn er een herie offwer syn
gerning/ oc kan forti baade gōre oc lade.

¶ Endog at thet som aff then epistell till E
phesier er indfōrdt/ met thet som siden er ta-
get aff Matheo i thet tiende capittell/ meer
er mēniscins frū willix anfrēndis/ nar han
lignis mod gwdz ewige forsiwu. Forti Pau-
lus siger hware alting skeer aff gwdz willis
es gwdōmēlige raad/ thet wi kalle hāss for-
siwn. Wilcket Christus hoess Matheū sielf
stadfester/ larendis off met thet eksempill om
spwiffwe/ oc mēniscins hoffwer ha ar/ hwa-
re thet er swo sandt/ at the alleringisthe och
nyndste ting som findis vdi werden/ ere gudz
forsiwon swo vnderdanige at the løff som siide
paa tra/ falde icke vdaß wden gwdz willix

¶ Oc paa thet wi schulle swømmelige be-
sthe thene gantscke handell/ och obenbare

kwondghe edert geckerij/ tha grondhis eder
bewijsning hat oppaa. Menichins frij wilie
kan inthz got ghe som er fyllest emod thet e
wige liiff forwden gwdz naade/ desigest inge
ting sceer i then ganscke werden/ vden gudz
forfiwn/ forti hafter menichin ingen frij wil
(lix.

AWem will nochen tiid werdis at sware
edher till swodant geckerij? Oc ther som i
affeder retthe sind oc mening ghe swodan be
wijsning i retthe/ ligerwis som hwn war
diabelig aff schrift oc sckell/ tha ere i plate
vwerdige ther till/ at noget sefall tala mett
eder om hellighe ting/

AMen ther som i ander wide oc wele dog
met swodan rog oc stoff forblinde simpell sol
ckis ghehen/ tha ere i werde att ther sekwolde
bindhis een mollesteen om eder halss/ oc i for
eder ondscaff sekyld/ sekwolde mett hanwn
forfencis i thet diwba hafter/ nar i swo mage
maall twsinde simpell seck daglige besckema
Och Christus sagde them ther swodant ghe
ware een boelig pyne.

AMen mo wilcke at nogen affeder wil thet
the swo emod siga. Wore ther kan ick e sceer
at gwdz forfiwn enchten forwendis eller och

ler ock beswigis. Eer forthi alle the ting som
skee vdi werden gwdōmelige forseede/ tha
mwa the nw skee Scholle the oc skee huar
er tha mēiscins frā willix. Mer till swar
wū swo. Then nōd som alting haffwer aff
gwdz forsiwn/ hwn er met wilck aar/ swo at
ingen ting forti skeer at hwa er forsiwnet aff
gwd/ men forti at noget schall skee/ tha ha
ffwer gwd thet wist fra begyndilsen.

A Thet kwndschaff som wū haffwe om ner
werendis ting/ haffwer gwd om the som kō
me scholle. Som inthe mēiscike forti sigis at
ware nōd till then gerning ther wū see ock
wida same mēiscike gōre/ swo nōdis ingē hel
ler till then gerning ther gwd haffwer seedt
gōris schall/ ther icke forti gōris at gwd hen
ne forwista/ men forti hwn scholde gōris/ ock
alting er gwd nerwarendis tha forweed han
alting for end the skee. Som wū kende them
ther gōre ildhe/ swo kender gwd them the
scholle gōre ildē. Men som worte kwndschaff
forti trenger ingen till wgerning/ swo gōr ic
ke heller gwdz kwndschaff.

A Desligest/ ligerwis soz wū elscke thm ther
gōre got/ oc hade thm soz gōre ondt/ swo el
sker gwd thm ther scholle gōre got oc hade

thā ther ſet wille gōre ond̄t/ oc forti elſcker oc
hader gwd mēniſck̄ in aff ewig tiid/ forti hā
ſaa aff ewig tiid hware hwert mēniſcke ſculde
ſig bewiſa ilde eller well/ huar fore hā huer
cken elſcker eller hader vden ſag. Swo er thz
oc ſuo met eder/ haſſuer gud forſeedt at i ſcul
le bliſſwe wara ſtige i edert ketterij/ oc ther
offuer ſordomis tha maan thz vare/ oc kā icke
anderledis ſcke/ icke forti hāſſ forſiwn trēger
mē forti i wille eder icke bekēde/ ther hā viſte
aff begyndelſen Dog er thz mōyeliḡt ther wū
gnske eder gerne at i behūlp̄en m̄z gud̄z naa
de mor̄te eder end n̄w bekēde/ ſorlōſte aff d̄re
ſtuels band oc ſnate. Oc i ſame menig ſck̄a l
thz altiid forſtaas ſoz enchtē giōis eller giō
is ſcall aff mēniſck̄s fr̄j vilck̄ar.

¶ Then ſietta artickell.

D̄rthi er thet icke i woz mach̄t woḡet
att giōia eller lad̄ha.

¶ Predicant̄ern̄is ſwae.

Q̄ld haſſuer ſuo ſck̄ieket off aff ſor̄ſth̄a
ſck̄abniḡ at wū ſculle kūne gōre uoḡz
ade/ dricke/ ſtaa/ gaa/ cala/ och giō
māge andre atſck̄illige nat̄urliche gerniger

Men swo lenghe wi forladis off sielſſwe/
 liga ſwodane ſom wi era oprindelige ſcaffte
 oc iſode/ tha ere ſwodane met alle andre vore
 gerninger vdwelige oc miſſhaſſwelighe wdi
 gwdz anſigt. Forti eet ondt tra kan ieke be-
 ra andet end ond frucht Dat vii. Men hwil-
 cken gwd go: till eet nytt creatur/ then bli-
 ſſwer mechtig till at go:re/ thet ſom for gud er
 gott oc well behaweligt Salu v. Dog ic-
 ke aff ſyn egen magt/ men aff gwd ſom han
 nwm styrcker oc go: mechtig ther til Whili vii

¶ Prelaternis geuſwar.

Her ſkrabe i end nw paa thū
 ſame ſtreng ſom een ond har
 pera plexer at go:re/ och tala
 om mēiſckins frū willia/ ic-
 ke eſſter Lwters mening/ ag-
 thz emod gwdz forſiwn/ men
 agtet emod gudz naade/ liger wiis ſom gudz
 naade giorde alting/ oc mēiſckin alſomeniſta
 bwi gedis wden nogen met gerning.

¶ Men swo möget forbedra i eder i thettha
 ſwar/ at i nw tala om the gerninger ther mē-
 niſckin go: end nw beſte dt wnder ſynd/ och
 ther met wele i go:re off wiſa/ at alle mēniſ-

aus gerninger ere vnyttelige oc vdwelige/
for end naaden worder off biistandig/ oc era
swo lenge syndelige oc wtacknemelige/ och
eet ondt træs frucht/ at wij formedels naade
ere forwandlede eet nytt meniscke/ som er aff
aanden vdi Christo Jesu mechtig at gore thz
som for gwd er godt oc tacknemeligtt.

T De dog at theenne mening er bewist att
ware wildfarilck/ vdi geenswar till thn fier
dhe artickell/ hwar talet er om gode gernin-
ger oc theris wilckar. Men forti att thet er
een wildfarilck alsomfarligst/ ther mange ha
ffwer fordt i misszoff/ paa thz hun kunne grun-
delige driffwis till bage/ tha wele wij nogets
wiidera her om talæ.

T Forthi thet parabell oc sandtsaffwe som Lucæ 18
Lucas sckriffwer om thet meniscke ther wan-
die fra Hierusalem oc till Hierico/ oc faldt
vdi røffuere hender/ aff hwilcke then tiid thz
war berøffwet/ thet oc swo bleff saar giort
oc war aff them icke for offuergiffwet end thz
war halddødt. Thette meniscke mercker men-
niskins gandscke lön/ ther synden berøffwe
de vdaff alle naadeligæ gaffwer oc saar giort
de the natwrlige/ men tha icke diebta them.

Ps 4

Joan 1

Thi kan thet see at mēisckin kan i noget
maade kōme till gwdz kundschaff/ aff thz na-
turlige seken som gwdz ansigt lader seken
offwer oss/ oc propheten omtaler i psalterin/
oc Joānes euangelista swo sigendis. Gwdz
ord (siger han) war eet sandt liwss thet op-
liwser alle the mēiscke som kōme till thet
werdhen/ som er forspredt/ men dog ick
platt wdsst.

Ro 1

Ro 2

Acto 17

¶ Om kundschaff bar sanctus Paulus vñ
missbyrd/ then tiid han taled om the hedni-
ske mestere oc sagde at thz thet kōme vñ
om gwd war them obenbarit/ men om thz
som hōrer till gwdz dyckelsa/ taler han och
swo. The hedninge (siger han) som haft de in-
gen low/ gøre dog naturlige thet som loget
tilhōrer. Ligerwiiss som sanctus Lucas shri-
ffer i apostolorū gerninger/ hware Atheni-
enses haft bygdt ett alter thet vbeckenhe
gud till era/ som Paulus war kōmen at pre-
dike och lera vñ.

¶ De forti/ ligerwiiss som mēisckin kender
gwd naturlige vñ i noget maade/ swo kā hū
oc dycke hānna med same maade/ mē tha
te som bōligt er oc mēisckens salighz ha-
ffwer behoft. Aff syn sekyllia kan hū icke

forarberde thz ewige liuffs forskylding/ eller
gøre the gerninger som ere fyllist noed en ewig
løn/ mē dog gøre the gerniger soz haffue
(met sig nogē godhz

Ahwilcke gerniger scolerne pleya at kalla
gode aff tucht oc hōffwischhz/ som smdis i er
lige seeder oc eet qwempt leffnet/ oc swo blāt
hednige/ hwilcke gerniger ther ere alsomenis
ste icke synd/ men ere huercken vnøttige eller
gud vrachnēmelige/ mē haffue suodane wil
kaar/ at the icke allene formilde pynā effther
dōden/ eller forhuerffue nogē tynelig lōn vdi
thne verden/ mē ansees oc swo si wnt x m aff
gud for the gerniger som berede oc beqwime
mēisckin till naade och salighett/ huordane
Kornelā hōffdings (som end tha war en hed
ning) bōner oc almwser sigis at haffue waris
som till somett berōrdt war emod then siē
de artickell/ oc noget her effter schall ydmer
sigis.

AMen thet i her setta emod oc siē/ at eē
ondt træ bāe altid ond frucht/ hwem siē
ther emod. Men hward tha. At eet ondt
træ mercker icke mēisckins ondt natw. Inge
creatwis natw er ond/ som Mustendoms ret
findige larefed dā the meenā/ dog att Wan
pi theys ketterā haffwer andett sagtt.

W 40

A Men mēisckius onde willix oc onde me-
ning gōreet ondt tra oc ond swast/ thet er
onde wd wortis gerninger sōdis aff swodant
tra/ som Christus haffwer lerdt hoest. Mathe-
um/ om eet enfoldigt oc eet scālcke oga/ thet
er een retsindig oc wetsindig mening. Aw er
inghen mēisckis ondsckaff swo stoer och swo
forherdett at hwn haffwer i w swndwm een
god willix oc een retsindig tancle.

A Then wonderwiissning i met beswtæ/ anā
me wij gernæ soz er att the gode gierniger soz
sckee vdi off siden naaden er off giffwen/ thm
sckulle wij icke agte at vare vdaß wor mactt
men for gwdz welgerning/ som haffwer gi-
ffwet off magt oc styrcke till swodane gernin-
ger. **Ps 113** Uj wide wellmet prop̃heten/ at gwd scal
loßwis i gode gerninger. Icke off herie (siger
han) giff icke off priß oc era/ men tyt naffn.
Hiere 9 Thet same siger oc swo Paulus effter pro-
1 Corin 1 pheten. **12** wo som will sig berōmme (siger
han) han berōmme sig wdi herien.

A Thenne mening giffwe wij forti stor ma-
cht/ at hwn er baade gwdelig/ trofast/ oc ret-
sindig/ oc serdelis met thette wilckaar/ at wij
icke wdelyckendis gwdz naade/ tillegge wor
magt oc styrcke gode gerninger/ ther wij gōre

siden naaden er oss giffwen.

A Den hwar i haffwe swodan mening/ at
alle gode gerninger skölle swo platt tilleg
gis naadens krafft/ som mēiscēins natwz oc
frj willia haffde ther ingen laad iblandt/ tha
giffwe wij eder mening ingen magt/ ther oss
gōz wiiss icke alsomenista thet nw sagt er oc
skall her effter ydermere sigis/ men oc swo thz
som. Paulus scriffuet till the philipper/ Jeg Philip 4
kandt alting bekōme) siger han) her hōre wij
naturlig magt oc frj willia wdi Paulo men
nar han strandelis siger saa wdi hanum soz
meg bestercker oc giffuer trōst eller fornedeis
Christum som meg giffuer magt her hōre wij
Christi naadelig biistandt ther hanum giffuer
trōst oc magt.

A Dā ij sandhet desse tw ordt trōste oc bester
cka/ giffue klarlige tēkende naturins oc naa
dens samfundt oc biistandt/ Thet er forðhi
bōrligt att dñi naade saa predickes/ att haff
fwe then ypperste parte oc dēll i gode gerni
gher/ at mēiscēins frj willia (som er oc swo
gwdz gaffwe) beholde oc swo thet hānw
somer ocer giffwet aff gwd. De swo er thz
bōrligt att losswe oc prisa wor geensckabning
at wij icke laste then sōsta gwdz skabilsē soz

er natwren oc mēnisc̃ins fr̃ij willia/ ther er
aff synden icke dr̃abt/ men il̃ec saar giordt/
form̃ickett/ men icke platt wds̃wcht.

A Oc nar mange ketterã haſſwe farid vild
oc ſt̃odt ſig paa th̃ene artickell om mēnisc̃ins
fr̃ij willia/ tha wele w̃ij har kortelige bel̃obe
th̃en gandtſcke diſputatz om ſame fr̃ij och na-
twilige willia/ oc met ſaa ord giſſwe till ken-
ne/ hwad mening gamble ketterã haſſde om
ſame fr̃ij willia/ oc hwad th̃enne t̃idz kette-
rã nu haſſwe/ oc fr̃andels h̃weſſ th̃en meni-
ge Chriſten kircke(al̃tiid ſaſt oc enſindig) ha-
ſſwer troedt/ l̃erdt/ oc bek̃endt om ſame ſt̃ocke
l̃erdom/ paa thet at een from oc g̃w̃delig l̃a-
ſere kan w̃ide hwat han ſc̃all ſolge/ oc huat
han ſc̃all ſy vdi ſwo twilactigt ſt̃ocke l̃erdõ

A Om mēnisc̃ins fr̃ij willia er ſorti trenña
diſputatz emellom wiſa oc l̃er̃de ſc̃er̃i ſt̃iloge
mend̃. For̃t̃ tw̃ene om ſame fr̃ij willia/ l̃ig̃net
mod̃ g̃w̃dz oc Chriſti naade/ oc th̃en tredie l̃ig̃-
net mod̃ g̃w̃dz g̃w̃dd̃omelige for̃ſw̃n. Ãij ve-
le har iñthet tal̃a om Manichee oc Jouina-
ne/ ther haſſwe i thette ſt̃ocke mod̃ſt̃andigh̃a
meninger/ dog at the baade platt dr̃abte m̃ere
nisc̃ins fr̃ij willia. Nar Manicheus ſag̃d ha-
at mēnisc̃in icke andet k̃w̃nne end̃ ſynd̃he aff

blott ock bar nōd/ oc Jovinianus at hwn al-
drig kwanne synde siden hwn war een tūd be-
gaffwert met Christi nadhe.

A Then forsta disputatz er ein mennisckins
frj willia/ bestedt wnder synen for end naa-
den giffwis. Waa thette forcke haffde i gam-
mell tūd then hofwettlettera Pelagius suo-
dan mening/ at same frj willia met naaden v
begaffwert/ kwanne aff syn eghen natwilegha
magt forhwertwe alla the ting sein menis-
ckin behoffte till syn salighet/ som er/ baade
naade oc hūnerigis glæde.

A De sagde hā ydermere/ at naaden giffuis
ckā for anden sag end att wor frj willia kan
met henne dess lettera oc ringete forhwertwe
(glæde oc salighet

A Wē vor tūdz kettete Northē Luther ha-
ffuer en ny mening soz er thne plat modstādīg
oc iro suo seckadlig aō sarlig/ oc siger forti at
mēnisckis frj villie kā plat iūthz gōre vden syn-
de/ oc suo nar hā gōr syt allerbestā. Wē then
menige Christē kircke som alitid met skriffit oc
seckiel gaar thn rette wey/ haffuer suodā tro/
bekēdikse oc lerdō/ at mēnisckis frj villie kan
i thne tynelig tūd foruden naades bistād iū-
thz gōre soz kā vare fyllost med een ewig lōn

men kan dog wonder dess ghere the gerningher
ther alsomenista ickē era nogen synd/mē era
swo dane hoess gwd/ at the enchten formilde
then ewige pyna/ eller forlossning for tyme-
lig schade/ eller the oc forhwerffwe nogen ty-
melig lycke oc welferd. ¶ Wilcke gerningher
offta sandelige berede oc beqwēme mennin-
ckin till gwds naade/ ther kallis sou till for-
net sagt er hēffwiske ec twogtighe gerni-
ger/ ther pleya at findis i erlige oc dygdiga
seeder/ och i anden meniskelig fromhett och
godhett.

¶ Delagū wildfarilsa er baade død oc be-
graffwen/ thi wele wij om henne inthe mēet
tala. Men forti at Luters mening er manghe
twifinde menisker orsage till fordomilsa/ och
een slagbrandt till mishob/ tha wele wij om
henne tala noget widera. ¶ Wad haab kan
een arm syndera haaffwe till gwds naade/ nar
han hōrer at han kan ickē andet end ghere en
synd oppaa een anden/ oc swo nar han gior
sytt besta aff ydersta flud oc magt. Men dog
Gen 4 sagde wor herie swo till Laim siden hā ha-
ffde syndet. Thīn syndige begering skall ware
tig wonderdanig/ oc thw schaltt ware henna
(megtig.

¶ Aff hwilcke ord wij baade kortelighe och
klarligge underwisfis/ hwore mēisckins frū

willia efter synden och för end naaden giffwis
er icke noget ting vdaff thet blotte naffn oc ti-
tell som i wele sige/ men haßwer oc swo säd
het oc gaffn at fare met/ nar han er syne ger-
ninger i görinde oc ladinde ba ade myndig oc
mectig. Wi raader oc opwecker then helli-
ghe skriff syndighe menniske swo offte till
syndz penitentz oc affladilsa/ oc omwendilse
om the kwnne inthe godt gøre/ och komme
igeen till gwdz naadhe

¶ Eller hwi siger gwd hoess Esaiam Gaar Esa 46
till edert hiarte oc bekender eder i offwerträde
ra. Eller hwi siger han hoess Ezechieles Uen Eze 18
der eder omkring oc lader vdaff at göre alla
the synder i haßwe giordt/ oc tha skall syn-
den icke kome eder i nogz forderßwelig fald.
¶ Eller hwi sagde han hoess Johelem. Omring Joh 1
wender eder till mig aff alt edert hiarta. El- Mat 3
ler hwi sig her Joānes baptista. Lader vdaff
att synde/ forthi himmerigis riga er nu hart
hoff. Eller hwi sig her herren sielf till alle.
Beder oc eder skall giffwis/ söger oc i sculle
finde/ banker oc eder skall opladis.

¶ Oc met saa ord/ alle then hellige skriff-
tis böger ere swlde vdaff swodane tilbwd/
hwilcke mange euangeliske parabell oc mer

Wi.

Luce 15 **¶** Kærlige vnderfæde. Swo lesæ wñ at thñ for
øderæ som hæffde syndeliga foræritte syn ær
ffwedell/ ware met swodan ydmyg bøn kō
men vdi syn faders hyldist oc wensckaff. Fa-
der (sagde han) Jeg hæffwer syndet emod hi-
melen och for tytt ansigt/ och er forti nū icke
werdig at kaldis tyn søn.

Luce 18 **¶** Swo slog then obēbare syndhere sig for
sytt b: yst/ oc met swodan bøn gick retferdig
hiem i syt hross. O gwd/ war mig arme syn-
dere naadig oc grunstig. Swo kan nogē tiid
tro at thñ syndige mand som beder thesse bō-
ner ē same menig / syndeer een dødelig synd. S
Theene mening forti som siger att mēniskin
bestadt wnder synd/ kan icke andet met na-
turlig fr̄het end synde dødelige/ oc swō næ-
hwn gōr syt besta/ sek all icke alsomēste fly-
es som eet sandt ketterij/ men oc swō for dō-
mis oc maledidis liger wīs som thñ synd the-
giffuer orsage till miss hob/ mistrøst/ forherdet
ondskaff/ oc all forbiistring oc blindhet.

¶ Then anden mening oc disputatz om mēn-
niskins natwilige oc fr̄ villia/ er wnder na-
dens tiid siden synden er forladt vdi then gā-
ble mening som Pelagianer effterswilde vae
swodan tro/ att then ganske dwelighet och

werdſchuld ſom ſandz vdi ſwodane gerniger
ſom giordis aff mēſckin/ war encke aff mē-
niſckins frihet/i hware naaden war mēniſ-
ckin biſtandig/ och naadens biſtandit gaſtwe-
the icke anden erx/ end ſame gode gerninger
giordis met ſtøre løſt oc gledſcaſt aff hennis
(nerwarilſa.

A Twert emod the ſom i thenne tiid ere 2 wo-
ters efterfølgera. Manichei nyfødde ſoſtera/
Nar the wele ſy thenne Melagiani wildſa-
rilſa/ oc inthet andet tillegge mēniſckins frij
willia end ſynd och endſckaff/ tha ſalde the
vdi een anden werx mening/ ſom Glaccus ſi-
ger thet plexer at ſckee met them ſom daarlig
ſy en ſynd och ſalde vdi en anden twerdt e-
mod/ ſorti thet icke ſckeer met forſtandt oc vi-
ttighet/ oc ſigē. At alt thet gode ſom wor ger-
ning och werdſchuld be ſwter/ thet wercker
alſammen vdi off then blotte oc bare gwdz
naade/ oc at wor frij willia aff henne alſome-
niſte rōis/ raadis oc bwigis/ ligerwis ſom
et redſckaff thet rōis oc bwigis aff een em-
bitzmand/ oc hānwim forwden/ er platt vdw-
eligt oc wñttheligt.

A Men then menighe Chriſten kircke ſom er
ſancti Petri ſckib/ gaar then middhill wey/
i mellom baadha theſſa twenda wildſarilſe
P. 9.

Som eet well regerit scrij/ segler mytt emellō
een farlig klippe oc een bondlōss swg. Oc for
thi tilleggher hwn naaden i gode gerningher
then stōrsta oc ypperste macht oc krafft som
bōrligt er/ oc giffwer end tha mennisckis frū
willia then macht hānum bōr at haffwe/ suo
att gwd haffwer mennisckins willia till een
methielperā/ icke forthi gwd haffwer willien
behoff/ men att willien scēall icke siwnis att
ware for gewis scēaffi oc giffwen mennisckin
Tha will gwd att baadhe naaden oc willien
scēwle haffwe eet meenigt samf wnd/ oc deel
agtighet i gode gerninger/ hwilcket thū gāt
scē scrijftt paa mange stader gōr off klark
ge wiiss/ hwar gwd kallis wor hielpere wor
berie/ oc wor hws bonde. Oc wū kallis hant
clenerā/ arbevgderā/ leweswone/ tilsiwens
mend/ fogeder/ plowmend/ wyngordzmend/
byggerā/ oc andre sigwilige naffu/ som klar
lige mercke nogen gerning ther wū gōre/ oc
icke platt liide oc anāme gerning vdi off.

A Men tha wele wū framsette twee stā
der/ ther saare bewiser thenne mening/ oc ere
aff sancto Paulo een megtig naadens predic
tera offwer alle/ oc thet icke wden sag at hā
bleff aff naaden saare deelagtig/ then tiid han
aff een forfylghere er bleffwen een merckelig

Jesu Christi wdwoldha predickera.

Then ena stad er i. Corin iii. Forti wñ e. 1 Cor 3
ra gwdz metgødera / som Erasmus haffwer
klarligst wdssett aff gretfcken i syt ny testa.
ment. 1 Cor 13
Then anden stad er i same epistell och
v. capittell / huar han swo skriffuer om sig
sieelf. **I**dwess ieg er (siger han) thet er gwdz
naade / oc hanff naade haffwer icke warit for
gewess i mig / men meer end alle the andre ha
ffwer ieg dog arbeydhett / dog icke ieg / men
gwdz naade (som er mig bistandig) inz mig.

Wat kwinne nogen tiid swo klarlige si
gis om thet samf wnd som findis i alle godhe
geruinger / emellom gwdz naade oc naturen

Then tredie disputatz om mennisklins frñ
willia / i thet han lignis mod gwdz ewighe
forfwn / er baade farlig oc mō get wklar / ic
ke alsomenistha besøgt oc ransaget i gāmell
tiid aff Christendoms mesteræ oc lārefedre / mē
och swo aff hedinscke oc natwilige mesteræ.
Men kwinne dog aff ingen fastelige / stittlige
oc forstandelige wdredis. Thet slag som kal
lis Epicuri / haffwe her plat negtet gwdz for
fwn / oc sagt / at alting sckeer aff swimp och
waade / paa thet the scwille i noget maadhæ

forware mēisckins fr̄ willia och wilckare.

A Thet sag twere emod som kallis Stoici
ther negthā mēisckins fr̄ willia/ paa thet
the sc̄wolde forware gwdz forsiwn the sighe
alting sc̄ee aff een wforwendelig sc̄effning.
Men the wisestx som ere Academici oc Peripatetici/ haſſue fordraget tilhobe baade gudz
forsiwn oc mēisckins fr̄ willia som the best
konne/ nar the somerckte at thet motthe ic
ke andetledis wara.

A Men i hwess maade och hwad mening/
thet kan sc̄ee effter then menige Kristen tro
es sind oc forstande/ kanne the icke w dredha
Men Kristendoms gw̄delighet/ mett een wra
sagelig grantscke s̄oger them baade til sammen
oc befanger wor wnderstandisx wnder Chri
st̄ lydisx/ then hellige s̄krift tillagt oc ara
som aldriſ lader vdaſſ at predike oc lare the
ſe twee ting/ gwdz forsiwn oc mēisckins
fr̄ willia/ ligerwis som twee fundament
till all Kristendoms gw̄delighet. Forthi the
som alle creaturs sc̄effning sc̄all forti sam
t̄ockis/ at gwdz forsiwn oc wforwendelighet
tha kaffis om kwld/ och bliff wer till inthet
(all hellig s̄krift.

A Forti hwn er then som b̄wder/ forbin der/

eaader till oc fraa / tillskynder / forfärer / teta
ther oc loffwer / hoder / hwegswaler / bryder /
fomaner / welsigner oc fomaledider som pau
lus sigher / lærer / reffjer oc straffer / ther i alla
maade ware forgarwis giort / hwar mēnischis
frū willia kenne ingen ting enchten la de el
ler ghere.

¶ Thi er thett nu forghaffwis at fore wita
nis byrd aff scrifften emod swo obenbarlig en
wildfarilæ / nar wi tra a icke ware noghett
capittell i then gandesckæ bibell ther haffuer
sw noghz stocke lerdhom emod thne wildfarilse

¶ Ther till mett er oc thenne Stoicourz vild
farilæ swo gross oc wholig / att andre hedi
sche mestheræ / baade Platoniei oc Aristote
telici / haffue henne forðmptt oc foragthete
Først er hwn langt fran alle rædelighe scick
oc samfund ther forðdher oe omkuld kaster
all meenighedtz scick / raad / och regemen
te / met offwerighet / embede oc stadt / som hø
rer till meenighedtz oppehold och welsardtt /
Nar hwn betagher low / scick / twætt / hø
ffwiskhett / bwd / raad / atwardfill / straff /
dygder och synder / loff oc last / løn och pynæ.

A Ther næst er same wildfarilſæ icke men-
niſckelig/ nar hwn forwandler menniſckin til
en beeft/ eller meer till en knøb/ nar the ha-
ffwe alle eens wilckær i ſame ſckeffning/ v-
den at menniſckin allena ſckall pynis nar hũ
ſynder/ om thett maa ſigis ware ſynd/ ther
hwn effter ſame mening aff nød oc træg icke
gør/ men bringis aff offwerin acht/ røis/ och
dragis hwad heller hwn will eller ey

A Ther till met er ſame wildfarilſæ ſaara
vgwælig/ ſorti hwn ødelegger all gwælig-
hetz(ware ſig retſindig eller wretſindig) bō
ner/ ſeeder/ ceremonier oc embede.

A Maa thet fiſtæ er hwn eet whørligt ſpot
mod gwð/ nar hwn gør hånwm een wretſer-
dig wæderæ oc wgerdings mand/ ther er een
tobringera oc een werckera till all ſynd och
ondſckaff/ oc then ther pynet menniſckin w-
den ſag oc ſynd/ ſom ſanctus Clemens ſigher
at Petrus apoftolus ſagde till Simonem ma-
gum ther war i ſame Stoicorum mening ſoz
i Lutheraner nw ere. Alle theſſe ting ſolghæ
ther vdaſſ/ nar menniſckins frũ willia gøis
till inthz/ oc alle creaturis ſckeffning ſamtø-
ckis oc wedtaghis/ ther hwer Chriſthen mand
kan ſee oc befinde ſom uoget ſckell haſſwer.

I wele ghere off wijsa (som Erasmus siet)
at godz ara kan icke tilbørlige prijs oc op
høgis/ wden i ghere mēniscin hanss eget cre-
atw till eet dieffwelscaff/ eller om no ghett
kan tenckis wera.

A Ligerwijs som godz ara ware icke ther
vdaft dess store/ at mēniscin er frij vdi ghere
de oc ladinge/ nar then frihet er tha icke swo
stær oc sterck at hwn kan forhverffwe mē-
niscin salighet forwden godz besynderlige
naade/ end hwn nødt oc trengdt wnder ske-
ffing wista icke vdaft syn gerning meer end
ikd oc wand/ asen oc hesta/ hwnde oc swien.

A Uj lade oss swo aff then hellige scrifftre
och godz gerninger wnderwijsa/ at god er
ther vdaft saara høgmechtig/ wbegribelig oc
refwld/ oc vdi wisdom/ krafft oc godhet wsi-
gelig/ att han kwinne skabe mēniscin deel-
agtig vdi syne goddōmelige wilckaar/ thet
er/ wittig/ frij/ willig och sindig/ Iwar for
hanss ara er mōget dess widera/ end ther sag
dis at alle mēniscins gerniger ware aff ugd

A Uj bekende icke alsomenista mēniscis go-
de gerninger at ware een besynderlige naade
men oc swo tilsta a wj/ at all then lempa/ bes

Di.

gwenhet/ raad/ sind/ smildhet/ macht oc styr
cke/ thet menniscen kan sig mett soghe effter
gudz sind oc willix/ at ware een besynderli
ge gudz gaffwe oc gwenet. Oc icke thet alee
ne/ men att menniscen ee till paa iorden/ ha
ffwer luff/ røulsx/ lycke oc welfardt/ kaldhe
wij oc swo gudz gaffwe.

Thi manerx wij icke gud/ nar wij hānuz
till erx giffwe menniscen frē wilckaar i gip
de oc laxnde. Oc forti er ingen Kristen mand
fra forle begyndelsx faldhen vdi swo whor
ligt ketterij/ wden Ulrichphus i Engelandt/
Wassus i Beemen/ oc nu paa thet sieste Lu
ther i Sassen/ oc thet nu i thesse sieste da
ge/ paa thet i widha schwillx inthe ware i
thene menig/ hwat vdaft i eder berøme kune

Oc sagde wij forti at themne disputatz om
menniscens frē willix oc gudz forsiwn/ er diwb
/ farlig/ oc moget weklar/ swo at i hanff grā
ske oc besøgilsx/ er icke en stoer alsd mennisc
/ men een farlig wildfarilsx. Thi er thet mo
ghett tryggerx att ewichelike forwudie mett
frøht oc farx thet hemelige sacament/ end
fordierffwelige rādsage/ oc raabe met sancto
Paulo. O gudz rigdoms/ wissdoms oc vir
tighetz diwbhet/ hwad ere hanff dōme wbe

gribelige/ oc hanff weya wiandsageligha.
Waar offwer Oigenes schriftwer/ at ick al
somenist nogre menische/ men ick heller no-
ghet creatur kan thet begribe oc wonderstaen/
hwore god forswener alle schiels creatur/ the
ris schwillie oc wilkaer wofspilt oc wofor-

Oigenes

(frenche.

Hierin

De forti siger Hieronimus/ att Apostelen
haffver thet spösmal meer beverffver end for-
klaret De forti gids off i thette stocke offuer
alt behoff efter sancti Pauli raad/ att wi
befange oc trege wor wonderstandilse wonder
Christi lydilse oc dienste/ oc tencke ick wa-
re sommeliget eller bølignit at wida alting/
De thet som Flaccus siger Under schinwa
mögget for menichin/ och een swend seer ick
alt thet hanff herie haffwer i gomme For
thi som wissmand siger. Then som will rād
sage maestetelig ting/ tha offwerfaldis han
aff schin oc klahett.

2 Cor 10

Horatius

Petrarca

Then siwende artichell.

het ee wchusteligt at kalde pa a gods
belghen. Och end meer a wchustheligt att he
dra hellige mends been oc billde.

D. 4.

A Predicanternis swar.

Atto hadscckelige sckris chesse ord Swa
haffwe wij well predicket/ och end nw
lara/ att wij haffwe ingen sand hel-
lig sckriff ther oppaa/ at wij tuffwe paakal
de the affdøde gwdz helgen. Icke wanare wij
heller theris been oc beleder ther som wij lare
at man motte klade the nögne helgen met thz
sölff oc guld man henger paa them. Oc gra
ffwe the døde been hederlige neder i iorden oc
sette belederne aff till een sida fra enfoldige
mēisckins ansigt/ om man fornømmet noget
affgwdij kōme ther aff/ som wij well til for-
nøtt haffwe fornømmet.

A Prelaternis geenswar.

Alora i haffwe lerdtt Cristet
folck om helgen oc theris agt
oc ara/ och om helgens been
oc beledē/ gōris icke behoff at
söghe ther om effther witnis-
byrd met leffwendis rōst el-
ler sckriff/ nar obenbare handell oc gerning
tala ther om sckinbarlig nog/ i the land och
stader besynderlige som ere forwandlede mett
then handell ther i nw brygge/ swa at i kwi

ne ickē sige met retta / at thetthe klagenaal er
i roger maade had scelige spōdt eder vnder
oghen.

Alswad ara i gōre helgen / theris been och
belede / bewise merckelige nog the kircke ran
oc roff som i haffwe giordt / oc ther offwer be
roffwet mange hellige stæder vdaß / dyrebara
clenodier oc kar / oc bestomet aff Christiēd oms
tempel belede / och andie kirckelige ornamente
oc smycke / vdaß lagt kirckens helligedaghe /
oc spottelige talet mange offwerord / icke al
someniste om gwdz apostele oc hellige marti
ribus / men oc swo om Jesu Christi welsigne
de moder / ther the vnderstādū hōnlige begaa

Al De forti thetthe stōcke lerdoin scfall met en
lang wunderschede tracteris / i then berōnsnig
wij lade met thet sōste vdgaa paa wor chi
sten troes bekendilsa / tha scwille i ther sin
de baade swar oc forelating / swo mōget som
behoff gōris om thenne articell. Icke kōnne
i eder heller ther aff berōmme / soz thenne vil
dsarilsa ware eder paafund / nar thetthe kette
rj mod helgen oc theris beek er gāmelet / och
begynt aff Basilide Eunomio Ioviniano och
Uigilantio / modsagt oc tilbage drestwet aff
then hellige mand sancto Hieronimo. Ther si
den er wdrobt paa thet ny aff Catharis Wi

gærds/Elaldensibus/Elidephinis oc Hussia
nis/men dog i atskillige stæder/ oc paa atskill
lige tider. Men om belede er ther oc een gam
mel wildfarisa/ kaldet Felicianus/ oc fordomt
i Franckforden raad paa meyn/ ther siden Di
pham oc Thaboute haffwe i Becken w
brongett paa ny.

¶ Thā ottende anticell.

Steer døden er ingen skersild. Ingen
pyns forladis heller effter thette liif

¶ Predicantenis Swar.

Wett bestaa wij/ at effter thi then w
ryggelige sctrist wed inthet aff thette
sctiersild/ tha ero wij at thet er inthz
andet end mwnckedom oc prestes wond till lise
dage. Welst forti/ Christus siger swo Alt thz
ieg haffwer hørdt aff myn fader/ thet haffuer
ieg forkyndet eder. Nu haffwer han dog in
thet talett her om i euangelio. Ja/ then helli
ghe propheta David/ kalder forti theris stad
som ere affdøde Silentium/ thz er een tawshz
eller en stillehedt. Ps .lxxxvij. Forthi gwd

wilde beholde them i suodan een lonlighz for
sig/ at han icke wilde lade oss noghet wist wi
da hwoledis tilgaar met them.

¶ Melaternis Deenswar.

Dithi at i twiuelighe tilstaa
oc bekende theenne art hell for
edert lerdoin/ tha bekende wi
eet igen for sande kettera oc
husfendoms obenbare siend
der. Men hwest bewissning

them hellighe kircke haffwer paa skiersild/
scal tha besynderlige findis i them wnderfelle
desom skal wor cristen troes bekendis for
klara oc wdrede. Oc har vele wi icke andet
sware/ end kertelige belobe edert swar ther i
meena haffwe nogett paa sig. Oc my thz for
ste nar i sige att skiersild er muckedrome och
preste paafind til life dage/ tha seulde i strag
bewise at Dionisius ariopagita Origenes As
damatus Gregorius Nyssenis Ioanes daria
scenus Athanasius Ioanes chasostomus/ som
ware grecker. Ciprianus Lactantius Prudenti
us Hieronimus Augustinus Ambrosius Grego
rius Alcuinus oc Bernhardus som ware
latiner/ at the ware mucke oc prester for sogge
C efter lusa dagha.

De nar i kwnne thet icke ghere/ tha set wolde i
holde edre skalcke mwnde/ oc wiidha hward i
sagde om Christendoms mesteræ oc lærefedre.

¶ En diabelig bewiissning forti at i kwnne
thett icke finde i schriften/ tha tro i thett att
ware mwnckedrome och presteswnd till liifæ
daghe Thessa forbenessudhe mend gwdz/
wdwolde wener/ haffwe icke søgt liifæ da-
ge/ men forladt æff oc eyæ/ at the vdi bron-
ger oc tørst/ armod oc fattigdom/ motte eff-
terfølge then fattige Jesum Christum som er
all werdsins salighett.

¶ Y arme mend som icke andet ghere end le-
ffwe vdi leckerhet oc bwgfylding/ blwgis ic-
ke att platzeræ swodane werdsins liwssom
the warit haffwe/ all werden till dygdelighæ
exempill oc efftherswun/ vdi all tucht oc ære
/reenhett och gwdelighett.

Joan 15

¶ Framdelis forfølge i eder løgen met swo-
dan bewiissning. Alt thet ieg haffwer hørdt
aff myn hænelscke fa der/ thet haffwer ieg for-
fynndet eder. Vader swo ware at Christus ha-
ffwer inthe talet for syne discipele om skiers-
ild/ eller thet som merckis met skiersild/ dog
at han meget talede som er icke skreffwett/

haffwe i fort well bewist at scersild er icke
till. Eller hwi lase i icke thz som strag efter
følger i nestā capittell hoess Joānem/ hwar
Chriſtus swo siger Jeg haffde end nw mōg
at sige eder men i kunne thet nw icke bær
men nar thū hwgswalere kommer/ tha
han leede eder vdi all sandhett.

¶ Om the hellige apostele oc theris discipe
le ere wnderwiſta i mōgen sandhet som i res
te ere werdige at wida/ hwar tha? Helliga
Martires/ oc andre gwdz helghen haffue
mōget seedt ock swndett i scriffen thet i al
ding faa at see/ oc mōget hørdt aff then helli
ands raad oc wnderwiſning/ thet i faa al
ding att høra.

¶ Men paa thet siſta beſwa i swo. Ja/
then hellige prophete Dauid/ kalder forti the
ris ſtad som ere affgødhe Silentium/ thet er
en tawſſhet eller een ſillehet Ps. lxxxviii.

¶ Hwem haffwer nogen tiid hørdt ſuo vbe
wiſlig bewiſſning ſons i retta? thet ſewle
de forti plate forſinaas oc beſpottis/ nar hū
er icke werdt nogre alffwers ſwar.

¶ Swodan bewiſſning høre wi. Thee

B i.

swis inthe om sekersild / oc forti er thet icke
 til. Om sekersild er ingen wiss sandhet / oc
 forti er thet icke till. Swa swodan sekiell oc
 bewissing gôr syllyst / tha mwa wâ oc swo
 gta baade hûnelen oc helffwede / oc serdelis
 Aristippo / Epicuro / oc Lucretio. Engla
 o. d. fl. natwz / nar skresten icke beskede
 off huordane the era. Oc ydermere mwa wâ
 sige met then galne mand / at gwd er icke till
 Pa. 13 Forthi same propheta siger / at gwd hafter
 Ps. 17 sette sett sekiell i mœrta / eller. Wem weed
 Ma. 11 gwdz sind oc meening : eller hafter noge tid
 waridt. vdi hans raad : oc andet mœget som
 laxis i skriften hær oc thær / oc lyde at wâ vi
 de swo godt som inthe aff gwd.

Swodane sekiell. Fløge ere nu ewangelij lee
 dom bistandige aff stor groffhet oc vforarime
 het / hoffmod oc dwlhet. Men som sagt er om
 sekersild scall talis meer / i then vnderfæde
 som scal forklare wor hûsten troes bekendelse

Then nleude Artickell.

De ere alsomemiste two sacrament /
 Dob o. Swd. legome. Alle the an

Die ere mēſchins lōgenagtige digte.

A Predicanternis Swar.

A Ther ſom man wilde nōge oc tret achtes
lighe taghe thet ord ſacrament/ tha maa
man well alle gwdz gerninger kalle ſacra
mentt. Men ſom thet er i almēnelig b:wg tha
er thet ickē wden tw ſacramentt beſeſtha aff
ſchriftten i thet ny teſtamentt/ hwilcke Chri
ſtus haſt wer ſielſt indſchickit till een hwlōm
ſa hoēſt ſyt bellige ord/ for tw vdwendige te
gen/ ſom er dob oc alters ſacramentt/ wdi
hwilcke wj henta en faſt tryghet oc beſeſtig
til naade oc ſynderſ forladilſa/ ſommedels tro
en paa gwdz ord. Oc at the andre ſchulle
ware ſacramenter eſter een ratt ſacramētis
wilckaar/ thz er mēſchins lōgenagtige dige

A Delaternis Beenswar.

anti at thette ſtōcke lerdō om
thū hellig kirkis ſacramēt ſcal
oc beſchedis i vor Chriſtē troes
bekēdiſe/ tha ſculle i ſinde eet
bōiligt ſuar nar hū er vdgā
gē/ nar thet ſcal beſchedis at
the ere alle grūet oc ſtaðfeſte i ſchriftē/ en
dog att the ere ickē alle aff nōd till hwer mē
Chriſtis ſalighet beſynderlige.

A 9.

A De forti i ere meer Plautiner oc Terentianer end skriftfloger vdi godz oc christens doms handell/ tha werdis i icke att beschede alting soz bøllygt er i forclarings wiiss/ thet mett baade att korte wmag och trettix/ thi ghe i baade off oc eder meer wmag end behooff giordis.

A Dog kunne i eder icke thet vdaß beröme/ at i ere till thet stöcke ketterij oc wild farisla förste paafindere. Men som thenne artichell haßwer mange parther/ swo er hā och mange gamble ketteris samlegge oc skidning I the sem sacramente som i negta er hā Waldensium Aicleuicorum Hussianorum och Buchenorum. Men vdi nogre andre stöcker/ er han een part Montanorum een part Deacalitarum/ oc een part Albigenium.

A Then tiende Artichell.

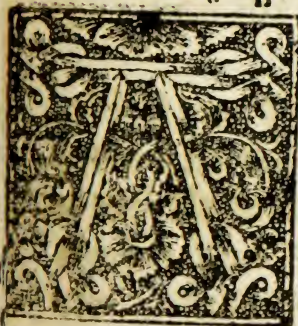
A negta leegfold Christi blod aff kalcen/ er emod Christi lerdhom och exempel.

A Predicanternis Swar.

A/swo er thet/ thi exemplett haßwe
 wij io fast/ at Christus gaff syne hel-
 lige discipele sacrament baade i broð
 oc kalcken/ hwilcket sanctus Marcus besy-
 derlige vdröcker c. xiiij. The drocke allesam-
 men thet aff siger han/ Christi lerdem haßuer
 oc fast/ i thet han bad them dricke alle thet aff
 som sanctus Matheus scriffwer c. xxvi. Oc
 hwilcke han meenta met the alle/ giffwer euā-
 gelisten oc til kende i same sted thet han siger
 Jesus tog broð oc kalcken benediect oc gaff
 syne discipele. Then som nu kender sig for en
 Christi discipell/ oc begerer thette sacrament
 som Christus indscickede for syne discipela/
 hāwin bōr sacramenths wonder begge partæ
 soz thz bleff indscicket The andre bōr haette

A Delaternis Beenswar.

Aff thenne eder arichell nu soz
 tilson bekende wij eder for o-
 benbare kettera/ nar i tilstaa-
 at han er gantz edhers ar-
 tichell/ fra hwilcken (som e-
 der poett haßwer ydnera
 tilsat i syn latia) i welcke tredæ eet sin-
 gers breett/ oc thet vdi somera i same eder
 wildfarilsa/ met haardhet oc straghet/ som

er een klar besegling ther till/ at all fordsme
lig wildefarilsæ er eet sandt kettern/ thi belē
de wi eder. oc swo for thet i era/ thet er kette
ra oc aff scorne mēiscker fra all Christendōs
(samffwond.

¶ Icke findis thet heller som i sige/ at i ha
ffwe for eder baa de Christi schick oc exempel
at sacramenthz skal aff alle brøgis vdi beg
ge parther. Først som er beskreffnet aff alle
euangelisterne/ som beskreffwe same sacra
mentis indsat/ tha settis Jesus till bordz al
someniste met syne twolff apostelæ.

Ma 16

¶ Swo haßwer Matheus. Ther affthenen
Mar 14 war kōmen/ tha setta han sig till bordz met
syne xij. discipeler. Men Marcus swo. Ther
2 affthenen war kōmen/ tha kom han mett the
Luce 2 xij. Lucas haßwer frændelis swo. Ther ty
men war kōmen/ settha han sig till bordz oc
twolff apostele met hān min.

¶ Men the ware paa then tiid nress ble.
ffwen prester/ som si den bewis seset all i wora
geenswar till then trettindhe artickell som er
om prestedomæ. Oc forti kwinne i aff Christi
exempill oc indsat in thet andet hentæ/ end
at prester skulle brøge sacrament i beggæ
parther/ ac icke then menige mand/ oc swo er
thet holdet i thet hellige Messæ embede fra

Christendoms første begyndelse.

A Men i lesa dog thet hellighe euangelium vdi een anden mening met edre forfædres gamle kettera/ oc fori trengte i thette ord(alle) at recke widera end thet war talett aff Jesu Christo/ nar i wele at thet skall war talett till alle Christne meniscke/ som lyder dog ick vden paa the xij. hellige apostele/ for tha va ra netwerendis till bordz met Christo Jesu. Icke meenta heller euangelisterne som i sig alle them som kallis discipela/ men the xij. besynderlige/ som oc swo kaldis besynderlige for een serdelis werdighet Apostela.

Framdelis skall thet oc swo war meckeligt/ at Christus paa then tiid skickede oc indsette thette naadelige sacrament/ ick dog allenst for leegfolck/ men ick heller allenst for prestmend/ men then gantske kircke till brygilsa for begghe slag folck geestlige och werdzlige. The war thet tha bryligt at thet indsettis vdi begge parther.

Oc fori er thet nog til at gøre fyllist bode Christi exempill oc indfatt/ at negre bryge same sacrament vdi begghe parter huilket prester gøre daglige i hellige messe embede.

A Nu paa thz fusthæ schall eet offwer alte
agtis oc besindis/ vdaß hwess wan wietighet
eller vbesindilsæ thenne gantsche vildsatisæ
finnis at ware kōmen/ oc thet er/ at vdi me-
ssen er eet stort forskiell paa thet som kaldis
offer/ oc sacrament. Forti i then meening soz
messen kallis offer/ tha bestwter hwn oc be-
mercker Christum amundelige/ ligerwis som
han offrett war paa korsedt hwar leghom och
blod miz pynachtige saar ere atskilde.

A De sdo haßuer messen aff gānell tid væ-
rit agthet/ oc aff Melchisedech i wyn oc brød
sigweret/ oc aff Christo Jesu i wyn oc brød
indsæt oc indschicket/ oc aff then hellige kir-
cke sommedels pīesther er swo i wyn och brød
brwghett och begaughen/ paa thet at thesse
twēne atskillige parther/ sculle betegne at
Christi legom oc blod ware paa korsens træ
pynachtelige atskilde

A Men i then meening som hwn kaldis
eet sacrament/ tha bestwter oc bemercker hū
Christum Jesum/ ligerwiss som wor siels an-
delige spūsning/ ther off forbinder till gwd/
oc swo got som gōr off eet legome met han
nwm vdi eet andeligt samfwnd/ oc swo be-
sindis Christus gantz heell oc i alle maade w

atsekide De met swedane wilkaar war thet
te sacrament i brødz lignilsa allene i gammil
tind sig wreridt i thet hānelse brød/māna/
oc i the vswæde hwædebrød/ oc i thet steegre
Welve brød/cā swo er thet omtalet wnder
brødz naffn aff Christo till apostelena/ oc aff
then hellige kirckā vdi brødz lignilsa swo gi
ffwet oc deelt met leegselck oc prester som a
uāme sacramenthet oc icke siqe messe.

¶ Nu haßwer Christus ther hān odt paa
scke lāmet met syne discipele beswtet thū gā
ble low oc paa hūne giort en ende/ baade mett
same lows prestdome oc offer/ oc effter samā
natwordt indsett en ny low/ met eet nyt pre
stedome oc offer/ tha haßwer han schicket thē
ne gwnstelige oc gode naade i messen/ icke al
semeniste for eet sacrament/ men oc swo for
eet amindeligt offer. De forthe haßwe baade
euangelisterne i thette stad/ oc Paulus apo
stell till the Corinthier talett om begge par
ther/ nar the fortellie thette Christi schick ock
(indsett.

1 Cor 10

¶ Men hwar Christus taler hoss Joānem/
om thette naadelige schick i sacrament menig
tha taler hā gerne om then ena parte i brødz
lignelsa som nar han swo siger. Thet er eet
sandt brød som er aff himelen nedersteyet oc

Joan 6

D 10.

giff we werden liiff/ oc frændelis. Jeg er the
luffagtige brød som nederstey aff himelin/ y
dermer. Jeg er liiffens brød.

Frandelis. Her er thet brød aff himelin
nedersteyedt/ at ehwo som ader aff thet/ tha
schall han icke dø/ i hwo som helst thet ader
aff thet brød/ tha schall han leffwe ewinde
lighe/ oc thet brød som ieg set all giffwe for
werdssins liiff/ er myt kød. Her mwe i hør
hwo offhe har talis om brød och in thet om
wen/ hwo ledis apostelen oc swo stundom
taler om thet blotthe brød.

De forti see wi hwo prester i thet helli
ge messe embede (som bringe thet ewig
ge naade for eet amindeligt offer) schulle a
nåne under streng pyn a begge pæther. Thi
er thet obenbare nog/ hware thet er hwerel
enod gudz eller Christi exempill oc schick at
giffwe leegsolt thet ene part aff sacramen
thet i brødz lignissa. Men heller haffwe wi
baade Christi oc apostoloru exempill her e
mod/ Forti Christus (som hellige doctores me
na) gaff the twene discipule thet ginge till E
mau sacramenthet vdi brødz lignissa/ som Lu
cas 22. De om the fifta husien folck blant
(hvilke måge ware leegnød/ set

Luc 22

Luc 22

¶ **F**roer sanctus Lucas i apostelom gersuget/
at ihe blefwo: waraffige vdi apostelig lerd
vdi eet samfrend brødz sonder brødsal oc bho
ner/hwar platt inthet calis om wyn.

¶ **A**den latre dog swo ware at thet kenne
bewisis baade aff Christi exempill/bro d/cas
schick/oc thet till met aff then meenige Christen
kirckis bring/at sacramenthet ware giffuet
leegsolck i begge parther/the dog kan ick
gors/endog aet negre encke kircker haßwa
thet giordt paa nogē tiid/hwi mette ick end
tha thū hellige kircke for lowlige sager swld
hwercken gwd/sacramenthet/eller leegsolck
woretter/forwilde oc forwende thū seed.

¶ **V**di dob soz er eet sacramēt saare aff god
forwēde kirckē thū manerig sem chris bad the
i naffn faders sons oc thū hellu dz/oc dobt
lang tiid als deniste i chri namt. Daßuer hwen
icke oc suo i the same chri legoms sacramēt
moghs bode schickit oc forwēde haßuet hū ick
andre ord til at cōsecrere kalchm miz end end
ten ewāgelisterne eller paulus beskiffwer
blēder hū ick oc suo wyn i kalchm miz vād thet
wū ick lase chri haßue giort cōsecrerede hū
icke paa nogē tiid i surid brød/paa thz hū
sculle ick sūnis at vare iōdisck/dog hū well
viste at chris cōsecrerede brød soz var vsurid

¶ **S** h.

Maßwer h'w' icke oc swo schicket/ at thetta
sacrament scal bringis aff fastinde fold/ dog
at Christus. effter natwordt gaff thett synx
(discipela.

¶ W'ū māa icke forti then same kircke/ al-
eid haßue same magt anseendis thz i māge folck
at the ere aff wngdom/ w'orstandige/ somm
swo ge oc krancke/ oc haßwe forti w'milse oc
anden brot ther them kōmer till at klōgis oc
spv/ oc thet anseendis i w'v'v/ att thet swinis
ock forschalis/ ther somme landschaff haßw
oc stoer brot oppaa/ at han recet ildē til pre-
sten som messen siger/ end sve till nogre maal
h'w'ndrede folck. W'ū māa forti then helligē
kircke som sagt er/ icke mett eet nyt schick gi-
ffwe leegfold then ena part aff sacramēthet
nar thet seker baadē g'w' oc sacramenthett
eill een hōisommelig ara/ oc in the mēis. Hē
ther offwer foralscet eller w'orrett het.

¶ Ock besynderlighe nar the laris oc g'ris
w'iss/ at then som anāmer sacramenthett vdt
een part/ han haßwer icke myndia end then
som anāmer begge parther/ oc thū icke meer
som haßwer begge parther/ end then ther a-
nāmer een part.

¶ Oc wden twiell/ then som anāmer then e

na partt mett en ydmeg twgt/han wndsanger
swo stoer naade som then ther anāmer bo
de parther wdelst forti/hauss tro oc lydilsa soz
er gwd saare tacknēmelig/gōre hānwim i al
le made fyllyst/till hwess bewissning thessā
sancti Pauli ord era off nog.

A Findis nogen blandt eder/som hær om lo 1 Cor 12
ster at tretta/han skall wix at wi haffwa
icke then seedt/ey heller nogen christen forsā
bling/oc helst forti at thēne christendoms sed
wane er sambwordt oc stadfest/aff twēnā me
nige christenhedtz raad/som ere Constantien
och Basilien.

A Then elleffte Artickell.

L forti haffwe alle Bisper oc Pre
ster som twiffwe/schalcke/oc forre d
er til theinne dag beröf wet leegfolk
anden parten aff sacramenthett.

A Predicanternis Swar.
den christeligt scil er then andhen
partt i thette sacrament formeent leg
folck/hwilcket wiist er eet aandeligt
roff endog manghe hafwe thett giordt aff

eenfoldig wanwittighet.

¶ **P**relaternis Geenswar.

sandhet tha er thet hwerck
giordt wden Christus sckell
/ ey heller mod Christi sckell oc
exempill/ att kalchin neghis
leegfolk/ oc swo then anden
part aff sacramenths thm for
meenis. Nar then hellige kir-
cke haffwer for sig Christus exempill/ ther gaff
the twolf apostels then tid the war al-
le bleffne prester sacramenthet ydi begge par-
ther. Men the twenx discipels som ginge till
Emas/ oc ware end tha leegmend gaff han
then eenen part aff sacrament. Ther till gior-
shette sckell huer Christen mand syllist/ at beg-
ge parther formeenis leegfolk icke them till
schade eller foragt men Christo oc sacramen-
teth till tro. It oc vix som till fornett sagt er
for merckelige sager setyld.

¶ Ther fundis mange gwdz wenne som tro
oc meen at off daglige komer till/ moghen
gwdz plage/ forti at thet werdige sacrament
bruggis aff mange/ forwden gwdlig oc tro-
fast piffwilsa/ forwden awem ydmyghet/

de ydning qwenheit oc forwden bōlig tuchē
oc are/ Wileke gwdz plager sōm ere thessā
At twrckin gō: swo māge aufald pān dūsten
dōmen. At ind wortis kuff oc tretta/ falsch oc
swig/ bwlde oc opē: forderste mange land
oc stæde. At mange tagis aff dage met wti-
melig dōd/ pestilente/ mord/ diab/ oc ande
wylcke. At mange plagis met ny oc whōdhe
siwgdōme/ met horde aar oc diwi tiid/ oc an-
die gwdz plager hwar met wj straffis och
hwdsteygis.

En pān thet wj schulle oc swo sware
till der euangelthē forblōming oc smyckā/
thet er klaffet oc sctiendtz ord/ sōm i mett o-
ffwerschiende bīper oc prester for roff oc tiw-
ffwerē. Hā hā fwe i hōdt at nogen giorde
roff oc tiwffwerē/ vden sig till gode oc andie
soldt till schade. Wen aff kalcken sōm sōmces-
nis leegsoldt/ hwar gaff kōnter endten till
presterne eller schade till leegsoldt. Eller be-
wiser at them giffwis icke swo stoer naade i
then eeno part sōm thā giffwis kwinne i beg-
ge parther/ forwden/ at the oc swo nyde tro-
en oc lydlisē gott/ thet wor herie pleyer mō-
get at ansee vdi ydninge hiarther.

En stēd hōst Joāne sōz i pleye at pūcke met

Sandelige sandelige siger ieg eder/ at wden i
 æde mēſckins ſens kiød oc dricke hanſſ blod/
 tha ſaa i icke liſt i eder. Then ſtad ſom ſagte
 er dog giordt ſylliſt om the icke end dricke aff
 kalcken then anden part aff ſacramenthz/ oc
 ſerdelis nar han taler ſwo ofte om brød/ oc
 icke een tiid om wyn/ forti at wnder brødz li
 gniſſe beſt wtis baade kød oc blod.

¶ Thet forbiwde gwd at nogen ſchuld ha
 ffwe ſwedan wantro/ at han meen Jeſu Chri
 ſti leſſ wende krop oc legeme (ſom baade ſan
 delighe oc ſacramenteliche er wnder ech wdi
 brødz ligniſſe) att ware blodloſſ. Men nar
 preſter ſom fore er ſagte wdi meſſen bringhe
 begge parther/ icke alſemēiſte for eet ſacra
 ment/ men oc ſwo for eet offer nar the ere kir
 ckens obentare tienera. Icke allens conſecrere
 oc offer the for ſig ſielſſwe/ men for then gant
 ſche meenighet wdi kirckens ſtad oc perſoen
 Oc forti ſckal ſolcket ſom meſſen høræ oc ſee
 ſtelige tro at the aandelige met preſten and
 me ſewcht oc deelagtighet aff kalcken.

¶ Oc nar legſolck forti henter ingen anden
 ſckade aff thenne Chriſtendoms ſeed/ wden at
 the miſtæ lwcht oc ſmag aff kalcken/ hwaræ
 kan thett kaldis eet aandeligt roſt nar then

icke andt lounceutz end same lwaet oc smag
/ effter thi at Christus er gantz heell wnder
then eenen part som them giffwis.

A Oc effter thi at alt tiwffwerd ghoris mett
snedighett och falschet / oc roff met welde och
macht / tha kan ther dog ingen snedighetz mi
staencke ware hof / nar swo mange hellige oc
drabelige gwdz mende sem Ambrosius Hiero
nimus Eusebius Benedictus / oc andre flera
thetis lige / icke bringe v den then ena part
aff sacramenthet then tud the doct fra thena
werden. Bestigiste the prester som gore embe
dett pa a lange fredag icke helder aname v den
then eenen part / ey heller nogre andre prester
som icke sigendis messa begera sacramenthz
enchten i swgdom eller andre tider en aaridit
so: gwelighett skyld / ther altid ladha sig
nove met then eenen part aff sacramenthet /
wdi brodz ligulsa.

A Icke kan helder welde oc macht ha ffue thz
swo schickit / nar swo mange weldige forster
Breffwer / Hertoger / konger oc Kersera / so
mett welde oc macht wut offwerga a all then
macht ther Wisper oc chustenhedtz forstande
ra ha ffwe nogen tud haft eller fordt / i swo
mange hrekdiede aar ha ffwe ladet seg nove

E so

met then eene paet aff sacramenthz vdi brodz
lignilsa. Men thet i saare lerde mend oc sekre
sttloge skriffwe/ at mange Wisper haft wo
her vdi farit wild aff een simpell wanwitt
tighet/ er latter oc gānen werdt oc icke swar

¶ Gwd naade eder armz mend/ at i schulde
nu ware blesne swo wijsa/ at i nu thet see
kronne/ thet ingen for eder motte see/ och be
synderlig swo mange drabelige mend aff bek
lighet oc lerdoin/ aff dygd oc wijsdom/ bene
fnde oc berøstede offwer all werden/ vdaft
fromhet oc ære/ thet natt oc dag i theris tiid
brwgede/ till at widhe all hellig skriffte/ och
hēnis rettā grund oc meening/ blant hwil
cke eder yppersta sēuickedie gere doctor Mor
ten Lwther (end syx arme geckā oc skieda
lige daarer) icke er werdt at benefiis/ oc the
haffue dog for mange hwindrede aar m̄z sek
iffe oc brwilsa stadfest thne seed/ at leegfolck
stolle berettis m̄z thn ena part aff sacramē
(thet.

¶ Oc huar the end haft de bruger endte sine
dighz eller macht eller wanwittighet till ate
berøstue leegfolck vdaft thn anden part i sa
cramēthz/ oc huess aandelig frucht och profitt
ther følger m̄z/ haft de the icke tha vden al for
dell oc profitt (forti som sagt er thet henger

ingen hoest) fordsupte thetis siell/ oc forspæte
thetis egen salighet. Men huem meene i thet
kan tro/ nar manghe aff thm som thz haffwa
lærdt oc bryget/ ere end nu arefulde m3 ier
tegen oc wonderlige gerninger.

A De forti er thm Christiædøes seed huerckē ind
satt m3 suet oc falschet eller macht/ eller aff
nogen vāvittighet/ mē aff gudelighz/ schiell
oc vūssdom/ oc icke vden thm hellige skræfftis
būstād/ oc thm menige mād3 sambyd oc sā
(tocke.

A Met huad dristighz forti/ dierfiwis i vblu
a se alcke/ argera end nogre forrædere tiwffue
oc roffwera/ nar icke siela pēnige/ eller for
raade les uēdis kroppe i fiende hend her/ eller
sielfue dræbe same kroppe/ mē i so. spilde sū
pell alnwgis salighz m3 eder falscke lerdō oc
ketterij/ ther Christus lod sig dog verdio til
at dyre købe m3 syn horde død och pynā/ the
tis siela dræbe i oc forraade i diessuels hēder/
som er all salighet3 siende oc forhadra.

A Blugis eder icke forti som sagt er att bes
klatte bisper oc prester met swo hadscke naffn
schalckhet/ tiwffuerru/ roff/ oc forræderij. De
ther fore besyndherlighe/ att the icke giffwe
kegfolck then andhen part aff sacrament3

L 8.

Ther till schuldhe i heller aff tilbørlighet
ea a d o d lare simpill almwge at the meer re-
chte paa then werdighz som somelig oc bō-
lig er/ end paa at schillighet/ oc till at haflue
een retsindig tro ther om/ at the anāme swo-
mōgett wnder een partt som presterne wnder
begge parther/ oc hwoe the etc ingelwudhe
wde lagige aff messins swōst vdi hwilckē
sacramenthz offis amindelige for alt folckett
O thet schuld i helst fori gōe at all then
retferdighetz krāff som henger hoess the euā-
gelische sacrament/ then tillegge i troen alle
ne oc icke sacramentelig tegen. Wm i armē
mend(som ere till in thet andet stōd end bul-
der oc opgō/ kint oc trettz/ wole helder predic-
ke thete stōcke lerdō oc andre stēx effter then
menige mands gode behaff/ oc opwecke han-
nē till affwind oc had mod thet gansche
klerckē/ end folge then hellige kirckis chiste-
lige seed oc waane/ oc ther met bewone fred
/ enighet/ oc ensindighet. Icke kōnne i hel-
de ede thet aff beremne/ at thne han-
zell er edert paa affwind/ nar han er edre forsed
dus Uichlewisters/ oc Woffiters ketterij soz
er dōmpt thet soze i twenne menige chiste dōs
saad som till fornett war berōdt i nestā soze
schreffe artichell.

A Then twolffte. Artichell.

lle Kristen menichē aff begghe kōn
era Presbiter.

A Predicanteris Swar.

Hett bekende wij sandligen/ oc wele-
gerne bestaa thet met then hellighe
scrift/ i Petri ij. Apocalipsis i oc v. Ja/ Chri-
stus bleff ierthi thet wij ware/ paa thet wij
motthe ware thet sijn han war.

A Melaternis Geenswar.

Scher edet egen bekendisse
tha dome wij thette stocke ler-
dom at ware en sandt ketthe-
rē. Idwar fore thet er dōmpt
for mange hondrede aar aff
meenē kristendoms raad. Thē

wele tha hōre oā offwerweyē then bewis-
ning i har fore i reithe.

A Aff trēne scrifters biiskand berōmme te
der sondeerlige. Sōst scriffwer sanctus De-
trus swo. Dere een wdwold seht/ eet kou-
geligt presiedōme/ oc eet helligt folck. Joan-
nes i syn obenbarilsa scriffwer swo om Je-
1 Petri 1
Apoc 1

Epoc 9

fu Christo/han er then som ælste off oc roode
off ydi syt blod aff alle wore synder/ oc giord
de off tell konger oc prester for gwd swi fader.
¶ I same obenbarilsa sekriffwer Joānes frā
delis/hwore the xxiii. oldinge nederfolde for
thet diebta lamb/thet er for Jesu Christo/ oc
tackede hān wā/ oc i blandt andre ord swi
sagde. Thw haßwer off frelst i tytt blod aff
alle slag flechter/ twngemaall/ solek oc land
set aff/ oc thw haßwer giordt off for gwd kō
ger oc prester/ oc wi sculle regnera paa ior
den. Mer haßwe wi eder gandske bewiisning

¶ Oc paa thet wi sculle obenbare giffwa
till kende/ at theße skriftelge wittisbyrd/
kewne ingelwāde bewisa eder meening/ deß
ligista hwore skāmelige tmiss bringe gwd
ord/ mange till salighetz forargilsa/ tha we
le wi met eet swar wdrede them alle.

Ero 19

¶ Haßwer icke wor herre sagt thet samā
till alle iðer i gāmell tid? Ther som i hōra
myn rōst(siger han) oc i bewara myn low/
tha sculle i ware myne egne blandt mōgets
folck/ oc eet presteligt kongedōme/ oc eet hel
ligt tall folck. Men hwem torde forti nogē
tid siga/ at alle iðer ware prester? Frādelis
ther som i thet icke haßwe læst/ eller thet

som meet trologh er platt forgatt/ tha moetta
the same ord som i foræ i retta eder paamyn-
de at ther sefall vdsogis een anden meening
end i wele them bringe vdi/ ther som eder sa-
lske tro haafde icke thet forskyldt/ at skriff-
tens bog seall ware, eder paa mange stæd her
lwdt oc wforstandelig/ paa thet i seulle lesse
oc icke forstaa.

¶ Thā kaldis i same ord icke alsomest pre-
ster/ mē oc suo kenger. Om nogē sortt vildhe
off bekende at vare konger alle/ oc hwer aff
off aff velde oc macht vare syn herie oc kōgæ-
lug/ mwinne han icke straffis ved luff oc halff
ligerwūss soz thū ther ginghe effter kōgelig
maestatz fordessewē. De nat wij aff the ord
kwinne ingelwnde bewisis att vare kongher
end sēe prester/ tha bōz off i sandhet at besin-
de/ att same skriffther lyde icke aff syne egnæ
ord/ mē ere sigurlike talede/ oc haftwe forthi
sigurlik meening.

¶ Thū soz icke weed skrifftes omslag/ swæ-
cker/ och sigwier/ oc kan schielne een sigur-
lig talæ/ fra then som sigis mett syne egnæ
ord/ tha er han een wngting lafææ wdi thū
helligæ schrifft. Och forthi/ ligherwūss som
wij ææ kongher/ swo ææ wij oc swo prester/

icke effther rætte egen talx/men fræmet oc fræ
gwlilig/thett er icke i sandhett/men vdi een
efftherlignilſa.

18

¶ Som wi fortællis konger/ aff eet aandeligt indworteligt oc wſwyligt riga/ vdi hwilket man ſet all icke obenbare haſtue regementa offwer nogen wnderdanighet/ men eet hemeligt raad oc regering of wer ſig oc ſyne neſta wnderdan/ thet er/ at treunge ſitt legome wudee aanden/ oc legoms ſyndige begering wnder rædelighet oc ſchæll/ oc rædelict ſchæll/ wnder gwdz lydiſa. Swo kaldis wi oc ſwo preſter aff eet aandeligt indworteligt oc wſwyligt preſtedome/ vdi hwilket inge ſet all obenbare offre gwd for alt folcket/ vdi huſten ſoletis ſanſwond eet rætte preſteligt offer/ men hwet ſchall offer ſig ſielf oc ſyt eget legome till gwd/ ſom er eet ſigwyligt offer/ eller vdi een ſigwylig meening kaldis offer/ ſom then kong helige prophett kalder aandeligt/ loffligt/ oc retſerwigt offer vdi ſyne aandelige psalmer.

Ps 50
Pr 49
Ps 4

Ro 11

¶ Oc ſom ſanctus Paulus ſiger/ at hwet ſchall giſſwe ſyt legome till eet leſſwendis offer/ helligt oc gwd tædnemeligt/ paa thet wor twiſt oc dienſta mod gwd kan ware vil

rig oc forstandig.

A De hwerckin aff thesse twēne / som ere Ri
ga oc Prestedome / kunne ware bestandige
aff eet retsindigt hweg forwden naade oc kee
lighet / som giffwis formeldis Jesum Christu
wor herre. Forti thesse twēne ting / som i sād
het ere een ting / sindis icke andet alt wara /
end een sand gwdz dyrtilsa / ther icke kan
loftlige sctee for gwd wden Jesu Christi naa
de. Eller hwo ther swo will / tha er same dy
kilsa icke andet end gwd's sande naade oc kee
(lighet.

A Therfore sigis Jesus Christus at haff we
giordt oss konger oc prester for gud syn fader
oc icke till andre mēniskis behoff / ther Ideo
trus haffwer klarlige giffwett till kenæ i sa
me capitel / hwar han taler om wor herre Je
su Christo swo sigendis.

A Till hwilcken i sctwille framgaa (for es
then leffwende steen / aff menniskin forschwete
/ men dog hoess gud vdwoldt oc dyrebat) at
i oc som leffwendis steenæ kunne forbyggis
eet aandeligt hws oc heiligt prestedome / till
at offre aandelige offer / gwd tacknemelighe /
formedels Jesuz Christu. Kanne i icke har hō
sa eet aandeligt hws oc eet aandeligt offer.

A lo

¶ De forti/nar prestens embede er at offer
offer/som er efter sancti Petri sind oc me-
ning/ at nas hwert chresten mēische er heris
Col 3 aandelige tempill som Paulus hafter sagt
Swo er thet oc een andelig prest thet skal al
tiid offer god eet aandeligt offer/som icke er
een anden mandz lamb eller brødt/ soz the gā-
ble prester giorde/ men hwer mand syt eghet-
legome oc syndige begering/ thet the dyckte
sewle theris god till eet wellwæstedis offer

¶ Thette er forti summen her paa. At liger-
wiiff som wi kaldis paa mange stæder i skrif-
fthen/ nw sigtera/ nw plowmend/ nw wiina-
gordz mend/ nw fogeder/ nw vdeggera/ nw
arbeygdera/ nw leweswena/ oc andre swoda-
ne naftu/ som oss i sigwelig mening tilleggis
Swo kallis wi oc swo i forberorde skrifte
konger oc prester/ icke aff embedens enckæ oc
egne wilkaar/ men sigwelig.

¶ Dog at same skrifte kwinne oc swo ha-
ffwe swodan meening/ at then gantsche chri-
stendom kaldis eet kongeligt prestedom/ oc
eet presteligt kongedome. Fori at wor heris
oc mestera eill same chrestendom er baade kon-
ge oc prest/ som er Jesus Christus/ hwilken
wij ere alle tilfogede oc anhengendis/ lighe

viiff som l m r till s t h ffwet. Oc s r thet
anhang/k ldis icke hw r bes nderlige/ men
w  alle then gantske hob eet kongeligt pre
sted me/ eller eet presteligt konged me. Och
n tt sig tala k lde w  then stad/ eller thet
folck kongeligt eller presteligt/ som ere w der
kongers eller bispers welde och herred ma/
dog at hw r oc een blandt them er h werk 
konge eller prest. Oc hw ss nw i thette st cke
er naadlige bewist off Kristus selck/ thz r s
loffwet is d rn  i g mil t d/ thi var thz sage
bodd  till them oc off.

A Ma  thet s sta w di edert sw r/ tha w le
i best rcke thesse s kr fter med eet s ge s kiel
oc s ge s w . Ja. Kristus bleff fort  thet w 
ware/ p a thet w  m n ke war  thet som
han war/ thet er som ed r poett w rdeske
der v i syn latine r dmer  end i h ffde p a
danske f rst w dschreffwet (konger oc prester.
Thette s kiel er syne s kr ft kloge sa r  lige
 wonne w  fort  ware mid eler mellem gud
oc m n sk n . Eller m wonne w  oc s w  war 
m n sk ns freher  oc f rl ser . Eller m wne
w  fort  ware eet h ffwet till then gantske
Christendom  eller thet f rste foester blant al
le b rdre. Eller m wne w  oc s w  ware gud s
eniste s ner eller oc guder  thesse ting var Kristus

A  .

In forti/ ligerwijs som Christus i thessa
ling oc andie fleræ giorde off thet som hā var
/ swo giorde han oc met kongedōme oc preste
dōme/ thet er ickē sandelige oc natwilige mē
vdi een deлагtighet/ oc thet i twēne menin
ger. Endsten forti/ at wij alle som lēmy: wdi
een krop haſſwe Jesum Christū for eet hoſſuet
oc for vor konge oc prest/ eller oc at han giord
e off hwet oc een aandelige prester oc konger
/ some dēls naade oc kerlighet/ at wij dagli
ge schulle offræ oc regeræ off sielſſwe/ dōdæ
oc drabe wore syndige gerninger oc tancer
god till loff oc ær som sagt er.

In swo er thet forti nro klarlige bewiſt/
at ligerwijs som wij ere prester alle/ swo ere
wij oc alle konger/ thet er sigwilige vdi aan
delig oc vſwōnlig meening. Men dog gēffuer
ſckriſſten till kende/ baade hoeſſ Christū i le
ſſen/ Petrum oc Paulum i theris ſendha
breſſ/ at christendōmen haſſwer baade legom
ligte kongedōma oc prestedōme. Men nar i
werdis ickē till at beſchede nogen tala/ for
then meenige mandz gode behaſſ/ tha bōr e
er swo at trachtera ſckriſſten som i nro gōra

In dog thet er bōiligt/ at thet som i vele off
teke andia ting beſchede/ tha motte i i w lade

off then besche de beholde som scriffen gih
paa mange stæder/ther forwden thette aande
lighe kongedome oc prestedome bescheder off
klarlige baade konger oc prester/ som skall v
dermera sounerckis i nogre næst efftherkom
mendis geenswar.

¶ Then trettinde Artichell.

Hier er inthe prestedome siwonligt oc
wrd wortheligt.

¶ Predicantenis Swar.

SAndt er thett/ att thett ny testamente
wed aff inthet andet prestedome end
thette almēnelige/ som er alle chrisne
mēiscker meenligt. Men thet er andet scliell
at talæ om then hellige kirckis tieneræ/ som
mett presta embede tienæ then hellige kirckæ.

¶ Prelaternis Beenswar.

ghen er thet oc end wel stor
baade ther artichelen lyder oc
edre swar indholde. Forthi
alt thet hær sigis oc bescriu
ff vis er gamble kethers sal
I the digtt oß paafvond/ som
scall beschedis siust i wore gie

swar till then sextende artichell/ ther haßfue
hwercken bißtaut aff sckriffit eller sckuell/ me
er optencht for then meenige mandz gode bes
haß/ oc thet gantsche klerckerij till had/ sckas
de/ oß forzerßwe.

SDe forti/ endog at thet ny testament effter
edert forbißterde sind oß meening/ ther i era
falden vdi aff gwdz retterdige tilladilßa/ ica
ke weed aff noget andet prestedome/ end thet
som er meenligt alle chrißten mænifcher hwiß
cket prestedome som nu forklaret war at wa
re allene aandeligt/ indworteligt oc wifren
ligt. Men effter chrißtenhetz retßindige lare
methers chrißtelige sind oß meening/ ther the
opliwße aff gwd haßfue i then hellige sckriffit
/ tha vele wiß klarlige bewiße at thz ny testa
ment bescheder off eet andhz prestedome/ for ee
ßwornligt oc vdworteligt/ oc forti encke oc syn
derlig bekömer nogre serdelis personet/ som
thett bißghæßwille.

¶ Denz thz allerhöfste (paa thet wi sculla
 widha hwar om wi tala) tha bescheder off
 sanctus Paulus presten aff sytt embede swo
 sigendis. Adwer bisp (eller prest) som wdt a
 ris blandt menisker/ tha schickis han i men
 niskers stad/ i the ting som hwetffwis hoest
 gwd/ at han schall offre gaffwer oc offer for
 synderne. Ad wilket stad ther maa ingelwnde
 allene understaas om thet iödische prested
 ma/ forti han niet eet almenligt forschell be
 schaffwer off alle tidens prester/ icke kan thet
 heller understaas om thz vsünlige oc induo
 telige prestedome/ soz ee meenligt alle Christe
 folck/ som ha siger at ha vdt aaris een affmä
 ge oc bladt mäge menisker/ ther scal vare so
 en meglere emellö gud oc folckit vdi guddöme
 lige embede/ blät hülke ha bescheder thz al
 lergeueste oc ypperste at offre gaffuer for syn
 der Ther heller icke maa understaas om ande
 lige oc indnortelige offer/ nar the ere oc swo
 alle Christen folck.

¶ Oc forti sceer thz at thn kallis (sünelig
 at sige) en sünlig oc vdaoris prest soz vdt a
 ris blät thn gätske menighz/ oc serdelis vige
 oc schicket till gudz tieniste/ till at obenbara
 ttena for gwd paa then gandscka meenig
 bedtz wegna/ som han er prest till.

Hebr 9

¶ Oc endog at then ene ſkrift ſom berorde
er er be wiſſing baade ſterck oc klar att thz
ny teſtament bekender eet ſwngligt oc legom-
ligt preſtadome. **¶** De wi vele dog aff thne be-
ſchede ſom nw ſagt oc fortaldt er om preſther
ligerwiſſ ſom aff een ræt grwnd och funda-
ment/ gøre thet meer beſchedeligt. **¶** For thet
følger her klarlig vdaſſ/ at theſſe ſix ting/
low/ gwdelighett/ offer/ och preſtedome/ era
hwer andre ſwo benegede och anhengind is/
at the met inthe ſchiell mwa ware atſchilde/
forti/ aff loghen kiende wij gwd/ oc aff gw-
delighett dricke wij hannwm nar wij haſſwe
haſſ kwndſchaff. **¶** Wdz drickilſa er offwer
alt wdi offer/ men at gøre offer/ thet høier til
preſthæ embedhæ.

¶ Oc forti/ ligerwiſſ ſom thet er aldriſg be-
ſwnden noſer folck eller landſchaff ſwo groſſ
wildt eller grwm/ at thet haſſde i w noghet
kwndſchaff ſommedels natwlig low oc mee-
ning om gwd oc gwddom/ oc haſſde thet ſo-
re endten een falſck eller een ſand gwd att
drickæ met noſer gwdelighet i hworda hun
war.

¶ Swo findis heller aldriſg noſer folck att
haſſwe waret till/ thet icke haſſwe haſſi no-

gre offer till at dycke theris gwde met/ ock
blandt sig nogre vdwolde prester/ ther i man
ge wilkaar ware atfildt fra then menigha
mand oc met besynderlig tieniste oc offer/ dy
cke gwde met een obenbare gwdelighet/ paa
then gantsche menighetz wegnā/ huilcket soz
er witerligt alle them som nogett widha aff
gamell handell. Kwar ffore then hellige Ge- Em 47
neseos historia oc taler om Pharaonis pre
ster/ ther wnder then natwilige low war i
Egypti land.

I Swo sinde wi oc swo hware then si kreff
ne low som giffwen war menichins kon aff
gwde forme dets Moisen/ haffde ock saadant
eet prestedome/ thz er/ si wnligt oc vdworthe
ligt/ oc besynderlige personer antwordet ock
bfalet/ thet er swo witerligt aff thz gamble
testament/ at wden nogen lofter at spilde tnd
oc stwond forgewiss/ tha behoffuet ha thz ick
ydermea att bewiisa.

I Kweni weed ick thet/ hware een besyn- Dum 9
derlig Leui segt/ war aff himelin vdwolde
till at tiend i gwds tabernackell/ oc till her
ins althera. Oc thet swo encke/ at then tnd
Chore/ Datan oc Abiron tilwelde sig preste Dum 10
imbedet/ tha loed gwde iorden obne sig oc su
aa 1.

2 Reg 13

2 Paral
20

ge them i sig met alle theris tilhengeren/ oc ic
cke thet alsomeniste/ men oc swo koniger sone
ware sinurde/ dog aff andre slegter soz Saul
oc Ozias then tuid the tiltoge sig preste embe
de/ lase wi at the swarlige fontomede gwd.
Swo at Saull myste syt eighen baa de for sig
oc synen boren/ oc Ozias bleff slagen met spy
dalsche soet swo lenge han leeffde paa dorde

I Besligest i then eenen Levi slegte/ tha haft
de icke alle mend preste naftu oc embe de (paa
thz wi schulle icke calen om qwinder oc boren)
men dog at the vare alle schickede till gwds tie
niste/ tha haft de the dog atschillige embeden
oc befalling/ som Exodi Leuitici oc Numeri
3000 bogen klarlige bewisen.

I Swo weed och hwet oc een blande them
som noget wida/ hwar moget ther fundis i
thet gamle testamentis i scrift (baade low
bogen oc prophete bogen/ historien oc andere
scrift) om presters besunderlige oc atschilli
ge/ baade embe de oc synen/ swo at thet kan
teke ware vrist/ at Moysi low haft de iwo eet
legomligt och swonligt prestedome/ ther icke
war meenlige alle mend vdi een Levi slegte/
end sya hwar oc een aff begghe kon i all th
ioudische meenighett.

A De farti at then gamle Moysi low var en
 figur oc een skugga till then ny euangeli-
 sche low/ som apostelen siger Alting er skeede
 hoest then figurlighe/ thet er/ hoest i dæ-
 na De frændis/ logen hafter een skugga
 om the tilkømendis gode ting. Och nar then
 euangeliske low er een frødkømlig oc een
 bestyng/ baade till natwlig/ oc Moysi scre-
 ffne low/ ligerwits som sandh oc klart setis
 mod figur oc skugga. De thet bō forhi-
 nw at sindis som tha war figurert/ tha er
 thet nw aff nōd/ at thenne euangeliske low
 skall oc ha fwe set pstedene/ siwrligt oc
 ydmoneligt. De helst forti at mēnsken er sca-
 bt aff twenne slag natw/ siwrlig oc ysiwrlig/
 oc skall forti met twenne slag dyckelse
 ydwortis oc indwortis betende syn gwd oc
 skabere. De besynderlige nar thet ysiwrlig-
 ge pstedene som till fornett er omtalett er
 meenligt wnder alle tiider oc loger/ swo vell
 som wnder then euangeliske low.

1 Kori 10

Heb 10

A Och forti some Paulus sighee/ Att nar
 eet Presthedomna forwandis oc forskim-
 dhis/ tha er thet aff nōd/ att loghen skall
 (och forwandis oc forskimdhis/

aa 4.

oc desligest t wett emod / nar logen form and-
lis oc forscwdis / tha bōr oc swo prestedomet
at forwandlis oc forscwdis / effther thi som
sagt er at the ere hwer anden tilbunden met
eet nar wiligt tilhenghe.

¶ Oc thette prestedomē scall swo mōget des-
myndre ware meenligt blandt hwer mand /
som thet vdi werdighet oc æra wiitt offwer-
gaar / baade thett hedinsche oc thett iōdischa
prestedomē / thet er / swo mōget som klarhett
oc sekyr offwergaar mōreket / oc sanhet the si
gwilige ting / oc Christus er stōre oc werdia-
ghera end Moises.

¶ Men thet som eder bedrager baade i thet
te stycke oc i andre mange er thet / at i henge
suo hart i skriften hoess the dōde bogstassua
oc then tegtelige meening / oc icke hoess then
liiffagtige and. Oc at i forti icke finde thette
naffn i thz ny testament / Sacerdos / som klar-
lige wdlegger ratt preste wilckaar oc embede
som er ate offce. Oc i besinde dog icke / att thz
er giordt aff then helliandtz / besynderliga /
eaadt / oc hassuet fordi mett seg ingen wred-
lighet / oc helst forti at Christus som war icke
kōmen at bryde logen / men at henne swoldom
me oc beswota / giordt wnder logen paa thet

han scholde oc wilde them frelsa ther leffde
vnder logen/ icke schickede noget nyt prestedom
me/ for end han scholde reysa aff thene wer- Saba 4
den till syn fader/ thet war i hanss fusta nat-
wordt/ forti at thet gamble prestedom met
syn low haffde syn macht indtill Christi død
oc pyne/ tha talede Christus inthz om noget
siwiligt oc vdworteltigt prestedom.

A Men siden Christus war opfaren till him-
mels/ oc the hellige apostel begynta at forky-
nde thet hellige euangelium offwer gantske wee-
den/ och ther offredhis end tha i alle tempill
hwer dag hoess i derne/ till een sand god oc
alle creaturis schabera/ Men hoess hedninge
till atskillige affgøder som ware dog me-
niscleins handwerck. Oc tha kallede baada
iøder oc hedninge theris prester/ Sacerdotes
Oc forti wilde the hellige apostela ware thet
naffn vbwarede/ paa thet at wort prestedom
me scholde met teeris icke beblendis foragte-
lige/ oc paa thet ingen sel wolde tro at wort
prestedom war aff swodant slag/ som endre
thet iødiske eller thet hedinske prestedom

A Men ligerwijs som Christi ny low war
giffwet eet nyt naffn/ oc kalledis euangelium/
thet er/ eet got brods aff/ swo singe oc the

euangeliske prester ny naffn: thet ny testa-
ment oc kalledis apostela/ discipela/ bisper/
prester/ proffster/ forstander/ byrder/ till-
siwens mēd/ lærera/ tienera/ oc andre man-
ge antgrendis same meening.

A Theße naffn bygger thet ny testamente
/ nar thet thaler om them/ som wdwordha
blandt folket/ schickedis for samma folck/
i the strecker sou scholde hwerffwis haff gwd
/ ligheerwis som nogra meglere emelloz gud
och folck/ thet wā till fornett aff Apostelens
lerdom/ bewistha att beskedha eet siwligt
oc wdworteligt prestedoma.

A Och thet sekedha swo lenghe/ att baare
thett Jodiska och thet hedniska tempill
/ mett theris ganska prestedoma/ och wra-
gha gwdhelighet war forstordt blandt Chri-
sthet folck. Och Christen tro almenneligha
samt och wedtaghe. Tha begynta Chri-
sthet folck och swo att kaldha wore presther
Sacerdotes/ forthi/ att the dagligha offrede
och/ eet moghett yppera offer/ end endten
Jodiska eller Hediska presther haffde til-
fornett offridt. Och haffde forthi moghett
stora rät till thet adelā presthe naffn/ end
the andre presther.

Aden nar thet er forgefswis at kiffwe och
tretta om naffn ee titrell/ nar wy era wiffa
paa handelen/ de helst forti sem sagt er/ at e-
uangelium scall icke wonderstaas wdi bogsta-
fwe oc tekstelig schrifft/ men wdi aanden/ icke
i ord oc tale/ men i kraft oc retfindig menig-

Och forti/ thet sem wy icke haaffde prestha-
naffn i thet gantske ny testament/ thet i eff-
ter sogar/ oc thet serckliu lyder om eet nyt eu-
gelisch oc siwndigt prestedom/ men wy ha-
ffwe nu dog then retta prester handell/ sem
ere kirckins oc folckins obenbare trenera/ till
gwdz loff oc trenista besynderlig wigda och
santkede. Ycke alsomeniste theu meenige leeg
mand fra skilde/ men oc swa aff embede/ besa-
ling/ oc werdighet/ moget yperx end ha ee
som hwet mand nu besinde maa/ thet icke er
frag oc forwaaden till at lade sig vnderwiso

At thette sig swa haaffwer i alle maade be-
wiser oc besetter baade euangelisch oc aposte-
lig schrifft/ thet besckede apostoloru oc discipu-
loru besynderlige embede oc besalig offwer
folck/ theris tucht oc hojsome mod apostele oc
disciple/ forti soz hellige kerera meena tha ha-
ffwer kirckin nu bisper i apostolorum stao/
och prester i Jesu Christi discipulorum stao

Thet same bewiſſ oc ſwo the tre hela ſende-
breff ſom Paulus ſforſchreff till ſyne diſciple-
la/ till Timotheu i, oc till Titu i. Ad i hw: lo-
cke han wonderwiſer them theris rettā embe-
de ſom ere Biſper Wiſter och andre kirckius
tienera/ ſiden han i the andre ſendebreff haſte
lerdt then meenige Chriſten mand/ hwad han
nwm hw:de at gōre/ oc i hw:ſſ maade hā ſig
haſſwe ſchuld baade mod gwd oc mēiſckin
Oc thet haſſwer han giordt i mange maada
forſchiell paa leeg och lerdt/ paa alnwege och
thet menige klerckeri/ icke alſomeniſta/ at the
ere tienera till meenigheden/ men aſſ een be-
ſunderlig werdigheſt ſom theris embede er an-
hengendis/ for the werdige ting ſom the ſcul-
le trachtere oc hweſſwe mellō gwd oc alnugē

¶ Aden the mange ſckriſter ſom thette be-
wiſa nwm ind at ſora/ lade wj betemne paa
chenne tiid/ oc heſt ſort at i wele thm alle vn-
derſchede om the tienera ſom tiēa meenighede
i ſacrament oc gwdz ord/ icke thet then helli-
ge kirckis biſper haſſwe wiigdt oc ſchickett/
Adē ſom then meenige mand haſſuer ſieſſ
wdkaaret/ oc lagt hand oppaa.

¶ Oc nar i meene at all Chriſten ſolek ere li-
ge mogett preſter men thet maa tha inghen

bruge preste embere wden menighet; samt
cke oc forti vele i sige at swodant siwilighe
prestedome er ickle nogen macht oc werdighet
men alsomeniste een tlenista oc een befalling
Oc forti vele wi ther om tala noget widere
oc sterckelige bewisa/ at thette siwilige och
vdrorteliche prestedomme som thet ny testa-
mentt bruger/ er ickle wdass meenige mandz
samtcke/ men aff gwdz naade oc gaffwe oc es
ickle een blott tlenista som i vele sige/ mē een
aandelig macht ther ingen hafter/ vden this
som rettelige wyse oc consecreris efter Chris-
tendoms seeder oc schick.

Ex thet forti som i sige/ at thet euangeli-
sche prestedomme/ henger paa meenige mandz
willia oc samtcke/ i hwess maade offwergaa
tha the euangelische prester endten Pharao-
nis eller andie hedinsche prester. Oc i hwess
maade ere the endte bedie eller werdigerat
Forti at thz iudische prestedomme hafter aldri-
magt oc bestandt aff meenigheden/ men wa-
giffwet oc befalet aff gwd. Eller oc siger off
hwar i hafterwe nogen tiid last i gamill testa-
ment/ at prester ere schickede oc tilsetta aff mee-
nige folck/ hwess i thet ickle kenne/ tha mwa-
t i w tilstaa/ at thet bō ickle heller at scee vde
thet ny testament/ nar thet met mage oc wes
bb i.

dighet wyet öfvergåar thet gamble.

Gal 1 ¶ Eller/ vdwolde icke Christus syne apostles
te oc discipela vden then menige mandz raad
willia oc samtycke. ¶ Skrifwer icke Paulus
till the Galater/ at han war schicket en apo
stel/ icke aff mēnscher/ icke heller somedels no
get mēnsche/ men aff Jesu Christo oc gud fa
der. ¶ Eller lesa wi icke at Paulus schickede
oc tilsette baade Bisper oc Priester i alle kir
cker som han war apostell till i blandt hvil
cke Timotheus war Ephesiorū bisp oc Titus
Cretensiu.

2 Tim 1 ¶ Eller bød icke Paulus baade thesse bisper
at the seculx och swo göre oc schicke andre pre
ster. ¶ Swo siger han till Timotheu/ thus hale
icke snarlige leghe hand paa nogen/ och icke
vare deelagtig i frēmede synder. ¶ Vē till Lis
tū skriffuer hā suo. For thā sag schuld/ lood
Tit 1 ieg sig bliffue paa Creta/ att thu skulde/
forbedre thet som haffde bröst/ oc schicke pre
ster i staderne/ som ieg oc besöckte. ¶ Vē sē
Rom 16 tus Paulus sigher dog ydermere har om till
the gamble oc wiisa som ware kallede fram
Ephesina kircke till Miletū/ at thū helland
haffde sett oc schicket Bisper till at raade och
segera gudz församling/ klarlige gif wendis

thet mer till kende/hwore at the sem bōrlige
wyes til prester aff bisperne/anāme same pre
ste embede aff g

AW i alle thesse stæder taus plac inthet
om thū menige mandz samtøcke/ey heller in
gen stad i thet ny testament. Thi er iw klarli
ge bewist/ at som alle apostele ware kalledhe
icke aff noget mēnsche mē aff gud/suo war oc
sanctus Paulus/forti hā haffde syt presedō
me aff Christo/oc sigest Timotheus oc Titus
haffde theris presedōme aff Paulo oc gwd/
oc icke aff noget almwgis samtøcke. Thū sa
me magt hādē oc suo Timotheus oc Titus at
schicke prester/oc suo haffuer thet forti altid
waridtt/at bisper oc prester ere tilfickeliche
aff andrā kirkens forstandherā och icke aff
nogher meenighede

AU kīne tha icke negte for māge merckeli
ge oc sandruge hisioner schyld at leegfelck ha
fue icke oc suo warid i raad oc daadt miz bis
per oc forstādere till at vdsøge gode oc frōme
mend til suodane embede. Mē thz haffuer dog
altid varit vdi bispernis magt at vdwellic
oc tilflicke personer/mē for end bisperne lag
de syn hand paa thm och ordinerede thm/tha
at spordhā Bispernā then omstandhendis/
och sammeled his then nerwarendis almwge
bb 40

om the wiſſha noget laſt eller brøſt met the
perſoner/ ſwo at the icke ware werde at ge

...ndt...

T De icke war heller then ſeed lang warig-
blant chijzet folck/ nar almw genk wme thee
vdi ſom i ande mange ſtöcker ingelwone len-
ghe ſorligis. Men nar the ſimen kome i ſwo
dan handell/ tha hörde mñ icke andet end wol-
de at trette/ kiiff oc cp:or/ oc wonderſt wñdñ
hwg oc wandſett/ nar een part then mand
foragtede/ ſom een anden part wilde haſt wñ.
De ſo: / then ſag bleſſwe Biſperne ſt wñd wñ
ſoua gede/ oc ofte ſtende till dode.

T Adwilcken ſeed ſorti bleſſ forwandlet ſom
andet mō get/ thet aff tiidz leyli ghet oc wilde
hoff wett war kōmen i miſſbiwg. De er nñ
ſwo ſchicket oc wedtaget/ at kirckins klercke
oc forſtandere ſewlle ſchicke effter then ſorſtha
ſeed ſom holden war i apoſtell tid) baadh
biſper oc preſbyter.

T Nu ſtamdeelis/ at thet euangelifche pre-
ſedome/ ſiwaligt oc wd worteligt er icke alſo

eniste noger dienste/ men oc swo een aandelig
gwd nade/ gaff we/ magt oc befalling/ thet

Christen men

bewijs. **¶** Thi at gwd haffde swodant
omhygge for then iohanne meenighet oc for
sambling/ thet scwolde tha ware for engel
met een hast/ at thi end han saa Moisen suo
moget beswaris aff thet store tall folck/ at ha
konne them icke allen regera/ tha bod han
Moisi att han scwolde wdsoge lxx. mend aff
the eldix oc bestx/ oc them gaff gwd aff thi
sanie aand som han Moisi haffde tilfornet ge
ffwet/ at the scwolde swo beredis oc beqwen
nis till at regera folcket/ thet han tha wilde
forseti wde oc for sage paa thet siistx.

Rum 11

¶ Haffde han swodant omhygge for iohanna
som sagt er/ hwi konne wi icke beside/ att
then hellige kircke som bliffwer ewindelig/ oc
icke meer forglembt eller forsonet hoess gwd
end then iohanne forsamling/ oc scall sorti ha
ffwe forstanderx/ aff synderlige aand oc naa
dhx dwelige oc beqwenix/ till at raade oc re
geth thet folck som han haffwer serdis vdo
(woldt.

¶ Siger icke sorti sanctus Paulus swo till
syn discipell Timotheu/ at han scall icke for

some then gwdz gaffwe som war vdt hān w
na hānſt meſte embedz weane / ſomidola

II Cor 12 **Eph 4** ¶ De ingentia tunc erat uoce an
niste ſcheedt Timotheo / tha beſchriſtwer pau
lus oc ſuo / baade til the Conuehier oc Ephe
ſier vdaſſmange gwdōmelige naader oc ga
ffwer ſom ere mēſckin giſſuit ſomedels Chri
ſtū / ſom ere prophetelige / apoſtelige / euāgeli
ſters / hiwderz / oc larederz Gaſſwer / the
han fortellier om Chriſto ſwo ſigendis Oc thā
ſame haſſwer giordt ſōme til apoſtele / ſōma
propheter / ſōme euāgelifter / ſomme hiwder /
oc larere / oc i hwad meening thet war giort
ſiger han ſtrag eſter / till helgens forbedring
oc ſwldkommilſe / oc i embedz gernig oc tie
riſte / oc Chriſti kroppis forbygning.

¶ De hware lenge thet ſchulde ſchee / forſel
ger han met theſſe ord. Swo lenge wi alla
komme i troens enighet oc gwdz ſōns beken
diſe / een ſuldſom mandom / wed Chriſti ſuld
kommelige alders maade / thet ee / indtil werd
ſins ende oc beſwtig / at ingen ſchall ſig wry
ge oc meene thet alſomeniſt ware ſagt och
ſcheedt / i then forſt Chriſten kirck.
¶ ¶ Wem kan ick u forſtag aff thēne apo

felige leedom/ at thet ny testament haffwe
ey oc swo eet swonligt oc vdworteligt preste
dome: som her besckristwis wnder htwiders
oc läreris naffn oc titell/ oc er een besynder-
lig gwodz naade/ gaffwe/ ob magt/ icke meen-
lig alle thm. som ere dōbta/ mē thm besynde-
ge gi. den i theris preste wyelsa/ oc bispers
hendens paalegga.

¶ Oefendamdelis haffwe wij lerdt aff hellige
mendz forklaring paa schriften/ at same pre-
ster haffwe anāmet i thetis prestha wyelsa
dwobell magt. Een till att consecrera Jesu
Christe sande legoma/ och then sänge the för-
end han tolde dōd oc pyn i then sista nats
wordt/ then tid the wase nyes wordhen pre-
ster/ thet han sagde till them/ som Lucas sket
ffwer. Thet skulle i gōre mig till amindilse
Then anden magt er att löse aff synd Christi
aandelige krop eller aandelige leinyr/ thee er
Christe mēnis her/ oc then magt er thm giffu
siden hā opstod aff dōd/ thet hā (som Joānes
skrifuer) teeda sig oc blesta eblandt thm suo
sigendis. Anāmet then helliand/ hweff synde
i forlade swolle thm forladis/ hweff i holde i gē
the sculle holdis.

¶ Thm euangelis he text oc historia klarlige
lyder at tesse ord ere allone tilsagde apostelnz

Luc 22

Joan 11

hwar ingen almwge war til stæde/ oc lange
siden the ware døbtæ. Thi er thet iu klarte
nog/ at thet euangelische prestedome er ick
een blott oc bas tienistæ/ giffwen aff menige
mandz samtøcke/ men een aandelig macht alle
ne giffwen prester siden the ere døbtæ oc wor
den christen mend/ then tid the bleffwe pre
ster/ miz biscopts wielsæ oc hendes paalegge

A Then siortende Artickell.

Oe forti maa alle the som døbtæ ara i
Christo Jesu/ consecrere gwdz lego
me/ oc alt andet gøre/ som prester oc
kirckens tieneræ sig besynderlige tiltaghe

Predicanternes Swar.

Alle rette christne mēniskes/ ere swo wi
gde till prester/ at the haiffwe ingen
ny wielsæ/ singilsæ/ eller ragilsæ be
hoff/ till at brwge theris prestæ embede/ som i
oc sielff met edert samtøcke bekende/ i thet/ i
icke forskiwde eller forðome the bōrn soz chri
stnes inde aff leegmend eller qwinder. Ickæ
heller een Twæck eller Rytzer som bliffwer

Christelike wonderwilt aff een legmand/ oc dō
er strax for end han faar nogen anden redhā
aff wigd prest Men thā maa ingen vden nōt
tōtelighet indfor sig sielf wkalde oc w
eslet aff then hellige kircke obenbarlige/ oc
amyndelige att tiene andre Christne mēijcker
met swodant embede. Thi sancta Dowell i.
Cori xiiij. will/ at all ting scall gaa schickeli
ge oc beqwēmelige i then Christne forsamblig
Men hwarledis then vdwelling scal gaa til
lærer off then helligand i apostelers gerniger
oc sancta Dowels episteler.

¶ Prelaternis Beenswar

ii nu formode hwer Christen
lāsera ware wiiss giordt hwa
re langt thette edrit swar er
fra sandhett/ forthi/ ther som
alle Christne mēijcker ere suo
wigde till prester i theris dōb
at the nuwa bwege alle preste
lige embede/ forwden nogen anden preste wi
elsa/ hwi hafter tha wor herza Jesus Chri
stus som nu be wiist er/ ther han forlod thne
werden oc reysde till syn fader/ langt sid her
alle apostele ware dōbta/ wigde oc consecreret
them allena till eet nytt prestedōme/ oc gaff
cc i.

baade them oc theris effterfömeræ statholdere
i then hellige kircke/ dwbbelt prestæ maghta
som er at consecrere syt egheet sande legomæ/
oc at aflösa hanß aandelige legöme.

13 ¶ Eller hwij ha ffwer then helliand siden at
Paulus oc Barnabas ware een tiid schicke
de aff god till apostelige embede/ biwder oß
befalet the prophetæ oc lærere som ware Ana
tiochie/ at the scwolde sekende fra siig Paulu
oc Barnabam/ oc soß schicke them till thū a
postelige befalis som the ware wd wolde til
O thet met fasta/ offer/ böner/ oß hendes
(paaleggæ)

¶ Eller hwij wtgde Paulus Timotheu oß
Ticu till prester paa thet nr/ siden the haßde
till forrett vden all ewyll anāmet dobs sacra
ment. Eller hwij bød Paulus Timotheo oß
Tico/ at the scwolde liga swo gære/ thet er at
schicke Bisper oc Prester i alle stader/ the
wij kenne fori mercke at haßwe tilforn lang
tiid ware dötra/ nar Paulus biwder same
Timotheo/ at han scall icke for snart legghæ
(hand paa nogen)

¶ Efter thi hā haßde oc tilforn besckreffwit
een god mandz sandtzw thet scwolde well
siene till bisp/ oc figer/ att then som er wng
oc ug vdi tepen/ sien thet icke till/ men thet

som aff lang forfaring oc kundscaff / Briste
doms handuell er baade leet oc from. Men
thenne preste wielsa / schick oc tilsett / haffde
dog syne besynderlige ceremonier / enche lere
da serdelis aff the helliand / eller och hand-
langne aff the hellige apostela / som the sta-
der klarlige bescrede / her nw ere bescreffne
(aff skriften.

A Forti Paulus oc Barnabas ware wig Aas 19
da till apostele met faste / gwdelige bønert
oc hendes paalegge / aff the propheter oc la-
tera som ware i Anthiochia. Paulus oc swo Timo
becken der obenbarlige / att han wigde Timo-
theu till bisp met syne egne hendes paalegge
Awilcken ceremoni som gaff altid een be-
synderlig helliandz naade. Besligest brawdher
han same Timotheo / at han icke scall met so
me hēders paalegge schicke nogen wredeligæ
(till bisp.

A Thi er thet skeedt vden twill / at the an-
dre apostele haffue oc suo bruger i preste viel
sa same ceremonier Oc endog at thz ny testa-
mente bescreffuer oss icke the ceremonier som
thn hellige kircke nw bruger i preste wielsa /
thz er tha troligt / at apostelene haffue them
hād sāget syne disciple soz ādhet mōget the
brwget er fra begyndelsen wden aposthelig
skrift / men tha icke wden apostelig besalig

At et
Berarchie
ca. 5

som ydermere skal bewisss vdi vor Kristen tro
es bekendissa Oc at swor/ gø: off wiss thz
som sanctus Dionysius sancti Pauli disci
pell beskrieffwer om Gispers/ Presters/ och
tjeners wyelsa/ mett swor stoer stid/ att thet
war han wille wden twill swor besalett.

¶ Aden at i spottelige tala om smørlsa och
ragilsa och kalde off forti foragteltige smordhe
oc rageda/ thet lide wij gernat/ nar wij wisse
at hwereken smørlsa eller ragilsa giffwer off
naade eller wyelsa/ oc ere i sig sielfwe platt
in thet vden tegen oc merckissa/ nar vdwortis
smørlsa betegner then indwortis smørlsa som
sielen giffwis aff then helliandz naade/ och
vdwortis ragilsa mercker/ at sielen scall ind
wortis ware beskaart fra werdsins syndi
ge handell/ hwilcke gaffwer then helliand vt
Helige giffwer/ om wij anāme wyelsa met rat
findige oc bølige willekaar.

¶ Forti at sacramenten som naaden giffu
ere aff gwd oc gwdz son Christo indsetta/ mē
Ceremonier(thet the skrifftelege kalle sacra
mentalia) aff the hellige Apostela/ effter then
helliandz raad oc vnderwissning/ sacramen
ten till eet erligt oc gwdeligt smykke/ mē dog
ikke forwden aandelig merckissa. Adwar v daff

om nogh lyfster meer at vide om thette sacramētz
ceremonier besynderlige / hware the ere fran
apostolorum ind kōmen till off / oc em theris
aandelige merckelsa / tha naa han lesa Tho-
mam Waldensem Carmelitam Anglā i then
sietta bog mod Nichlessewiter oc swinde titell
Oc om preste krona hoess Rupertum Tuiciēn
Abbatem / een saare lerdt mand.

Thomas
Walden

Li. i de
diuina
officiis
ca 25

A Den then hielpet de dwger platt inthett
som i wele haffwe aff the twēne argument sō
i fram burre / oc ere thesse. Att een leegmand
eller qwinde naa dōbe i nōd oc trang / oc des
ligest wonderwisa oc lera een Twatā eller ā
dhen hedning wor. Kristen troes fundamēt oc
sacrament. Oc forti mwa the oc swo brwge
alle andre preste embere Oc helst forti / at pre
stens synderlig embere er at consecrera Jesu
Christi saude legome / oc thet amindelige dag
lig at offrā / oc thet nast at afflosa hanff an
dheliga leghema.

A Den nat dob oc penitentze ere ij. sacra-
ment aff nōd / swo at them forwden kan ingē
worde salig / i nōd oc trang haffwer icke vor
herre forbundet syn krafft hoess noghen be-
synderlige tienerā / oc icke heller vdi nogre sa-
crament. Oc forti hwar nōd oc trang findis

þaa priest þaatid oc stund/tha haßwer thz
maga/ at een legmā vnder wus een hednig i
the stöcker som troen hōr till. Besligest dob
þa giffwer eller icke stemaall hā hōrer/nar
willia oß begering er offte nog for gwd till
same sacrament/om the kwnne hwerckin sa
es aff leeg eller lerdt.

1601:4 **M**en nar i sig at ingen shall tha bringe
preste embed vden i nod oc trang/thz er ret
telige sagt/vden han er bōlige kaldet. Men
at the sculle dog icke kaldes vden aff kirck is
forstander oß Bisper/er nu tilfornett be
wist. Oc thz giffwe gwd/at i wilde sielf wa
halde sancti Pauli raad/ther i her indfōre oc
lyder/at alting shall haßwe schick oc era mig
sig. Oc helst forti/at eder ny kirck haßwer
hwercken schick eller fantzwn/mē er een for
bistridt swerm/som hwercken weed aff tuche
eller ara siden i haßwe forstōit alle Christēdoms
ceremonier/ther warid t haßwe i swo mange
hundred aar eet erligt smycke oc schickelige
fantzwn till all gwdelighet oc all gwdelig
hedz tienista. At thet shall heede hōf eder en
Christen frihet/ther alting haßwer meenligt
effter then gamle Platonicon menighett.

Men hware i wele thet shall ware bea

Wiffige aff apostele gerninger oc sancti pauli episteler/ at menighetz røst oc samtøcke skal oc inaa schicke bisper oc prestes/ kenne wij icke forskaa/ forti i bare icke the stader i rett som ther om lyde. De serdelis nar wij aff samme skrifter haawe bewist ther andet vdaff som er eder mening twert emod. Alden i meenæ oc tencke/ at sancti Mathie apostils wdkarring kan eder noget hielpæ/ men ther haawe i dog inthett. Forti Mathias bleff icke kaldet till apostel aff meenighetz samtøcke allene/ men aff thet menige Christenhedz raad/ som tha war tilstæde kaldet och forsamblett/ aff sctō Petro Christi stadtholdere oc alle apostelers høffdig/ dog at thū seed er lenge siden forwædet soz andre måge strag aff the hellige apostele/ nar wij lese aldaz nogē vare vdkarrit m3 laader soz mathias war

Adē at wij icke lese ceremonier vare brugede i mathie wielse som i pauli oc barnabe/ mene hellige mēd warē giordt/ at thū helliad war icke end tha kēmen obēbarlige blāt the hellige apostelæ/ the siden lēda than hwess ceremonier the bruge scoldē i alle sacramēt Forti/ Christus som sagt er/ schickede och indosettha sacramenthen/ men thetis ceremonies oc santzen lood han bliffwe och biidhæ effther then helliandz wnderwising.

T Thet femtinde Artickell.

lle Rhomer & Visper/som wi kalle pa
ffwer/haffwe wariot siden the belli
ge apostele ere aff gangne Antichristen
I thet the ere Christi modstandere/mett ler
dom oc skrympten.

A Predicantens Swar.

er kan well ware mera sanden iblant
end i sielfwe tro/endog wi haffwa
icke swo predicket eller lerd. Vi hol
de ingen Waffwer eller Visper for Antichri
sten/uden them som enditen aff kirckelogen/
egen skriffte/wiss kronike/eller noget an
det sandt wetherlige witsoyd/be wisis at
haffwe lerd/eller oc lera emod Christu och
Christi lerdom som i oc eders liga nu paa the
ne dag ghere.

A Prelaternis Beenswar.

En twert emod/thet skal suo
snart findis at same artickell
beswter meer wildfarilse oc
logen end i sielfwe tro oc aff
wix. Fori som sanctus Ly

prædicator scrijftwer till setm Cornelius
som tha war Bisp oc Wastwa i Rom / och si-
ger swo Wast ingen ting er ketteri oc split
meer opwondt end ther vdist / at ther ick
lydis godz prest / och ick tenkis att een prest
bör at ware dönera paa Christi wegne i thā
hellige kircke.

¶ Forthi then som forsinaar / oc foragter thā
Rhönere . Bisp / oc agter hanwim / icke i sanc-
ti Petri stad at ware Christi stadholder oc
then menige Christen kirckis forstander hoess
hwilcken som er then hellige kirckis alstör-
ste magt / som Christus loffwede setm Petro
hoess Matheü / oc antworde hanwim hoess
Joānem effter syn opstandisa / oc ther offwer
forsinaar then hellige kircke / som er sandhetz
pylera oc fasthedt / oc som een grund oc eet
fundament till all wor tro oc gwelighet / hā
kan ick andett end salde endten stackett eller
langt vdi mögen wildfarisa / wlydisa / och
ketteri.

¶ Thet i framdelis sware (som i pleya / an-
det obenbare sigendis blandt edert selskaff /
oc andet beclagendis for dönera) at i haffue
aldus sagt at alle Wastwer haffue waride
Antichristen siden the hellige apostele ere aff-
gangne / vden allene them / ther i kunne leto

ddi .

teelighe bewiſſe baade aff theris egen kircke
low/ gamble kromicker/ oc anden ſuoda ſcri-
fft/ at the haſſwe lerdet oc end nro lera andete
end thet ſom er eenſindigt m̃z chriſti lerdom.

¶ Mer ſomane wi eder i ſpodtſche klaffera
ſom haſſue lach met alle/ at i off beſchede klat-
lige/ hwore thet ſwar er beſtandigt/ m̃z thet
i ſware till then ſyſte artichell och ſighe/ att
wor kircke ſar altid wild. ſar hwn oc altid
wild/ hwore the icke alle antichriſter. Vi be-
kende then Romere kircke for hoſſwet oc mo-
der/ thet ſom hwn forti ſar altid wild hwar
fore ſige i nro/ at ſome blandt the Romere biſ-
per ware antichriſter/ forti the lerdet thet ſom
icke er eenſindigt met chriſti euangelio. Et thet
oc ſwo ringe een ting at bewiſſe nogre. Wa-
ſſwer at haſſwe waerdet antichriſter/ oc nogre
at nro ware/ tha ſpore eder be wiſſning till-
ſerde/ pa thet wi wide kunne hwar til wi
ſwolle ſware.

¶ Nu nar i nro ſige hwad eder loſter/ tha
pleya i met ſuodane ſtoragtige loſner/ att
forſore ſimpill almwoge fra ſind oc ſamwittig-
het/ ſom er dog ſwo dyra koſt aff wor herre
Jesu chriſto. Oc nar i moget ſige oc dog in the
bewiſſe/ oc wi ſige twert emod met then gat

egen kircke
suoda schro
w lera ande
sist lerdon.
tshe klaffen
beschede kl
andigt/ m
och sighe/ an
hwn oc alid
ichustet/ Als
hoffwet oc m
nid wild hwn
the homere bi
se lera the so
uagelio Er the
nisa nogre
hustet/ oc nog
willing
ane hwar til m
eder lofter
ge lof gner/ a
oc samwitt
t aff wor he
te oc dog in
met then g

sche christen kircke/ oc haßwe thet offwer mā
ge hunderde aars laßheßot/ hwæz weed tha
ide then part som meest scall staa till troende
Uij wiðæ well hwess wmage eder fennickedie
geræ. Morten Luther giordæ sig vdi een bog
till at forsware thet brandwold han giordhæ
paa kirckelogen/ men at thet war een loß hæ
dell/ haßwe nu mange lerdæ mænd giffuet all
werden till kende.

¶ Thet welæ wi nu sige/ oc er paa thennæ
tiid nog sagt/ paa thet wi sculle ickæ nu ta
la om the Wasswer som efter the hellige A
postela ware Christi martires/ oc drabelighe
mænd aff hellighet/ lerdom/ iertegen/ at inge
Rhomera. I isp/ i hworedhan han er v luff
och lessneth (then stwond han er Rhomere bisp
hwilckett han altid er swo lenghæ han ble
ßwer trofast och trofest) kan noghen tiid sa
æ wild vdi the stöcker som eræ troen och chri
stendoms salighet ansgrendis. Och beßyn
derlighæ vdi the stöcker som han beschedher
mett doms ratt aff syn Wasswelig macht och
befaling. Och serdhelis for thet loßthe soz
Christus han giordhæ sancto Petro och sag
dhæ/ att helßwedhis poerthæ schuldæ ickæ **Mat 16**
wordhæ then hellighæ kirckæ megtighe.

Luce 11. **¶** Och framdelis for then kræfftige bøn som
Christus bad syn fader for sancti Petri tro/
at hwn sewlde icke forgaa / hwar fore the hel
lige Christi martir Cyprianus / icke besogte
de at røndelige tilstaa / hware at ingen falsk
tro kan nogen tiid faa indgang met thi Ro
mera kircke. Oc then arefælde doctor Hiero
nimus skriffwer oc swo / att in the ketterij er
nogen tiid forst vdsprøngt i Rom.

¶ Ther som wij foret fara wild / att wij era
anhangendis then Romera kircke / hwedhen
wij haffwe allet thet kwndschaff som wij och
wore forewa nogen tiid giordte haffwe met
gud / tha wela wij alletid geerna fara wild /
mar wij wdi henne agte icke andet at effther
folge end een retsindig salighetz tro oc lerdō
Er hwn bestede i noget synd oc gwodz forst
milfa / tha haffwer hwn syn donamera i hūne
ken / ther hwn sealleen tiid staa till retta / oc
tha lide hwess han will hene icke naadelighe
(fordiaga.

¶ Then drabelige mand Ambrosius obenba
re bekender / at han i all lerdom will effther
folge then Romera kircke for een mesterindhe
Oc Hieronimus siger swo / hwo som er Pe
tri fader anhangendis / han hør mig till. Och
all Dama sin passwe skriffwer han suo. **¶**

se bñ son
i Peter tro
re fore the
icke besid
re ingen sal
g met thi
doctor hie
nege ketter
Rom.

begeth at bednis oc vnder wifis afftig font
haffwer och holder petri baade sæde oc troo.
Nar wij sorti efftersølge swodane gwdz hel-
gen/ tha forhaabis oss at wij ere icke sorti e-
uangelio modstandighe om wij ere Rhomeræ
kirckis tro oc lerdom sclahtighe.

¶ Then sextinde Artickell.

oild/ att wij
ircke/ hved
haff som wij
dte haffwe me
enx fæx wi
andst at eff
hetz tro oc l
d oc gwdz s
donanera i
fæx till rætt
icke naadig
(fordi)
mbrosius ob
om will eff
een mester
wo som er
mig eill. B
et han su

Oc forthi ere alle bisper oc prester/ som
aff them ere wiigde oc schickede/ icke
gwdz sande prester/ men papister.

¶ Predicantenis Swar.

Fhet maa ware her om som thet kan
ware/ men wij kende dog icke thn at-
tickell for wor lerdhom/ endog then
forsta hob aff them bekende thet sielff met o-
benbare wtnisbyrd oc ferscke gerninger/ at
sworet som i sigæ. I dwilcke wij och thet foræ
kalle papister/ att the beware sig meer mett
ogwdelige papistiske swond/ end thet som
hør eet sandt gwdz preste embede till.

¶ Melaternis Beenswar.

Dg i icke wude hward helder i
sculle negta eller bekendhe
thenne artichell/ som i altid
ere twesindig/ thet er dog e-
der egen lerdom/ som wi hū-
ne eder wuder ognæ bewiisæ/
aff edre ognæ ord. Vdi then xij. oc xiiij. ar-
tichell haffwe i sagt/ at retsindige Christi pre-
ster/ in wæ thetis preste embede icke bringa/
wden the kallis aff meenighetz samehe. Ad-
alle vore prester ere aff bisper vigde oc tilsette
oc ey een tilschickedt oc giordt aff noget mee-
nighet. Nar i siwonis forti at bekēde nogre aff
them for. Christi retsindighe prester/ som ere
consecrerede effter then Romeræ seed/ thet i
daglige gōre nar i anāme wdi edert samfund
wore forløbne prester vden nogen menighetz
stadfesta oc wdkaaring paa thet ny. Wadat
konne wi tha andhet mercke aff edher/ end
gen løss handell oc stoer wstadiighet/ oc forthi
icke widhe hwar om wi holde schulle/ eller
nar wi haffwe edre fatt/ att i schifftha swo-
tutt farffwa.

Aden nar i framdelis siige at een stor part
aff the Romeræ prester thz sielfsue bewiisæ in
obenbare handell/ at the ere icke sande Jesu
Christi prester/ haffue i ther in suodā menig
att the haffue icke een retsindig preste magt.

tha si ge wi ther ney till i alle mote / nar suoda
dan mening er eet gamilt oc forgiftigt Al
tensonit Alchleuicoru oc Russianoru ketterij /
som lerde / at presters ondschaff forspilder alla
sacrameters krafft / oc sagde forti ail theris tie
niste at ware wuottig och wfruchtisomelig.

A Men endog at i vdi mäge andre stöcke les
dom (som ere wchristelige) ere miz thm censu
rige / i salde dog fra thm i thette stöcke efter
een gamill kettera seed / nar the icke gerne for
tagis lunge i alting. I kwanne icke helde thz
well gör / siden thetthe ord er eer salde aff
wanden / at alle döbte mēischer aff begghæ
køn ere prester aff all preste magt / at nogē be
gerer theris tieniste miz prestedsoms brug. Ma
wela i thz ware sagt i suoda mening / at mā
ge gøre icke theris embede fyllest miz lerdō och
erlige leffnet / som er forwden hoffwet last och
bröst / tha bekende wi thz miz stor sorg oc met
ynck / att ware (dess war) for mōget sandt.
Oc at thēne storm oc bwlde som nu platzer
oc mōder al verden / oc forstörre alt thet sem
gud tilhør. Er ther aff kōmen

A Der fennickedregere Northi Luther er
icke betroot i thne tiid mod suo gamil een lau
heffo for christedōmen hafter paa tro oc lerdō
ferdelis i ketterij sō varefor mäge hūderde aar

swotit oc ofte sordomde aff allegwdz hel
gen/hwercken aff noget merckelig dygd som
hānwīn fylger/ eller drabelig lerdōm oc so-
standt/ther ickē end nū er hoess hānwīn be-
swordett/men mange prestes vānwittighets
oc syndige oc onde leffret haffwe thett giordt
att han er betroedt hoess mange. Oc endog
at the enchten staa eller salde for theris egen
(herre.

¶ Thet haffwer tha waridt edre stōrsta kōst
som i haffwe bewist mett thenne nū handell
at i kōnne (sompt met sandhet/ oc sompt mē
lōgen) beklasse hūstendoms prester/then me-
nige mand till eet gott behaff/ som aff eet na-
turligt oc gāmlt had/ gerne haffwer lyde oc
lack met gwdz prester. Men klerckerindez end
schaff kan tha ickē samildē ketteris sag Oc
ydermerx/ een sand klage offwer prestes ond-
schaff/ kan hwercken gōre kirckens tro till lō-
gen/ eller ketterij till sandhet.

¶ Ther maa ware slagbrande till/men wee
worde then soz thīn legger eller haffwer lage
hwad heller the ere blant presther eller leger
mend. Men thet ware tha got at i gēschal-
cke och skrōmptex wdtoge sōst een bielde
aff edert eget gēge/ oc siden motte i see nōye til
at wdtage the grand som sindis vdi edre bīd

duis oguæ. Paa thet sistæ beswæ iswo/
hwilckæ wij (Papisten) och ther foræ kalle
Papisten/ at the meer beware sig met vgu
delige Rhomere bispers swind (som begynthe
at kallis Paffwer) ther eder poett ha ffwer
gloferidt then danske met/ som i lade forst vð
gaa. I schulle tha wida/ at i hwore wij kal
lis Papisten aff edre spodiske mwnde/ wij
blwes tha thet naffn ingelwnde/ nar wij thz
wida at hwo som helst icke agter hānum the
er Christi stadtholdere her paa iorden for sw
fader/ tha kan then hellige kircke ingelwndhe
ware hans moder.

¶ Icke er heller Paffwe naffn swo nyt/ att
thet er paafwundett i gaar eller anden dags
gaar/ som eder poett tencker oc meen/ nar thz
offte findis hoess Hieronimū/ Eyprianū/ och
andre gamle leresedre. Icke er heller the Ro
mera bispers (ther same eder poett aff stoer
wēmilse kaller Romanēses) satt oc schick swo
saare vgwedlige som i wele sighe.

¶ Thet i framdelis sighe at wore prester eræ
swo hart anhengidis passwens sat oc schick at
the inthet beware sig met theris retta preste
embede/ som Christi prestedome tilhør/ er eet
sant klafferij/ hwar mett i ladhe eder alrid

ee i.

saare bemercke. **W**an er then som ick a ved
at **W**asswens sett oc schick halve ick meer
magt end them giffwis aff then hellige scrij-
ft. **D**e forhi agta wi then hwercken meer
eller mynd: x / end som the agtis hoess gwd aff
then helliandz obenbarilsa.

Ere the forti enchten eensindige eller re-
sindige met gwdz bwd / oc kwinne them forde
oc formera / scandrage dygd oc fromhet / och
forhindre synd oc wdrgd / tha aname wi thiss
met tucht oc era / widendis at swodane schick
ere ick optenche the aff khd och blod / men aff
gwdz naade oc indstetwd / ther han giffwer
syna lemyr oc wdwolde wenner till gode / **A**d
hweess thesse wilkaar sindis ick thet hoess /
tha wida wi oc suo bode aff scrijft oc schick
at the seulle wiga for gwdz low och bwdt

Aden wi kwinne tha ick aldelis widha
hwad i meena met eet gwdz preste embedha
Wi haßwe tilfor emod then trettende artia-
ckell effree sancti **W**auli mening swo lerdt /
at prestens encke oc ypperste embede er / at of-
fre gaffwer oc offer for synder / thet ick for-
somis aff wore prester / nar the daglige off-
re amindelige i thz hellige messe embede. **A**te
predike gwdz ord / thet er ick prestens encke

oc synderlige embede / som eder mesther Lucas
will sige / ther negter then at ware prest som
icke predicker gudz ord. I forsi forsi / att then
som er wingd till prest i hware lerdtt han er /
maa dog icke tiltage sig predicke embede / w
den han thet till lowlige kallis oc schickis

A Thet som Paulus giffwer till kente huat
han swo siger. The prester som ere gode for- **Lucas**
stander / skulle haßwe dwyll heder oc era /
oc the offuer alit som arbeysge i predicken oc
lerdom. Wiffwer icke Paulus har klarlighæ
till kende / at vdi hauss tid war oc swo ne-
gre prester som icke predickede (for si thn naade
giffwis icke alle) men ellers tiente menighe-
den met sacrament / messæ embede / bøner /
oc anden gudz tienista.

Eusebius oc swo scriffwer vdi syn histo- **his Euse**
ria / at i then forsthe Kristen kircke / tha war **Lucas**
messe embede besalet gudelige oc eenseldighe
prester at the sculde bede oc offere / mē predi-
cke embedet thn for ware the wissiste oc messæ
i skriffte oc lerdō forarnæ

A Vdi thesse twēne siiste article gøre i icke
andert end hoßuere oc praale mæ edre euāgelis-
tha smycle / mett klaffer / spot oc schiët zord /
har met i altindisom edre forfærdæ alle gam-
le kett eræ gerne pladtzere Rhomera kirckæ
oc g.

Som haſſwe altiid mandelig meet ſider ſeyer/
beſtridt/ beſtonnet/ oc offwerwundet alle ke
ttherij. Men i gñdt tha icke lenger end gwd
(will.

Icke kenne i eder heller aſſ thne artickell
berømme ligerwiis ſom han ware edert paa
ſrond. Forti thenne wildſarlijæ om thet euan
gelijſche preſtedømme/ oc berøms i neſt forſchreff
ne ſem article/ er eet gāmelt kettherij. Forſt
alle theris ſom negte preſtæ wylſæ at waræ
eet ſacrament/ ther naſt Lataphugaz Depu
tianoꝝ/ oc Quintianoꝝ.

Then ſyttende Artickello.

Alle preſter bōr at ware giſſtæ/ oc nae
theris hwiſtæ aſſganher/ tha inwæ
the giſſte ſig igen om them løſthero.

Predicanternis Swar.

Hen forſte part aſſ thenne artickell/
kende wi plat icke for vor lerdøm/ thi
wi wida in well aſſ gwdz naade at
aſteſtæ er frut i thet ny teſtament for huer
mēd at giſtæ ſig/ eller at leſſwe eenig/ effe

ther som gwd begaffwer hwer/ som sanctha
Dowell siger i Cori vii. Oc Chasius Matth
xix Men then anden part holde wi at ware
effther thi/ then er icke skriften enod. Oc
skriften ey gor skilsmosse mellom prester oc
andre mend i then maade.

A Prelaternis Beenswar.

Duthi at thette stöcke lerdos
om prestegiffte schall wiidelt
ge nog beschedis/ i then wn-
derschede som schall forklara
oc bewisx wor cristen troes
bekendilsa/ tha schulle i eder
ther fornöde eet hörligt swar/ mett the wil-
kaar som ther tilhöre. Icke holde wi eder hel-
ler alle swo daarlige/ at i haffwe lerdet then
sösta partt aff forskreffne artickell/ dog att
thet er swo forstandet aff mange blandt then
meenige mand/ som offte möget andet hörer
end ther nogen tird sigis. Oc thet skeer for-
thi/ at wforstandige predicanter/ icke met for-
klaring beschede the stöcke lerdom som haffue
twene meeninger/ thet ther somme kunne ic-
ke göre aff groffhedt/ oc somme wele icke aff
homod oc dwlhet. Mange findis oc swo sog
off forbiistring thet icke besinde. Thet seal be-

wis vdi wor cristelige trodes bekendelse / at
kristhetz löfthe ere giorde i thū hellige kirckē
fra begyndelsen / oc motte aldizg bydis aff
noger qwinde eller mand / vden hofswett last
oc meen.

A Scandels scall bewis / at siden the helle
lige apostela ere affgāue / tha giffte sig al
dizg nogen wgift prest / wden h wess ketreeli
ge samfund haffwe giordt till tratz oc hof
mod / som sckeer i thenne tiid. I første cristē
kircke oc lang tiid effter / haffte the well swo
dan seed / at erlige giffte mend som haffte the
eis første hustru / oc ware aff lerdom oc andre
gode wilkaar dwelige mend vdaaredis till
presta embede.

A Thz haffwe kirckens forstandere forbudt
oc formeent / oc icke andert i thre echteskaffs
handell. Oc nar thette oc andet meer anse
dis thette stocke lerdom / scall beskedis mett
gratske / tha sculle i ther henta eet hyligt
oc hyligt swar som sagt er.

A Then attende Articell.

Forti er presternis kyschet dieffwils
passwnt / till att tyane Wispernis

gerigbedt ock fordeell.

Predicanternis Swar.

Huile prester gud giffuer gaffuen att
the künne leffue rat kyfcke vdi eet er
ligt leffnet/ theris gaffue er thm gen
ne vndt/ oc thz er thm raavelige at the bruge
thm gudz gaffue m3 tadhñemelighett Men the
prester soz lade theris samwittighz beknøtte
oc beplachte/ till nød oc vuillig kyfchett/ aff
mēm3hins low oc lerdom/ theris kyfthedd
er een wduelig dieffuels kyfthedd/ effter sodā
dieffuels low oc lerdem/ som Sancte pouels
ordt lyde klarlige i gimo iij De hwad then
fame wkyfke kyfthedd/ er bisperne till fordeell
chett er witerligt nock.

Prelaternis Seenswar.

Dortiat thette swar/ er thet
nasthā forskreffne anghens
dis/ tha scall thz oc suo ha ffue
genswar pā a thz sted tilfornet
agt er oc bōrlig nog Thz som
indfōre aff seti pauli bress ha
ffue i vāgelige bruger Dē ere i oc fōrste me
Rex till thenā tretthā. Forthi thett er een
sammell wildfarilsā Jouiniani oc sameledis

Uigilanth kyschetz oc reenhetz obenbare fien
der/ther swo mögen era giffwe echtescaff/
at kyschet plat forglömis.

¶ Ther sanctus Hieronimus haßwer dog til
bage drestwet for xi. hwindrede aar/swo len-
ge hwn er siden opwecht aff Joanne Aichless.
Men i dog offwergaa edre mesteræ ther wdi
at (som Augustinus siger) Jouinianus alsom
eniste bedrog kloster iom frwer till at gifftha
sig/som snærlige wendis oc røris for allehan
de lerdings wæder. At bedrage prester/küne
han icke beköme. Oc dog at han raadde alle
till echtescaff oc forachtede kyschet/han vilde
tha icke sielff giffa sig/paa t het han scwld
icke beswaris met echtescaffs kummer/wles
dighet/mödhæ och wmaghæ.

¶ Men edersennickedragere Northen Lw
rther met syn swerneræ hob/hasswer offuer
wundet Jouinianum i baade the støcker/for
thi/han haßwer icke alsomeniste tilschyndet
andra at giffie sig mod christendoms gambler
sedwanæ/men oc swo mod theris eghz löff-
thæ oc forplichtilsæ. Oc ther till met haßwer
han sielff giffi sig met een nwonne/christend
men till hoffinod oc tratz/at han schwld wa
æ i amyndelsæ nar Jouinianns vare forgatte.

A Ther som gifftermaal kwanne forhindre
all wrenighet oc legoms wkschet/ tha vare
ther got at wi ware alle giftha. Men nu er
thett befto stendis at somme folckis eckthe-
schaffere icke mogz reenera end mäge folckis
bolersh. Oc then brude findis tha hwerecke ri-
ckteschaff/ eller kyschetz lofftha/ men hoeft
them som hwereckede aff the twenne ting chri-
stelighe oc rettellige brwge. Men som sage
er / thette scall paa een anden stæd beschedis
baade eder for eet borligt geensuar/ oc andre
retfindige folck for en chrestelig vnderwysning

A Then nittude Actichell.

Essen er icke noget offer/ oc for di har
ffwer thet ny testament icke noghet
frwmligt offer.

A Predicanternis Swar.

Sandt er thett i hwæt iltha thett er
hørdt. Messen er inthet offer/ men þa
er som Christus sielff kaller þene Lu-
se 22. een brwgtōmilsa oc amyndilsa till thes
þwa offer som han offrede syn fader paa kor-
ff 16.

set for alle wore synder. At wi oc i same maan
 de sculle offer wore legōme met kōdelig be-
 gering oc syndelig tilbōrlighet/ Ro xij. Och
 endog thet offer sinis icke altid nar thet
 offeris/ dog sinis thet paa effterkōmen nar
 thet er bleffwet offerdt/ hwore moget wi ha-
 ffwe affordt then gamble Adam/ oc i fōrdt of-
 igen wor heria Jesum Christum.

A Prelaternis Benschwar.

Vi andre ketterij ha ffwe i del
 achtighet met andie gamble
 kettera/ och ere forti/ thetis
 effterfylgera. Men t thetta
 ena stycke offwer gaa i them
 alle. Forti/ siden Christendom-
 men er begyndt/ tha war al-
 drig messen negtet at war eet offer/ fōr end
 aff eder sēnickedregera. Northen Lwther och
 hans til hengerā fōrdōmde kettera met hanū.
 Men nar thette stōcke lerdōm er ett aff the
 fōrste som i bedrage fleest met/ oc wi ha ffue
 vdi wor Christelige troes bekendilsa een besyn-
 derlige artickell om messen oc messins offer/
 tha sculle wi vdt same artickels wnderfche-
 de oc bewiissning/ wida eder eet bōrligt swar
 oc Christeligt/ thet swariste persen kā trycka.

Forthi thet ligger alt reede/ dog eder bewege-
ning er swo swag mod then meenige Christen
kirkis tro oc lerdom/ at hwn selder sig selff/
hwar som end ingen swared till hene.

¶ Then tiwginde Artickell.

O Forti gore the prester som holde mes-
sa effter then Rhomeræ seed een for-
bandet gerning/ syndha dodelige/ op
wecke gwdz wreda/ oc paa thet ny kofstet
Jesum Christum gwdz son.

¶ Predicantens Swar.

S Andelige thenne artickell bestaa wi i
alle sine pwndtæ/ effter som then Ro-
meræ seed oc then messa sig nu ha-
ffwer/ forti the offre oc betale paa ny for men-
niskins synder/ ligæ som Christus ware end
nu wkorstet/ eller haffde ick betalet aldels
oc swldfömelige for alle synder/ hwilket hā
dog haffwer giordt/ som apostelen krafftbe-
lig bewiiser I Cor. 15. Oc Christus self vdi
syn dōdz stund war bekendt thet han sagde
Ioā 8. Consumatū est.

¶ ij.

¶ Ther for/maa nro hwet betendē met sig
hwo noget tendē kan/hwad synd/gudz wre
de oc forbandilse thz kan ware/at agte gudz
sōns dōd swo ringa/oc wele nro gōre andre
offer oc gerniger till syndz forladilse/forwa
den anden mædelighett som then messia hwi
haffwer i sig.

¶ Welaternis Geenswar.

Hir gōre i platt inthett andete
end liwge oc sciende/oc thet
gōre i enchten aff ondschaffela
ler aff stor oc groff wforstā
dighet. Oc fori nar i bekende
thenne gantsche artickell vdi
alle syne pwncta (som i sige) tha giffwe i oc
swo till kendhe vdaß hwad forstandt i ere
schriffklaage/hwar aff i lade eder nogett ty
cke. Oc fori at i besynderlige swo sige/effter
som then Rhomera seed/oc then messia sig ha
ffwer nro/tha wele wi offwerweya hwadt i
klaffera oc lactera meest ancke paa messen/
oc i hwest maade then Rhomere kleda myß
bruger messen.

¶ Swo lyxer eder meening. Nar wi effther
folghe then Rhomera seed/tha offer wi paa

thett ny for mēnſckins ſynder/ liger wiis ſom
Chriſtus end nu ware wforſſet/ eller haſſe
icke betalet aldels oc ſwoldōmelige for alle
ſynder/ emod Chriſti witniſbryd oc ſeti Pau
li obenbare lerdom till the Apebreer. Har i
icke anderledis forſtaa enchten ſeriff eller kir
kenis bryg i meſſa oc anden Chriſtēdoms ande
ligha handhell/ . Nu ar ſore ara i ſwo
dlerffwe oc modige till att dōma paa alting/
effter thi i ere ſwo mōget wanwittighe.

¶ Nuem haſſwet nogen tiid ſagt/ at wi o
ffre Chriſtus paa thet ny/ for en ny ſynderod
oc betaling. Eller wide i icke/ at meſſens o
ffre er thet ſame offer ſom een tiid offret var
paa korſſit. Endog at thet dagliga offer ſoz
preſten gō i meſſen er ydaff andre ſlag wil
kaar end thet ſom Chriſtus een tiid giordha
paa korſſet. Met hwilket Chriſtus offrede ſig
en tiid gwd fader ſiwonlige ydi ſyn egen man
doms natw oc ſetabning/ oc ydi eet pynach
teligt oc dōdeligt legōme/ thet han met en frā
willia gaff ſig i dōden paa korſens tra for al
werdſins ſynder.

¶ Adē i thet meſſelige offer/ offris han gwd
fader aff ſyn bryd then hellige kircka aff ſyn
brydegoms egen beſaling oc bryd/ wiſwnt

ge oc wnder eet frēmēt santzwn/ thet er/ vdi
brødz oc wyus lignilsa/ vdi eet ærefwlt legō-
me/ wpinachteligt oc wððdeligt. Oc forti off-
ris han icke till døde/ men thet første offer till
een amynnelig begang/ wdaff hwilket thet ha-
ffwer baade macht oc krafft/ hwar fore thet-
te offer kaldis aandeligt oc sacramentheligt/
oc thet første legomligt oc schynbarligt.

Joan 19 ¶ Nu thet Christus sagde i syn dødz tiid.
Heb 10 ¶ Thet er swldkomet/ oc Paulus till the He-
breer. Dan haßwer met ene offer/ swldkomete
alle them till ewig tiid som schulle helligha-
gøus/ tha haßwe the inghelwnde modsagte
kirckens daglige messe offer/ som er thet an-
dra offers amynnelige begang/ / oc er thz sa-
me oc icke noget andet nytt offer. Thet beswi-
ger oc bedrager eder/ at then skrift som tall-
om thet legomlige oc schynbarlige offer/ we-
le i wiix oc bringe emod thet aandelige offer
/ som i pleyx alting forwden besche de at so:bi-
stex oc mengx. Forti Christus aff sig sielff en
offritt mett døden een tiid gwd sadher.

¶ Men then same Christus offeris dog dag-
lige gwd sader wdi messen aandelige i sacra-
mentx wiiss/ hwar fore i frøchte oc radis som
inghen redtzlx giordis behøff/ nar i predickx.

han wnt at korffestis paa thet ny om han off-
ris igen. I fara sekyndarlike wild att i hwer
ken fortaaa skriffte eller chrestendoms aandel-
ge handell. Fori ligerwys som Christus dre-
ptis icke then tiid han war sig wilige offrett
i thz gamble testament/ swo drabis han icke
beller nw/ nar han sacramentelike offeris vdi
thet ny testament/ nar han er swo opstanden **Ro 6**
aff dode at han icke meer doper/ at dode schal
icke meer worde han wnt mechtig.

A Men nar i frændelis swo sige. At wij eff-
terfølgendis then Rhomera seed betala paa
thet ny for menisckens synder/ ligerwys som
Christus end nw vare wkorffest eller haftde icke
betalet aldels oc swoldemelige for alle syn-
der/ thet er hart at handle mod them soz liw-
gha aff tratz oc oc fortraa denhedt/ wij wida-
well (arma mendo) hwoia Christi offer paa
korffett war swo krafftigt oc swoldemeligt
at inthe andet offer gis negen tiid behoff.
De fori som sagt er/ tha ofra wi wdi mes-
sen icke noget andet offer/ men thet same soz
Christus offrede paa korffedt/ ther for een an-
den sag sekyld/ hafter dog eet andet fantzū
och wil eka at vdi krafft oc werdschyld/ dog
swo att messens offer hafter welachteligha
syn krafft aff korffens offer/ och er fori swo

get som een deel aff same offer. Forti korsens
offer haßwer een ewig wendelig oc w begria
belig forschylding/ men messens offer/ tyme
lig och endhelig.

A Thet som Christus forschylthe thet han o
frede sig sielß paa korsett/ mett een wßigelig
oc wmaadelig swldsomhet/ thet schiffis ende
lige/ oc som wi kenne sigæ i sterke tall i me
ssens offer. Forti/ liger wiis som Christi py
nis krafft partelige deeldis blandt ißterne i
offer som sig wilige betegnede Christum och
Christi ofier/ swo scheer thet nw mett messens
exista offer/ wdi hwilcket korsens offer par
telige deelis blandt Christet folck/ hwilcket kor
sins offer som wnder all lör oc i alle tidher/
haßwer aff sig sielß waritt fylßit/ mett alle
swldommelighetz wilckær/ for all werdsens

(synder
A Then bewiisning forti som i fore off w
der ögen/ at thet exista offer som Christus off
rede paa korsett giorde een tiid krafftelige fyl
ßit for all werdsins synder/ et icke meer mod
messens offer/ end emod andre sacrament/
dygder oc gode gerninger. Forti/ ligher wiis
som then wendelighe oc wmaadelighe krafft
thet korsins offer haßwer met sig/ deelis mett
off oc i blandt off formeðels sacrament/ dyg

der/ oc gode gerninger/ swo seker thz oc swo
met messens offer.

Nar Christus ee død for alle till eet swoldsome
wederlaw paa dødzens wegne/ som haffwer
een ewig oc wendelig krafft ther dog icke re
cker till alle/ icke aff syn wswoldomelighz mē
aff theris wbeqwenhet som icke worde salig
oc delagtiga aff samme offer/ nar thet scall
icke recke till flera end them som thet till gōre
sytt stadt/ met bōrlige oc tilskickede wilckaar
at the kōnne bliffwe delagtige aff same of
ffer. Oc forti ligerwis som andet sacrament
dygder oc gode gerninger ere aff nōd/ oc gō
ris behoff till mēniscēns salighet/ Christi of
ffer oc pynā ther met wforagten/ swo offris
han oc sacramentelige daglighe i messen for
mēniscēns synder/ kōrsins offer ther met i al
le maade wforaget/ nar thet icke andett ee
end een amindelig begang oc seimening till
gwd fader/ at w ij schulle worde delagtighe
aff thet stora offer som war giordt paa kōrset
/ther alting giffwer krafft oc macht/ oc hness
dwelighet oc behaffwelighet sem kan nogen
tiid ware tagnēmelig for gwd. Oc forti ee
ther lōgen oc klaffer ij nar i si ge them sem si
ge messā synde dōdelige oc gōre een forbānet
gerning/ forti the agte icke thet mett at bōre

met thet weder law som gōr syllist/ men at
worde delagtighe aff Lhi si krasstige bood
ther them er syllist i alle maade.

Icke haſſwe heller worde meſſer mett ſig
nogen wgw delighe/ eller wborlighe som
i ſighe/ ther i haſſde icke ſorladtt att omtale
hwar hwn haſſde warit beſtandig met ſctiel
cc redelig bewiſſing. Men nae ether ingē
ting blwgs/ tha pleya i atbedrage ſimpel al
mwge met ſwodane ſforagtige logner/ hwar
til bwgis aff mēſckins ſalighets obenbare
ſiande ſom er diaſſuelin/ hweſſ leemyr / i ere
nar hand will ſaa beſſuæ mēſckin fra thn
hellige meſſe/ oc hēns fruct. Formedels hē
ne bædæ wā framſarne/ cc bewæris mod
tillkomende ſunder. Formedels hēde oc wdi
hēne tacke wū gudt for ſyne gamble welger
niger/ oc ahamne ny oc flere. Formedels hēne
ſeels wā ſra mōghn fare/ baade till liif oc
ſiell. Formedels hēne ahamne wū naade i tēne
werden/ oc mett tinden glede oc ſalighedt.

Och formedels hēne æelis. Chriſti dōtz
oc pwnis werdschildt bode mett leſſuendis oc
dōde. Swd er hwn off ſordi nōttig i māge
maade/ ſordi hwn beſlutter ſacramentelige
Jeſu Chriſtū/ ſom war offrydt gudt fader paa

korset/ ther er fordi gudt tacknemelig oc kra-
 ftig till alting som menichin hand kome till
 gode och gaffu naade och salighet. Och fordi
 findis ther inghen brost i wor messe ther i kron-
 ne someliga straffe. Men ther som i wille so-
 re i rette eder messys fantzwn/ ther i haffue i
 wittenberg allene nysindwn forwandlett och
 giortt omkring/ tha ville wi hene rāsage om
 hwn vore bedre. Och nar wi gaffue n w swa-
 ridt till edre swencke/ tha skulde wi paa thet
 stedt bewise att messen er eett offer/ men
 som sagt er/ thz skal gioris i wor kristen troes
 bekendilsa/ mett gudtz hielp swo bestandeli-
 ge/ att thz shall giora fyllest huer Kristen och
 retsindige lasere/ huar ifindis aff thz sag tha
 bliffuer thet eder rett ha lycka.

¶ Then xxi articell.

Essen gaffuer inghen / for wden them
 alleniste som anāner sacrament hz/ icks
 the leffuendis endt sve the dode.

¶ Predicanternis Swar.

SSA.

henne attichel wederkende/ wi oc for
 wor leidom/ thi Christi ordt recke ick
 lengher/ endt til them som bliffwe del
 actighe i sacramentett Saa titt) si ghet han
 hoess Sancte powill i Conuention gi som i due
 ka/ tha gijet thet i myn hwoomlijx.

Prelaten's Genswar.

hassive nu saa lenghe beiss
 wet oc diept the som leffwen-
 dis era/ att i welx the dode
 ickx heller spare/ dog thet er
 hweren Christeligt eller mans
 eligt att fuge mett the dode. Men nar thet
 er edert forset/ att i willx inghen spare/ ey
 heller the helgen som regnere mett gwdt/ tha
 bwerde ede ick heller att gaa thette stocke
 forbi/ thet oc saa folghet aff then anden arti-
 gel wdi hwillken i negte messen att ware etc
 offte. Men wi welx tha hore then bewysning
 i forx i retta thet en att messen gaffwer ing-
 hen wden then som sacramenthet/ anamnee
 i Cor 11 Saa titt som i dicke) si ghet Paulus oc Lw-
 cas) tha gijet thet i myn hwoomlijx her

Luce 11

i Cor 11

bedragis i aff wanwittighett/ fordi i icke be
schæde wdi messen desse twene ting/ sacram. t
oc offer/ agtis messen fordi wdi sacrament
wiss tha gaffwer hwn han om allena som sa
cramenthet/ ananner/ fordi thet er sielens
aandelige spissnig/ ther then allene bekømet
som æd. oc anāner. Men agtis hwn for ett
offer tha bekømet hwn icke alsomemsta/ then
som offer/ men alle them som offer fore. Och
fordi att the hellige apostele anāmede i Chri
sti natwordt/ Chri legōmā allene i sacramē
te wiss tha bekømt then anāmlse allena thū
Oē nar Christus paa same tndt war oc saa
offendis seg sielst wdi brødtz oc winss lignil.
se ther han klatlige mett beschede hoess hwer
partt aff sacramenthet gaff til kiende mett
syne egne ordt. Saa sagde han om brødet.

¶ Thette er mitt legōmā som giffwis for
eder / om kalkin saa/ her er kalkin thz ny te
stament/ w. i mitt blodt/ som for edet skal wd
giffwis. Oc fordi att Christi offer som tha be
wuder brødt oc win oc siden bleff suldkømet
wdi hans mandomelige legōmā/ war swet
somelike offerdt for manghe oc gaffnede for
thi manghe dog thett war aff synd eghen
magt oc krafft dweligtt for alla menishes
)framfar

ne/nærræindis/ och kōmeschullindis/ for le-
ffuende oc dōde/ oc bejuttēde een wādelig
och wānadelig krafftighēde/ till att anwēde
och borttage alt ont ther off kōnne schade/
och giffue off alt thz gode som off kōnne gaff-
ne oc well bekōme/ som tillfomett sagt er.

A I sandhede sardi siiden the hellige aposte-
le oc discipule/ oc theris rette efterrōmere bis-
per oc prester/ sculde bruge oc forølge thū ma-
gt/ som the mett bud oc befaling anāmede aff
Christo/ till att consecrere offer oc anāme/ eff-
ter hans egz egempill oc efterwon/ ther han
sagde till tzm. Siðer thett meg till amyn-
dise/ tha begynte the att siḡe messe. Och dog
att Christus i won oc brōdts lūgnisse anā-
met aff them for eett sacramēt / bekōmne
then allene men nar thett oc swo amynde-
ge offredis aff them gudt fader/ tha gāff-
nede thett them icke allene men alle andre le-
ffuendis oc dōde/ paa huess wegne the forman-
nede gudt fader/ att themotte worde deelagctis-
ige aff Jesu Christi dōdts oc pynis forskylda-
(ing

A Och fordi ligerwiss som desse træneting/
Ayelse/ offy/ oc anāmilse vdi Christi natuorde
wore atskilde/ swo ere the oc swo atskilige

ting vdi messen som presten siger. For di vdi
messen / tha consecrerer oc wyer han først sa-
cramenthz / thet nest offerer han baade for thñ
menige Christen knekte / oc them besynderlige
/ som han vill oc bö: serdelis att giøre aff me-
ssen deelactige / paa thz siste anāmer han sa-
cramenthz sig self till gode. Dog at māge aff
thñ som messen börlige høre oc agte / kñne oc
swo thz sāme sacrament anāme aandelige
som presten annamer legomlige.

A Mulket edet eder eghñ fanick dragere Mos-
tenluter self tillpaa / nar han siger thz offer-
te seer / att thñ som hörer oc seer messen / han
henter vnder vndwim aff messen meer fruct
endt presten som hñne sige: oc holder /
men nar thz scall besynderlige tragteeris oc
beschedis i wor Christen troes betiendilse i
hucffmaade hwn gaffner bode lessuendis och
dode tha sculle i thet finde yder mere swar /
thñ mett gultz hēp sculle g:te syldist ick e-
der / men alle Christne lasere.

A Thñ xxij artickell.

Bordi ere alle begengilse/ sielæ messe
gwælichede bōner/ alinwisa/ faste/
oc andræ ting/ som brugis for th: aff
gangne/ swyg/ oc bedrageri mod legfolck.

A Predicanternis Swar.

Ahet bestaa wi att thet er
een wngttig tieniste for the
dōde i saadan maax/ som
saadan tieniste nu alinw-
delig sckeer/ i thne papisti-
sche kircke/ Ja thz er alle begengilser sielene
ffelligiker oc saadandt meer som wi sse scke
for the dōde thz fatighe legfolck till eet store
swyg oc bedragerij/ Thi them loctis i w forst
pēninghe aff pwnghen thet mett oc sinder
laris the att forlade segt siellff paa saadan
samme falsck liid till samme tieniste for sielin
effter theris dōdt oc thet er att falde fra gudz
naade oc giøre seg Christu wngttig Balas-
tas v.

A Prelaternis Sienswar.

her som thet schulde offic
ke falde for langt tha bwa
de off widelig att swara
till edre ny ewangelische
smickx thet er till lögghen
klafferi/spot oc iekendzt
ordt i nar som helst eder fattis bewisning aff
scrifft oc scliell tha er lögghen/oc klafferi
eder besynderlighe tilfluct/spott oc skændzt
tale/eder sterckste bewisning oc besynderlige
emodt then menighe Christen kircke som er
dog all sandhezt pylere oc gewndt/ther soz
i endt sprecke aff hadt oc hoffmod/oc kaldhe
henne twsinde ganghe thū papistiske kircke
Nawess amindelig begang fordi som brugis i
then hellige kircke/for affgangne Christen/
siele er swyg oc bedregeri/men gwøzt loff/
oc ett gwøligt omhygge for the affgangne

A Fordi the gode helghen som for oss efter
følgendis then hellige scriffts menting haßue
haßte samne omhygge for Christen affgāgne
siele More saa drabelige mendt/aff wisdom
hellighed oc retsindighed/ther gudt haßuer
stadfest oc saa effter theris død mett ierte ghit
oc wonderlig krafft/att the haßue offuerwun
dett att myßtancke anthen/till swyg eller
bedregeri Eller hwat fore kwinne the mett
hhi.

rette sūgis att vare swyg oc bedregeri/ op-
tenckte modt leegfolck. Mar wñ see att prester
bisper och thz menige klercker begære oc la-
de holde for seg selfre/ mar the afgaa same tie-
niste oc begang/ som the holdis for andre lee-
gfolck. Wille ene endt b: drage andre/ the mū-
ne icke fordi vele bedrage seg selfue.

¶ Dessigest see wñ och saa/ at een stoer pæ-
tt/ aff thz gudelige omhygge for Christen sie-
le/ som er stīgthz i domkircker. Kloster/ och
andre wlgde oc hellige stæder/ ere stīgtede oc
funderede aff kirkens egire forstandere bisper/
prester/ oc prelater/ the i ma a funderke bode
aff historier oc gāble breff thi kenne the wñ
der huerckin were swyg eller bedregeri nar
the hafde selfue the offwer warit beswigne
och bedragne.

¶ Oc fordi er thz latter wætte som eder po-
ett haaffuer tilsett aff sit eghz ydermere endt
i paa danske lode wdscriffue Oc siiger han
huore wi for saadan tieniste ma a see manghe
folck wæte berøffuede wdaff gotz oc eindom
oe ere kōmē till stoer fattigdom oc armodt mē
huen haaffuer nogen tid seet eller hørt nog
mād wæte forarnet aff messer oc begengisse
Mar the till trengis oc nōdis inghen mand

men huer gisz effter sin egen frii willie oc eff
ne her anseer gud icke noget mæder effne mæ
en god willie ther wi formerke i thi fattige
widua / som effter Christi dom sigis meer att
haffue offudt i tēpeledt end alle the ringe.

Marci 13

2 Corin 8

E Fordi som paulus siger At willien er
from oc redhon tha er han tacnemelig oc be
haffwelig for thz han haffuer oc ey for thz soz
han icke haffuer. Icke er thz heller onckeligt
som i bedrage aff scrijpt begræde met oncke
lige men bode lofugt oc prisseligt / att icke al
somenste simpel solet som i siige mæ oc saa læ
de oc wi isemēd setta loffwe ther till att thet
kandt thi gaffue effter døden / besyn welighe
effter then hellige kirckis fundt oc mening som
er / at wi schwalla traag / icke at wi effter
døden kwnna ther mett nog her forhweerffwæ
Men hworæ wi bestedde i liffwæ / ock haff
wendis biistandt aff naadha ock kiertghed
kwnna thet forhweerffwæ / att saadan tieniste
ock begang / maa hielpe oss effter døden aff
hinder oc pynæ som forhæler wor ingang till
glædha ock salighed / for woræ synden wi
giorde oc forjomyssa wæ ere befrendhen wdi
i wor dødetz tiidt att wi haffwe icke effter fuld
Christum ock hans exempill som oss bwrðha
At thet er icke nock att sietta loffwæ till
hh 9.

Christum wden wi holde hanrom oc saa met
lofiwa.

Luce 16

¶ Och ther till swens fordi Christus att ro-
de off huar hand saa siger/ I skulle giorde eder
wenner/ aff syndig rigdom/ att nar i haflwe
bröft the kwinne eder anāme oc wndfange i
the ewige bolige/ Icke er heller thet kirkis
omhygge for d s x mēis hie/ ther fore digthz
oc optaget/ att orckelöffe buge skulle ther
mett saa ingang till simpell almwgis/ gotz
oc pennige/ som eder poett thā bugfylde/
klāfferlige scriffuer/ helt fordi/ Att the hel-
gen som haflue off anfanget saadan gwēlig
tienstā/ hafluer alsomeni the icke sogett wer-
sins forgengelig rigdom/ eller wellöft Den
haflue for Jesu Christi naffn scyldt ewndelig
offwergiffuit/ bode rigdom oc wel erdt/ som
them ware ewndelig oc offwerflödelige tilfal-
den/ oc haflwe oc saa begeridt/ saadan tieni-
sta effter syn dödt/ Icke wore the heller aar-
ckelöff bwge/ men i theris gantsche leffuett
oda ee dwcke the sparlighe oc wore i alsom-
störst arbeide/ hwilcked theris serifftelighe
lerdom giffuer all werden tillkiende.

¶ Icke ere heller gode prester som leffue paa
thenne dag aarckelösa bwge/ ther theris en-
bede obenbare nock bewiisa/ som ere att dag

lige tiene i gwdzt hwiff oc att ftedtze bede for
folckedt oc altid offwe seg i gwdz low oc ices
lige att lare theris almwge gudz ordt Men
findis iblant them/ nogre wduelige oc forf
melige prester/ som ere enthen aarcelose el
ler ofruerfodige/ them welle wu/ hwercin
orfsage eller forfware.

A Waa thet fiste tha lare off hellige doctos
res/ att i blant then amyndelig begang/ som
hore till thet gwdelig omhygga/ for Lusten
fiela/ ere icke al omenista messins offyr oc bo
ner hwar wdaff presterne haffue nogen tyme
lig baade/ oc thet retferdelige/ som wi skulle
klarlige bewisa modt nestkommende artichel
Men oc saa fasta oc almwse/ effter riige fol
kis død/ hwar wdaff fattige folck pleye att
saa baade hielp oc trøst/ Oc fordi er icke thet
te omhygge for døde kristen folck presters ge
righedzt paafwndt/ men salighedzt lerdings
gode raadt Men thet som i mett beslutte ede
ett swar/ wq wemmelige som alting/ hør in
thz till waar wiisa.

A I sige att the folck som till saadan tieni
ste forla x/ ere falde fra iesu cristi node som Galatas
pawlus siger fordi Christus er worden them
wngittig som seg fortrøste till theris eghen for

Schyl ding/ **N**ar **P**awlus om nogen rettelige
granscher thz stad taler emod the falsche apo
stele som hadde locked oc bedra get the Gala
te till the iudische gierninger thz er till besn
voilsa oc andre ceremonier wdi hwilcke the
hadde saadan loffwe/ att the meenthe seg ing
them att haffue forskylt Christi naade/ oc tro
Och huar thz hadde vartd santt/ tha vare na
aden icke naade/ och Christus som er naadens
giffuere wore tha forgesais doct. Och ther
fore siger han them att ware wass mett chi
sto/ eller chustw n ware bleswen the wotig
oc them fordi ware salden an naaden/ hwar
om wij talede noget widere/ emodt thu sierde
attikel som war anrondis besynderlige go
dix gierninger.

I Meer her talis om the gwedelige giernig
er/ som leffwendis folck bewi sa the affgang
ix effther dothen/ till hwilcke gierninger
om trost och haab att haffwa/ nu war no
ghett berordt/ som er/ the schwilla troes att
gaffue/ icke till noghen ny weis dyldt/ men
till eetch wadhetlaw/ emodt the forsonnil
sa/ som the doo borth wdi/ Nar the haffwe
ick x baaridtt heisthi karess ydheligh/ mett
Gusto for een dagligh syndha baadt/ som
(them bwordhe

/e chere dog affgode vdi Christi tro/ mett an-
ger oc hadt modt theis synder oc all gudzfor-
sonnisse. Men fordi att i Suermere pleye wdi
alle gode gerniger att fordomme lofue oc till-
lunde/ oc saa i them som ere gwodz klara brod
oc befaling tha wela wi i thette stedt paa-
mynde een Christen leffera/ att thzer wden
all fare nar wi saa fortröste oss till wote gie-
rninger ther ere giordt aff naadens oc kiera-
ligheds biistanit/ att wi alsomennisthe icke
wdeleyta naaden/ ther alting werket wdi/
oss men att wi till hene haßwa baadhæ ths
forße oc stöste trost oc tillndt oc till wota/
gierninger (om the maa sigis att wæx wo-
re nar the gistes aff naadens biistandt) een
gantsete/ liden trost som til om war vergedt
amodt then sietta artickell.

Aldwar talett war om naaden oc mēischis
sai willighe/ oc thet giordes wi efter solgin- : Cor 5
dis sancti pauli exempel/ ther siden han ez
modtt falschæ aposthele/ haßdwa forwaridt
syn apostelighe befaling/ oc berömet seg aff
syne apostelige gierninger suti embede till
(bestandt

A Men saadhant loßwa haßwa wi till
gwote formedhels Christhwar/ icke forði
wi ara dweliga till att tenckes noget aff oss

liger wijs som aff woz eghen magt/ men all
woz dwelighedt er aff god De wedt same
maa & sinde wij thz paa mange stæder i begge
testamentt/ hwore gods helgen icke alsøen-
stha fortrøste seg till theris gierninger/ mett
loffwe oc tillidt/ men the oc sag si wils att
wela gaa i rettæ mett han wim/ fordi haßwer
aff syn goddommelige ewighed rett oc loff-
wet gode gierninger ewig gnost oc løn.

I kwinne dog icke berøme eder ther aff at
desse t wene article ere edert paafwondt fordi
thz stöcke mod messins brug for leßwedis oc
dode/ er ett gämilt kiettern/ Arianorū oc Ar-
rotitarū/ Den hwess i siuge mod thz Kriste-
lige omhygge for afgagne siela/ er alle the-
is wilfarilsa som negte sterdtzilldt.

Thū xxij artichell.

Fordi skeer thz att tinde oc andhen
kirkens renthe/ som ligger till domfir-
ker closter/ prebender/ oc andre theris
liighe gnostelige swndatzer ere een wretters
dig opbördt/ mett hwilckē prestes oc closter

men all
vedt same
der i begge
cke alsde
tinger/mer
a swus at
odi ha
et rett oc lo
st oc lön.
der thet aff
af wdt for
or leffwedis
in anou oc
od thz th
a/er alle t
zillat.

mendtz skrompt oc gerighed haßwe beröf
wet måge Christus forsters oc herrers godtz/
grædt oc eindom.

A Predicateris Swar.

Et herrer oc almwgen/ere bleffue
beswigne/paa penige godz oc ein
dom/behoffwer ingen bewisnig/
ydermere endt som forskreffwete
staar/dog skal eder skee skiell effter eders begæ
ring/om ydermere bewisnig/nar i gode her
ret till tale paa thatte wort søge swar.

A Prelateris gienfwar.

Andeltge tha haßwe i m
gett meer sagt endt be
hoff giordis/icke alsomend
sta i thz swar till nest for
skreffne artichell men i al
le andre artichels forkla
ring oc thet till m i alle

the forgiftige piedtoker oc bøger soz eder para
ti haffwe forspredt offwer werden i nogre aar
soz ere i sanhed opfylte m3 swyg oc bedregeri
hwar m3 i saa onckelige beswige fattig al
mwege fra sind oc samwittighz/ oc fra sanhed
oc salighz att thz gis is icke behoff ydermere
omtal/ ey heller noget andhñ forklarig mē wij
høræ dog inthz ware aff eder andhñ sandelig
sagt eller fastelige bewiist/ hwar fore wij we
le oc saa tilltencke eder i frātiden nogre bøn
lige swar/ nar wij begynde att reppe thenne
retta paa thz ny fordi hwess wij nw for tidtz
leglighedt giorre kortelige paa thz wij kwinne
hente aff eder nogre ydermere swar/ agte wij
siden att recke nogett wiidere bode m3 stōrre
siidit och alffwora.

A Men for dhi att thetta er then staalthæ
och sekigna Welena ther waridt haffwar or
sagha tiill thetta gantsæ oprøt/ som bestor
mer icke nw Troiam men thet menigha kler
ckeru/ theris godzt och wallfardt/ hwilekedt
baadha i och edre raadgiffwera och tillsyn
dhera meer ansee/ endt nogher gwodz for
schmilsa/ Christhendsoms sandhed och gwlig
het/ eller mennishins salighedt agte i gant
sche ryngt/ De mange som ere gwdløsa i brø
stet/ wela dog betecke och schiwlæ wnder e

deel etta ngelio / völd / kirckeroff / oc thet men
ge klerkeidtz plynckeri oc nar en part aff thm for
tröster oc forlader sig thet till / at alt thet es
sandtt / som i skriffur om gwdtz helghen / om
fclierffild / om sacrament / om prestedomme / om
messen / oc om begang for affgangna Christen
fielä / tha wide the icke andett end the mwgä
ware eder büstandige till at indfalde mod cle
ckeriedt met roff oc till tall.

A De nar wij haffwe nu forswart och be
wiist / och ydermera wij wela och schulle / alle
the ting at ware vdi Christendömen nötit gä
de beständigä / oc thet at ware gwdtz loff / ä
re oc tienistä / som i kalle swig oc bedragerij
swö wele wij oc nu.

A Frandhelis bewisä them som ära Ch
ristenhedtz klärkäri / er sommelig och börl
ig hwess ranthe och opbördt / the nu h
ffwe och besinde

A Och mett thet förste som sagtt er es
maadt then trettindhe artickel att nar pre
sthans embedhe som obenbare tien nogher
menighedt er for thet ganschä folck atth
were een tiener i the ting som schulle hwer
ffwis böff gwdt / tha er thet i alle mäs

de gode høilig oc retferdig/ oc ther m̃z natura-
lig law eendrectig oc eensindig/ att folckete
soz h̃a tien/ skal h̃an w̃m besørge m̃z liffs fode
oc klæde til eete erlig opholde oc sordi war/
aldrig noget lanschaff saa grofft/ grwimpt/
wilt/ eller w̃forstandigt/ att thz haffwer i w̃
m̃z obenbare skatt oc s̃alegge oppeholdet/ sy-
ae prester i huore wrang oc w̃høilig theris tro
oc g w̃dskighed w̃aridt haffwer.

¶ Ther w̃ij motta ñw paa therre stedt (om
tiden k̃wnna till recte) klarlige bewiise aff
m̃age hedsinsche historier/ hwar ealis en pre-
ste rentha oc opholde/ nar theris embede och
handell bescriffwis.

¶ Men paa thz w̃ij schulla icke la de winnis-
byrdt aff th̃i hellige scrift saa forby/ tha
lase w̃ij att Pharokongh̃ wdi Egip̃ti lād
som icke wiste aff andh̃i endt natwrlig law
lod serdelis besørge alla prester.

Gen 47 ¶ Saa scriffwis wdt Genesi/ att Josef k̃i-
bte thz gansche Egip̃ti lād wnder kongh̃i th̃i
tuid the wore alle trengde aff h̃wngers ñd̃t/
till att s̃ale gr̃und oc eiedom De sordi kom
iosep all Egip̃th̃i wnder konghens fader w̃
wnder taghen presteris landt soz kongh̃i h̃a

ffæ them anwordt oc giffæet/ oc thm lod hā
forgeffwis fōde aff synæ lader oc keldere then
frowd hwngers nōd stod paa i vñ aar/ oc for
di trengde thm icke att salie oc afhende theris
lād Siden wnter thm scerffue low (som er na
turlig lows forbedring oc formering) tha er
thz sāmestadfest/ oc giffætt magt. For di wñ
ester wnter Moysi low/ haßæe tiende/ første so
ffer/ o 3 første grøde/ ther nest deel oc part aff
alle offer till theis daglige fōde/ thz som bo
de aff laagen oc prophete bøger er saa witer
ligt oc obenbarlig/ att thz haßæer til bewis
ning inghñ vñemere wntage behoff Ther till
mz haßæe the Jodiske prester/ icke alsøeniste
syende/ første soffer/ beste grøde/ eller deel oc
part aff alle offer mē oc saa hross oc stæder oc
anden etedom atischilde fra andra legsolet.

A Saa sagde gwd till Moßen. Du scalt bin
de ochefale Israhels børn att the giffwe Le
witer/ aff theris lād oc etedom stæder til att
boo wdi oc fortoo trinit om kring sāmestæ
der till skolde oc samardē/ att the kwinne selstæ
de boo i stæderne oc haßæe theris qwyg the
wden foræ paa marken oc i forstæderne/ Och
for di soz ther scriffuis framdelis tha wor pre
sterns stæder glwñ/ ther Joswe effter gwōzt
hw. 6 lodt them till se fwe.

Num 35

Josua 11

oc som Hieronimus scriffuer till Fabiolans
tha haßdha thet Israelsche folck vñ tñsinde
lewiter att fódha daglighe och thtette er sche
ett wdi eett Jödelandt som war icke saars
wytt och stort/ Men paa thett wñ schwolle
och saa komma till naadhens low som fuld
kommer och beswetter/ baadha natwrligh
och scresswen low/ och saa inoghett meer
stadfæster them i thette stöcke som hēnis pre
stedömnæ er ypperz endt theris.

Mate 10 **Luce 10** ¶ Och fordi haßwer Christws (som er me
stere och herre till naadens low) thet lrett
baadha mett ordt och exempel/ ate then som
tien mett thet ewangeliska prestedömnæ/
tha scall han och loffwa ther paa Gode
ther han wdsende syna apostele/ och discipele
till att predicka sagde han saa/ I hwade
hross i komme till/ først siger saa/ I redt wa
re i thette hross och ther efter siger hñ fram
delis oc i thz same hross schulle i bliffua oc æ
de oc dricke hwad ther findis hoess them fordi
een at beydere er syn mad eller syn lön werde

Mate 12 ¶ Se amdelis biwder han saa/ gissuer keyseri
thz keyserius er oc gwdt thz han win hør till
Altt thz hør gwdt till som er anthen gisswet
eller schickede gwdt till loff Saa bødte han os

Swo then spiidalsca mandt/ att han scholde
offre presten then gaffwa han waar han w
effther loghen plictig. Swo prustha han och
swo then wiidwa som offrede i tempelett aff
syn somwgha. Framdelis then tiidt han for
agtedhe theris tyendha/ i thett att the for
sinnmedhe/ dom misshwihed och trofasthett
och sagde fordi swo.

Mate 8

Mar 10

Mate 13

¶ Thetta bwrde eder att giöra/ och thett an
dett dog icke forsöminna/ Deslige se lase w
w di then ewangelische historia/ hworlunde
att Christws haftde offte mett seg i selsca aff
nogle riige qwinner/ som Martham/ Ma
riam magdalenam/ Joannam Ehwsa hustru
(som waar herodis reutha Adestere) Swo
ānan och andre manghe/ som tienthe och be
sörge de hannwm aff theris godzt och penige
oc fordi lase w di oc saa att Christus haftde
iwdam till een wdlegger och ther fordi haftde
pwagen/ till att bare w di thett som stientis
Christo och hans discipule.

Luce 8

Luce 10

Joan 10

¶ Thz same haftwe oc saa giort the helliga
apostele oc ther w di effter fuldi Christu bode m
exēpil oc lerdō saa scriffuer paulus til the Sa
later thn soz latis oc wnderwiis i ordet han
scal giöre hanu delactig aff sit gode ther ha

Galata 3

1 Thess 5
nuus haßuer lert oc vnderwiist. Och till the
Thessalonicher siiger han swö. Bröder. vi be-
de eder/ att i bekende them som arbejæ ibla-
nit eder/ oc som ere eder forstandere paa heris
wegne/ och vnderwiise eder/ aht i all herligh-
ed/ haßue them i stor agt oc ære/ for theis e-
mbede/ och lessuer mett them fredsomlige.

1 Corin 9
Och thz sãme haßuer hand till the. Con-
inthier wude oc klarlige nock huar han saa si-
ger hwem figter nogen tiidt paa syn egen soel
oc taring. Eller hwem planter een win gort
och eder icke wdaff hãs fruct. Eller hwem
roctter een hiordt/ oc swber icke aff hiorden
meld. Eller mwinne ieg thette haßue mennis-
lige sagt/

Siiger icke logen oc saa thz sãme. Fordi
saa er screffwet i Moysi low/ Thw scalt icke
knötte for thñ ogis mwind som tersker/ Wãne
gwdt allene haßwe omhygge for øgn/ eller
han haßwee thz oc sagt for wor sekyldt. Fordi
thz er oc saa screffwet for wor sekyldt nar thñ
for pløier se al pløie paa ett gott haab oc thñ
som tersker se all terske paa haabeit till att
worde deelactig aff fructen. Nar wã haßwa
saaet aandelig ting. eder till gode Wãne thet
wre saa mæget oc storre om wã høste aff

der tyndlige ting igien?

1 Timo 1

¶ Thett same beløber han sumelige oc swo
till syn discipel Timotheu. Framdelis hwar
sanctus Paulus bescriffuer gode bispers vill-
kaar till Timotheu och Titu/ blant andre si-
ger han. At bispren scall ware een wndt gest-
giffuere. Men huore kan thett ware wden han
hassuer rente lan oc forswnd? Ydermere i then
forste Christen kircke/ War alting menlig alle
disciple.

1 Timo 3

Titum 1

¶ Swo siger lucas/ Swo mange som waare
eyr nendt till huss och agerlandt them saal-
de the/ och lagde theris wardt for the hellige
apostoloru foder/ och thz delltis i blantt them
som huer hassde behoff/ huilcken seedt alle ret
sindige clostermendt endt nu beholde.

Acto 2: 44

Roma 13

¶ Och i forste Christen kircke giordis oc swo
samlegge (ther Paulus offte taler om) ther
war een skidnig mett almuse/ kirckins tien-
ere till behoff/ Ihuess stedt (siiden thn konig
ar aff lagde kirckins klerckerij/ ar nu forseet
mett prebender lan oc anden rente.

1 Corin 9

2 Corin 9

oc 3

Gal 1

¶ Men maa well seke i wele saa siga. Sem
Christus war,

kk i.

1 Corin 1

fattig fødte/ saa wille han oc saa haſſue fae-
lige apoſtele diſcipele oc tienere mē (ſom apo-
ſtelen ſiiger) the ſāme wore icke wiſe the wo-
re icke heller friborne paa werſins wegne/
Wonne fordi wiſdom oc frihede wore on-
de/ Saa er icke heller rigdom ondt aff ſeg-
ſelſſ/ Men Chriſtus han wille paa then tid
icke haſſue andie apoſtele/ endt fattige/ ſaa
kwndige oc wfrei/ paa werſins wegne/ paa
thet hans lerdome ſchulde icke meer ſwina-
att haſſue biſtandt oc framgang aff en wer-
liig magt/ endt een gwd domnelig kwiſt/
Ellers haſſde han icke loſſwet oc præt them/
ſom ere i aanden fattige oc ſage them wore
ſalige/ thet he kwnne wore ſom ere legoma-
lige riige i māge maade.

Luc 11

Jan 11

Icke haſſde han heller ſiden brudee ate
the ſchulde bare madsæll/ pring/ oc ſwerde
icke haſſde han heller haſſe ſaa ſtorte kwiſc aff
oc omgengilſe/ mett Lazaro oc andie riige
mende/ Icke haſſde wi heller ſaa mange hel-
lige biſper oc konger ſom haſſue forwiirde
baadhe halſ och welfærdt/ wdi kirkins och
klarckeriudez godtz rentis priwilegiers och
ea detz forſware/ hwem kande fordhent w icke
ſee aff alla deſſa ting/ att prebendhæ/ Be-
neficiæ/ Swdatſer/ paa kirkins

eidom hwardt heller thz er i eidom eller rente
er icke berisf wett mett scerompt preste eller
myncke gerighedt som i klaffere loquactige
siige fordi een stoer part aff kirckens benefi-
cier ere swunderede aff kirckens egne prelater.

A En part aff kirckens forstandere haffwe
oc swa waridt swa drabelige oc hellige med
(hweff dygd oc helligbedt som haffuer een
winniff byrde aff gudt i hellige oc wonderlige
gierninger) att the more oc ere for wden all
mistancle ware seg: uthen till scerompt eller
gerighedt oc samme hellige mendt haffwe
bode brøget o hafft i hestdt oc forwar same
eidom gotz oc rente/ther gwedlige mennis-
cher haffwe forlagt them oc theris effter-
komere oc borlige giffwet seligt oc affbente
wnder theris eidom oc forwar them oc the-
ris menige klærckerij till eett erligt opholde
oc forswon hwilckedt om er bestandigt oc gtu-
dhett fasthelige i all low/natwrlig / scrifte-
lig/ Men nar her om skal yermere talis i vog
Chastelighe troes bekiendisse/ tha schulle i
och ther sendhe nogher andhen beschede paa
kirckens gotz oc rente.

A Fremdelis och nar klærcke

kk q.

rjndtz gotz oc rente ligeruiff klerckene selfue/
ere swo consecrerede till gudt/ att the maa ic-
ke siden kome til noghñ leeglig handell eller w-
erdslig brugelse/ wdñ kircberoffs syndt oc faa-
re. Tha wogte seg vel huer leegmandt frj el-
ler wfrj/ att handt icke bewaar seg mett nog-
en kirkelige renta/ att the schulle icke giøre
kircke ran oc roff besroctindis hwñ the an-
dett giøre ther fore gudzt straff oc heffñ/ Lase
seg fram krønicker oc historier/ tha schulle the
fomerckx hwore kircke ran oc roff haßwe ic-
ke nogen tiid waridt wpynte men offte saa
straffede oc saa tinelige her i werden att sa-
me straff haßwer ragt till theris efftercomere
offwer fierde eller fempte slegt ther wij kune
her lettelige bewise hwar wij icke nu haste
de till enden m3 desse gienswar.

¶ Har wij oc saa findhe hwore gwde haß-
wer pintt oc straffedt the homodt oc forsmæ-
dilse som hedninghe haßwe brwget oc giort
mod hednisk gwdelighedt/ soz war dog bode
falsck oc wrang ther bewiis asß thz almene-
lighe sprock/ som ther om i gāmall tiid war
salett oc sagt Awarum Tholosaminasis.

¶ Thz i oc siige saa offte att māge ere fordi
fattige att kirckin oc kirckins personer haßwe

goze oc rente er sagt wden allschellig sag och
sagen ther till er bode klar oc skynbarlig for
(alle

A I gāmill tiidt ther kirker oc closter byg=
dis oc begaffwedis/ tha wor alle folck riige
oc haffx nock swo att gwdzt o: d war sulkōmz
hoeff alle ther siiger giffwer oc eder scall giff
wiis Aden nw twertt emodt siden kirker
oc closter nederbydis beroffwis oc forsioris
tha forarnis māge oc fattedom findis i alle
landt/ hwnger oc diwr tiidt/ ther icke andet
er endt gwdzt plage Aden twill tha will
gwdt cent tiidt hestne syne ttenoris homodt
modt theris woldsmend/ oc dog straffe thm
oc saa wden the seg endt nw bekende i māge
(støcker

Luce 6

A Thi er thz thm oc saa raadeligt/ att the
see nōye till hwore kirkins rente brwgis ther
the haffwe i hffot oc forswar/ oc tencke att
thm tiidt scall kōme nar herren worder sigin=
dis till hwet aff off gior regensck aff for tiitt
fogedij oc then som haffwer mōgett anammet
aff hanwim sōgis oc swo mōghett kirkins
riigdom att brwge till eert erligt opholdt oc
een tuctig herlighedt som hwet sōmelig er eff
ter synstatt giffwe wj magt oc laste soz thz
er icke heller lasteligt hoeff erlige oc godha
niendt Aden myslbrwger them noghen wdt

Luce 16

homodt aarekelschedt oc andhen syndig oc
wborlig handel thet vele wij ick forsware.

A Icke kunne i heller forheffwe eder aff thet
te stöcke trätte/ som hwn waare edert paa
frwndt/ men som hwn følger aff nast forskreff
te artikkel/ saa er hwn oc saa gamble kiet-
teris hadsche klaffen/ som ere Waldensii ther
kalledis Mauperes de Lugduno/ Aicleui
corum oc Rossianorum/ ther for alle aff ett
homodigt hadt haftwe mest knorridtt modt
klærkerindtz gotz oc eiendom/ oc wdi een
partt effterswldt nogre gamble kiettere som
kallede seg/ Apostolicos/ thet er apostelighe
mendt/ Fordi thet som desse sagde om alle chri-
sten folk/ sige the om thet blotte klerkeru/
Att inghen kan bliffwe salig/ som haftwer
och besidder noghen eindom/ her i werden
Men ligerwiß som edra forfadre samme
kiettere/ wnder een skromtelig fattigdoms
orsage/ stemplede effter godtz och ringdom/
och waare hemelighe penninghe gireghe/
swo giöra i och sag/ effther folgindis theris
exempill sküttelighe nock/ och for dhi lære
folk att bröfwe andis och giffwa eder.

A Men thet förste lodhe i edher nydhe
mett een maadhelig ting.

men nu er thet huert aff eder ickē nock/ som
sex prester kane tilfornet erlige leffwe wdaff

A Tha eders Dalila ickē enistā som Sam. Iud. 16
sons haffwer ragit edr siw haar wdaff/ men
hwa taghet oc draghet eders gantz a haar
wdaff/ thet wdinden i scholde haffwe ethers
styrcke. Thz er/ hwa bonstiale/ wondycket oc
forschydet ethers godtz oc pēninge/ oc anden
dell hwess i met someffnde behendighet/ till
beggis ethers och ethers boms opholdelsa
kwane ribba oc strabe tilsammell. Tha hū
besyde thet sig Libellum repudij/ thet ether
wisseligen snarligen tilstunder. Sws i mē
blysell/ spot oc setiendtzell/ met wunderspo-
tete ansigt som thet tilhører/ oc alrede maa
kōme mangestetz skeedt er schulle tha schil-
lies att. Nog ligewell paa thet siista/ schall
hwa mett beggis eders affkomme/ ligerwis
then oude Jezabell sancta. Dans omskriffuer
lid a hwaiger oc kwinne/ schrig/ modgenil-
se och all so. fylgelsa/ wden i snarligen gora
plicht oc bood for sig eders store vildfarilsa.
Swp mōghett kan Maya nu meer fortæle
(met syn a hwalp a/ och end

Apoc. 11

se all henne tha farris paa thz si. 12.

¶ Then xxiii artichell,

In the ewigt løfte forpligter nogen con-
scientze oc closterleffnet er fordi eett
swiig oc een wilfarilsa huerckin een-
sindig mz Christi lerdom icke heller mz sands-
gwdelighet.

¶ Predicanternis Swar.

Denne artichel bestaa w
oc swo om the løfte som ic
ke ere befezte mz scriften
som menige closter løfte ere
oc wj bewiise han wim met
sancte powels ordt i Corintioru xij oc La-
latas v Effer thi Christus haffwer swo frite
off tha maa wj iw icke holde hans welgier-
ninger saa riinge eller foractelige att wj gi-
re off selstwe wfrei igien mett saadane stren-
ge oc ewige løfter oc hwo seg aff wāwitig-
hædt haffwer her wdi forseett oc forpligthe

syn samwittigheyt/ tha haffuer han giort
modt gudtz befaling/ wedt sancte Pouel ock
ther fore er han ey plictig till att holde thz.

¶ Prelaternis gienfwar.

Er motthu Christen læsere see
en rett gode slegt/ hui mo vñ
icke swo sige: nar gode foe
ste sigis att haffue saadan na
tur att nar the gods/ tha dræ
be the syn moder swo vele n w
i forderf we oc forstøre closter/ wdi huleke oc
paa huest haast oc toring storse parthen aff
eder ere lerd oc opfodde i schulde neppelige
rude swo hगे heste som i n w góre hwar clo
ster oc clostermendt haffde euer icke framdra
gett(dess wer att thz schulde nogen tiut schee)

¶ Howadt góre i n w andet i wtacknemelige
sw yn/ endt risswe hwl paa thñ sæck i ere met
te wdaff nar i bekiente thenne artickel/ att we
re aller sandist(som eder poett haffuer sagt)
ther er dog meer lognactig endt lōgen er self/
paa thz att nar closterleff. et vore forstguit paa

ll i.

alle steder oc eloster nederlagne/ eller forwā-
lede till ādet werffig brug/ tha schulde i icke
mz tiiden trengis till krubbe igien.

Aff huadt orme snedt/ i ødele slegt thz
gior/ wele vñ nw grātsche oc ransage/ A det
thz forste/ forti i kune icke negte løffers for-
plictelse/ ev heller negte at the schule in hol-
dis (ther naturu bekiender hōuischet oc are til
sta a/ oc scriffen pa a māge steder lar oc vnder
wiiff) tha forseyre oc forulde i edre ordt/ och
bekiende artickelen mz saa stiel/ att hā scall
wnderstaas om the løffte som icke ha ffue grūd
oc wdspring aff scriffen/ hwore dane i sige
elosterløffte att warz/ oc andre mange theris
(linge

Thi formerecke wñ/ att wdi løffers for-
pligtelse/ nar the ere dwelige aff bōlighe
och retfindigge wilckaar/ thet er nar the for-
dis aff gwdtz ordt/ ara i offwer eens att the
schule holdis/ thi fattis icke nw andet endt
att bewiise hwar elosterløffte ara dwelige
aff bōlighe wilckaar oc aff scriffen.

Thi schule alle saadane løffte (som hel-
lighe lærere ha ffue lunge foræidt aff scriffte
och scriffthens retfindighe mening/ ware om
then ting/ som

er hō wist/ erlig/ dygdelig/ oc mōielig/ men
dog icke bruden/ Saadane ere tre løffte som
closterfeldt nu almeneliche giør/ oc/ som ar
kyskhed/ fattigdom/ oc lydlise.

Till kyskhed gaff Christus raadt wdi
the trenne gyldingers historia hoess Matthe
wm/ Paulus desligest i første sendebress till/
Lorinther/ Till fattigdom/ liger wiß som til
een fulkōmelighedsz wey raadde Christus
thett unge menniske/ i samme stedt saa sigi-
dis/ Altu wære fulkōmmelig tha gack oc i
køb afhendt hwess thw hastwer/ oc giff thet
fatsige folck/ oc tha saar thw eiendom i he-
melu/ oc kom saa oc efterfølg meg.

Mat 23

1 Cor 7

Mat 23

Saa lase wi att the første Christi discipule
(ther Christendommen war een wng plante)
saalde theris eiendom effter thet Christi raat
oc leffde aff en villig fattigdom wdi en meen-
lig brugilse/ til kled oc fød/ effter the helli-
ge apostoloru forsiwn soz anāmede menighetz
pūige oc indkomme

Lu 10:4

Saa raader oc saa Christus til lydlise siden
hā haßde talet om syn egen lydlise ther f. Hulde
fulkommis paa korsedt/ saa sigidis/ huosom
wil komme effter meg hā skal negte oc forsag-
ge seg self oc tage sitt kors oc følge meg foris
ll 9.

Mat 16

Luc 9

till een fulsom fullkōmelighedt / tha er thz icke
 nock for guds / att haffue forfaget etedom i v
 nortis ting ther sceer m3 willig farrigdom /
 icke heller att haffue forfaget sit eghitt leg-
 ōme ther sceer m3 kyscheds lyfte vohū thz soz
 er ypperst vdi mēischin oc swo for sagis thet
 er mēischin eghū villie hullede thet sceer
 m3 lydlse / oc thū besynderlige soz closterfolck
 loffue effter folgindis chūti exempel / fordi chū
 stus thū tiid hans hoorde dōdt oc pine var for
Mat 16 dōren tha offuergaff oc oplodt han sin villie
 till gudt fader m3 een als ostōst fullkōmelighet
 lydlse oc badt hanum treegāge i saadan me-
 nig / myn fader er thz mueligt tha ladt theme
 kalek gaa meg forby mē tha icke som ieg vill
 wen som thu.

Par 1 ¶ Oc fordi siger paulus att hā var lydig ind
 till dōden / oc besynderlige till korsins dōdt /
 som wor thū allerforsma religeste dōdt / Oc est
 ther thū att Christus disse trenne lyfte soz clo-
 sterfolck pleye att gōre haffuer icke als enis-
 ste lart oc raad sine discipels mē haffuer thū
 oc swo selff holdet Met huadt dierfshedt taa-
 re i forlobne oc forsoerne mēdt tha sige / att
 the haffue huerckin grundt eller fesse vdi thū
 (hellige scrifter
 ¶ At Christus haffuer disse ting icke budet

er thz icke
redom i vo
attigdom/
ghite leg
vhi thz so
sagis ther
ther seker
closterfold
il/fordi an
pine var for
an sin vllie
leoneghet
saadan me
ladt theme
som ieg vill

mette sa adane vilckaar som the nw brugis aff
closterfolck mē gaff ther till raadt ligeruiff
som till thz ther er erlige oc mōieligt oc fordi
kan hwer chusten oc schiels mandt her v daff
besinde oc forstaa att closter lōffte ere selicke
lige oc erlige giorde i thū handell som er hō
wist tucktig/ oc erlig oc mōielig dog han er
icke buden Wē nar i sige att the ere wmoie
lige huo soz agter oc anseer naturin oc hēnis
setrgbelighede.

¶ Saa are oc swo gudtz budt wmoielige at
holde om mēnschin sciladis vnder naturlig
mage/ mē bode lōffte oc budt bliffue dog icke
alsdēnste mōielige mē saare lette aff naadens
oc kuerlighedtz vristandt/ ther icke gierne so
nis thū som ere aff een from oc retsindig mē
nig Thz er bōrlige effter sancti pauli raadt/ at
huer saa forrōster seg till godt/ att soz han
haffuer vdi hanū begynt een godt giernig suo
vill hā hēne oc sulkomme indtil Jesu Christhi

Pha. 1

(dag
¶ Aw vele vū hōre eder bewittnig/ Then
forste part sige i att paulus bewitt i Corin
orū vū oc Galatas v Oc om vū forstaa ede
rett/ tha mene i disse twēne steder I ere liōpte
for eett wærdt/ bliffuer icke fordi mēnschins
trale Oc/ Staar fast / oc lader ede icke forbin

de vnder trelldom igien / sorti i vdelgge begge
desse steders krafft oc menig nar i saa sige / eff
ter thi dñi tñs haffwer saa frut off / tha maa
wñ i w icke holde hñs welgierninger saa ringe
eller forgetelige / att wñ giøre off selfwe w
frñ igien mñ saadane strenge oc ewige löffte
Wadit giøre dog desse steder modt closter
löffte: hwñ skñme i eder icke att sette bryller
paa simpel folckis nesse mñ saadant skñalck
hedt oc kaagil / ligerwiß som thñ skulde al
drig komme ther kan blotte oc bare swig oc
(bedregeri)

¶ Waa the twēne steder taler apostelin scñm
barlige om Mosi low trelldom / oc nogre leg
omlige ceremoniers tyngsill och beswaring
till hwilcke falsche apostele oc predickere (soz
i ere wdt mange maaße) altidt loctede och
raadde them som wore forsynen komme vn
der then ewang lische löffwe / som till forsett
war beröytt i wortt gienswar / modt eder fler
de artickel / fra hwilcken trelldom och beswa
ring sanctus Paulus lät off paa mange an
dre steder oc saa att ware forlöste / siden thet
ewangelische skñyn haffwer all werden oplust
och the Jodische sigwier ere kröbne i scñwlo

¶ Wadit clostermendt findis nu som rec
te seg

effter the Jødiske Ceremonier. nar alle nw
wiide/ att the ere icke allene døde oc wdwe-
lighe i seg selfwe/ men oc saa alle andre døde
delighe/ som them enthen holde eller brøge
wdi noget Jøde mening/ Oc fordi er icke clo-
sterleffnet Christus frithedt modstandigt/
ey heller Christus wtacnemmeligt/ Men the
heller twert enodt forde oc fremme Christus
doms frithedt/ oc forellare modt Christus
en stor tacknemmelighedt nar the icke alsø
niste følger hans bwdt men oc hans raadt.

A En tale eller meene icke nw hworedant
closterleffnet er paa manghe stæder/ men
hworedant thet bwidhe att wære/ och haff-
wer wærdt i gammill tîdt/ Forthi wij agte
och ansee closterleffnet aff sin børlighe wil-
ckaar/ och icke thet wdatt att i och edra lig-
e haffwe nogher skwondt leffwet thet wæder
i seltsomt wiang gwælighedt/ och eet løn-
ligt skælschedt.

Closterleffnet er hwereckin sweligt eller
wdweligt/ aff solckedt (dog thet haffwer
are aff gode mendi (men solck er gott och fro-
mpt aff closterleffnet/ om thet selcker seg
effter the godhe wilckaar/ scm

ere closterleffuer bode hōilige oc hōilige oß
fordi er eete att closterleff is icke modstandigt
vor Christen fr̄ihed / Oc nar Christen fr̄ihed
som till for̄n sagt er modt th̄n anden artichel
er icke ādett endt eete fr̄else oc een forlōsning /
aff synde th̄n euige dōdt / diefnelin oc Adā
low giffaen oc giordt for̄medls Christ̄ / oc th̄z
gode h̄wdsck an sōz nw kaldis th̄n euāgelis He
naade oc troo / ther icke ādett er (sinnelig att
sige) om v̄i vele for̄staa een retsindig fr̄ihed
endt een naade eller k̄erlig hedt for̄medls h̄u
cken aanden h̄affuer legōmett oc k̄pdet vnder
lydlse vdi een willig wāterdanighed / h̄uen
kan nw sige (wden th̄n som k̄pdet oc blōdt
h̄affuer platt forblindete) att closterleffuete
kan th̄ne fr̄ihed for̄trecke for̄medls oc vns
dertrade / oc h̄ene icke meer / att for̄medls for̄de oc
ferm ne / oc helt for̄di att closter leffnet h̄aff
uer icke s̄wo māge orsager till att for̄spilte
fr̄ihed / sōz th̄z seluoldt seg er myndigt aff een
lōfactig wille Th̄z lōfte for̄thi som noghen
h̄affuer giort / oc er h̄werckin dōrligt eller e
modt een retsindig tro / ma a ingh̄n bryde for̄
(lade eller ofuergiffwe

¶ Then for̄di som seg for̄pligter vnder closter
lōfte h̄ā giort th̄z icke aff vanwittighedt som i
klaffere vele sige / nar h̄ā er kōmen till sct̄iels
alder / m̄e aff h̄oer v̄isdom ther a l̄scomenist

findis oc rettelige besfids wdi eet goet clo-
sterlessnet/ Een stor part aff the beste oc visste
mendt som Christendomen haffuer hafft siden
the hellige apostele ere affgangne/ tha haffue
the weridt vnder closterlessnet/ Icke haffwe
the heller thz giort emodt gudtz raadt/ sem i
sige/ mē efter gudtz raadt oc māge aff gudtz
synderlige besaling.

¶ Hwosomhelst forti ther er forplictet vnder
løfte/ oc sāmē løfte bryder/ fortrecker oc off-
uertræder/ tha haffuer hā sya fordommelse soz i 1. 2. 3.
apostelen siger om the unge wdier/ ther giffte
seg siden the haffæ seg mē løfte forpligthz vnder
kysthedtz lessnet.

¶ Thn xxxv artiכל.

Forti schulle alle closter forstoris oc
nederbrydis/ oc alle løfte forlōsis/ nas
the ere saa vguðlige/ att the kwnne
inghñ forplicte

¶ Predicanterns Swar.

m m d

geckelige oc wantre / forti thz wor thū hale soz
bwide att følge saadant ett hoffuete. **W**e nar
i kenne thz icke giore / tha lode i hoffuete till
si war / oc halen bliffue i barmen igen.

A Saadane slange sniit bruger thāne ødele
segt / till att drabe closterleffuet syn moder /
We wij vele tha først kortelige beløbe edre e-
wāgeliske smykke / huar m3 i pleie stundū att
prampere / thz er klaffera stendtz ordt oc tale /
We i sūhedt / som i paa māge ste er giffue till
kien x att i haiffue icke eet enfoldigt øge / thz
er een resindig menig / saa giore i thz alder
mest paa thate stadt / ther eder poete hawer
gloitt mōgett wūdere / i sen latine endt edre
dants de indehol x / oc haiffue m3 saa ordt giff
wete till kien x / att eder menig er i trene mo-
de orgiftuig / hwen kan icke først besin x / e-
der hadelige swiger / nar i siige thm haiffue
saa kaastelige closter / att the ydi skøn hede
oc herliggedt maa seg berøme m3 kongelige
(oc furstelige palatz

We siger oss dog hwad svndt thet er / att
gode mēndt som bæ for all wer x natt och
dag / haiffue gode oc stercke steen hwi ther een
tūdt opbygde kune lenge ware / Forti hwess
the haiffue andhen herlighedt / mett hoffere-
dig smykke / och wuøttig kaast och tæring /

mmg

thet giffue wi inghū magt/ Storhedt oc vith
hedt till māge folck oc personer haſtwer dog
inghū ſtraff/ eller noghū hoſtwit laſt/ Thee
neſt ſige i lōgnere att the ere mī lōghū opbyg
de ſom gott Ehiſket folck haſtuer welwilligē
gwdt oc gode helgen till loſſ oc are/ opbygdt
oc bekāſt/ oc māge ere icke alſoeniſte bygde
oc forbadrede aſſ Chriſten furſter herer oc rids
derſkaſt/ mē oc ſaa aſſ paſſuer/ biſper/ oc ādre
kirckhus forſtandere/ thet oc ſaa haſtue weritt
aſſ cloſter vdfāarede/ oc wore diabelige mendt
bode aſſ leſſnet oc lerdum/ oc wore for vden al
myſtancke/ wāre ſeg enchen om vildomhede/
faſtthede/ ſwig eller bedrageri/ Ehem anſee
wi/ oc cloſter oc cloſterleſſnet eſſet theris for
ſte begyndiſe oc menig/ oc icke huadt een el
ler ādhū ſom ſtryger om lande/ haſtue bedreſſ
witt aſſ wdygd oc ſkalchedt/ att nogre ſet al
ke fordragis noget orden oc cloſterleſſnet till
are/ thz er kiertigt oc chriſteligt/ mē att cloſter
leſſnet ſcall nyde ſet alle ontt er bode wdyllig
(oc wdyllig

¶ Gwdt er icke forti wredt i theſe tīdt/
att cloſterloſſte ere till/ eller wroncke ere munc
ke/ mē forti att cloſterloſſte icke holdis/ oc mū
cke icke chriſtelige leſſue/ ſom theris forādre
giorde for them/ tha er gndt viedt i theſe tīdt
oc tilliader att the ar fordaſſwis/ beroffu

oc foriagis / oc ther m̃z følger sōme soz aff scall
hede haffwe ther effter lunge bytt / oc somme
paa mynder hā ther m̃z till theris eghn bekē-
delse / som hā best kan aff onde ting wddrage
thz som gott er / Men theris ondr̃kaff vill tha
icke orsage enthñ kietterij eller kirkeroff / som
Jh̃dennis fynder haffue platt inthet orsaget /
enthñ Salmanasar / Nabuchodonosor eller
Sennacherib / m̃z andre Jh̃dennis forfølgere oc
forerffuere.

¶ Men thēne klage om closterbygning / er en
die forfæd̃is gamle klage / thz er / waldensū
wi hleuicorū oc hussianorū / Till hwess knw
oc klage / Thomas waldensis haffwer lunge
siden merckelige oc rūdelige swaridt / i sin siete
bog / sig titell / oc cglig capitell.

¶ Men wū vele eder icke andhñ pyne ønsche
for thette hadt oc thenne affwindt / en thñ So-
crates pleyde att g̃s̃e alle affwindtzfulde
folck / Thz er / att i haffde hwonderæ g̃gne i alle
landt oc lawne saa besee alle closter / oc tha
scholde i see eder harm paa m̃ge closter som
ere skignere bode m̃z bygning oc rente / endt the
som i haffwe seet / her vdi danmark.

¶ Ther nest scriffue i vare vdi herrens hendee
att forandle same closter enten till skoler / eller

till hospitall / eller oc till ad' hñ hñstelig beu
gilse / Ad' wen kan icke nu foulaa / att thenne
tale er ey ett for' giftige smiger / huor m3 i vee
le bedrage hñstne herrer oc furster bode wdi
kircke ran oc tyrann' Ther som the ha' fæ end
selfue opbygd' nogre closter / oc een tiide stic
kedt oc wiigdt thñ till gudtz loff oc tieniste /
forti the nu hore gudi till aff ete frunderlige
willaar / tha maa the icke tagis thñ fra vñ
tyrann' kirckeran oc ro' i huore wstic' kelighe
mwneke the ere / nar the schule heller om the
ere onde / trengis till att erlige leffue / endt is
gis fra closter oc berø' fuis fra gotz oc eiendoz

Prove 3 ¶ Ad' wo som forti vill enehñ bygge scholer /
eller hospitall / eller giorre noghñ and' hñ godt
gjernig / han skal efter vñmandtz raad' byg
oc sticte aff siitt eghz gotz Saa siger han her
Prove 15 die gudi aff tut eghz gotz / forti som then sam
me siger / Agudelige mendtz offer ere for herren
Eccl 34 wederstyggelig / Oc ydi Ecclesiastico scriffus
ther saa

¶ Thñ soz offer aff vretterdige hays offer er
besnitteret Vretterdige mendtz gaffuer thñ ag
ter icke thñ aller horete / icke af' er hñ heller the
ris offer oc for theris offeris m3 i oldighz vil hñ
icke forlade theris sinder huor soz gior offer aff
thñ fatigis gotz er ligeruiff soz thñ ther offeris

sønen for syn faders ansigt/ De forti ere the
møgett myndre orsage/ oc møgett meer fortør
ne guds/ som m; veldig magt rage closter telt
sitt eghz behoff oc them foruandle fra gudtz
loff oc tieniste oc till ett werd: sig misbrwg/
De foulde seg theer wisselig till/ att thet wor
dr icke lunge wpynt enthen paa them eller
theris

Et Och hwat the icke roris till affladt aff he
dinske exempel oc sprock om thz Tolosanske
guldt/ tha forgløme seg dog icke the exempl
som wij lase i then hellige scr fte/ om Achab oc
Baltazar/ hwore then ene magtelige tilwel
dede seg then gode mandtz Nabotz wpyngorde
De then anden drack i sitt gestedt vda ff the
solffkar och guldtar som hās fader Nabuchoo
donosor ha ffde røffuet aff gudtz hwiff oc tēpill
i hierusalem/ oc besinde well huads beskn och
plage theer effter gick/ Bestigest aff andre mā
ge historier som findis bode i hellige scrifft/
oc andre hellige mendtz bøger.

Et De paa thz siste/ nar i giffue saa siolung
offuer closter/ nogre aff herrene till ett gott be
haff hue kan icke forstaa eder hēmelige gerig
hetz menig om han ha ffuet ellets enthu syn el
ter stiel nar i vella wide att herrene kline thm
icke selffw: alle beside tha schalle the eder

3 Reg 13

Dame 3

offuergiffuis till bolig vnder thz skyn at i schu
le holde ther scholer/ thz er att saa oc lare ther
kietterij/ oc leffue i syndt oc seluoldt/ vden all
borlig straff tuckt oc are.

A Men hware kan oc thette vare bestadigt
att ther kan stigtis ny scholer/ oc saa mange
serdelis Nar eder secti hafter tilfornet for
dempt alle scholer/ oc synderlige the store och
beste/ ther oc hafter m; syn/ skaelike oc
forgiffuige siidt saa m; get betonet/ att een
part nw fast forodis oc fordershuis/ saa att
ther fore er alle drabelige konster oc nottighe
lerdomme formaend oc foractede/ oc inghen
lerdom nw forti ansees/ v; en han er paa vor
grossue oc brede danske vdsert/ ther saare
ilde befalder seg vdi een blott oc bar historia
endt iye vdi diuibe swenke oc figurlige om
slag/ som boe scriffthu oc andre konster pleye
(att brwge

Icke er thz heller hwermandtz embe de/ att
stigte oc opreyse store scholer/ nar thz hoi thm
tell/ som ere gatske Christendoms forstandere
Icke maa heller huer oc een lare vdi openbare
scholer/ hwadt thm lofter/ som i pleye att gis
re vdi edre hytter oc wraar/ Men thm hoi at
lare fra seg son konst/ oc ther vdi icke offuere
cræde/ som er aff the ypperste oc beste i samme

konst/ effter ett langt oc sitigt arbeygde/ som er
giordt met ofwilsa/ wegt/ oc wmagā/ for sig
profuet oc randsagett.

¶ Thz soz i nw gōre/ oc edre tw eller try aars
mesterlinge met eder/ som er/ at i met werdzlig
magt besidde skoler oc holde wel delighe lerdha
mendz saxe/ oc ther wdass lera oc siga hwad e
der lōster/ haffwer wden tuißwell warit en stor
orsage til then wdegd oc saldehet / som nw be
sidder mange mēiscies at na co. sientzet

¶ Swosiger icke Hieron till Rusticū menacū
hwar han swo skriffwer. Thw skalt thet vdi
lang tid lera/ thet thw skalt siden lera se a sig
Men i thēne tid wele i alle ware mestera/ for
end i bliffwe frōme discipele. Oc dog i swinis at
haffwe een dusselig metpuck offwer the kracka
oc swiga mēiscier/ nar i caade them till godhs
At sennē closter sel wille forwandlis till hospiz
tall/ wu tha besychte/ at thet er then gambler
Jude klaghe mod magdalenam/ nar thet er ett
stort wild boss.

¶ Thet er well ett selignt selon for simpel sold
som icke haffwer lerdt at kende schalkhet/ men
wor herre kan tha icke bedragis. I swille tha ic
ke glēme Jude an gang oc endeligt/ han hengde
sig sielf oß brast i tw/ swo att ha aff indelt wa
u n i

Men ad
Bull ka

Mar 16

weltæ wdaff hânwm. Men at eder poett vdi
syn latina ydermeræ end eder danscke indehol
der/haffwer swo hadzshelige kaldet closter
aarckeløse bwgesckiwll.

A Wem kan ick nro merckæ at som andhz
moghett/swo er oc thet sagt aff ett hoffmo
digt tratz oc ett forðgmeligt had. Gode clo
stermend eræ ingen tiid orckeløse/ oc i blāde
the onde kan dog findis then/ ther swo mo
ghett leert haffwer graffwet/ oc bñot mōg
paa wognæ/ sem endten same eder poett el
ler nogre aff edert selfcaff. I kwinne ick an
dett end ware eder sielsswe ligæ/ oc forti som
i eræ affnatwien hoffmodige oc stolta/swo
falde eder ord aff munden oc swo saare spot
telige. I mwa loffwet at gwdz wredæ i the
ne tiid haffwer giffuet cæc swo stort eet mod
at imwa swo forgewis offwersckende alle
oc swo dierffwelige forðgmæ alle.

A Men som tilffornet sagt er/ wñ forsware
gerne closterlessnet/men ick alle clostermend
The gode seulle ick foragtis for the ondhis
schyld/ mē heller seulle the onde nyæ the go
de got/ oc wnderdellæris och vnderwisfis/ och
ick beklassis eller offuersckedis/thz hører til
een retsindig kerlighæt. Adē thz er tha ick e

dert første paafvend at beklasse oc beskieldhæ
 closterlessnet (wden hress thet er almenliget
 at alle forløbne mwnckpleya swo at gøre)
 Forti Doumanus / Vigilantius / Lampertius
 Elaldensis / Alch'effus / Kd'wss / oc andre man
 ge gamble ketteræ / haffue thet giordt for edre
 thet i gerue effterfølge / icke alsomeniste wdi
 thette stöcke lerdom / men oc swo i manghæ
 andre. Eder gauscke handell forti / er icke an
 det end een menge oc een for blinding tilhø
 be kōmen aff ondt oc gott / thet ondt haffue t
 draget wdaff gamble ketterij / oc thet godhe
 aff gamble hellige mends böger. Aff edert e
 get haffue i plat inbetz tillagt eller paafvendt
 wden nogre offwer ordt / storhæstige løgner /
 skøge sprock / oc skændz talx / hwar mett i
 snycke / forbløme glindre / oc ameleræ eder gæ
 ske lerdom / at thet scall siwnis nytt / som es
 dog gæmelt oc forslitt.

¶ Thes xxvi Artickell.

Affwer oc mester hans tawssøn tilka
 get sig biscops magt / att wyæ prester
 oc schicke predicanter / thet nu i blæ
 them bawgis for kristelige prester.

nn 40

¶ Die dicanternis Swar.

Ihet klagemol swarer hā svo till/ at hā
icke hasswer wigd t prester/ thi thett
høret gwd till allenista. Men dweli-
ge lerdæ oc schickelige personer/ hasswer han
well forclarit almwgen/ oc affmenige chüste
folckis willia oc begering hasswer han oc an-
die chüste mend/ mett een almēnelig bøn till
gwd oc hendes paaleggilse/ samtødt them
at predickē euangelium/ oc tienæ then hellige
chüste kirckæ/ met sacramenter oc anden til-
høilig tienista. Oc thet kender han sig at ha-
fwe giordt met chüsteligē sckell/ effter Apo-
stolers lerdom oc exempill/ oc met svo mōget
dss store sckell/ at the som thet scoldæ gōra/
eræ forfōmelige hær wdi.

¶ Prelaternis Beenswar.

Eer till hasswe wij trachteritt
nogre stycke lerdōme/ soz i ha-
ffwt wchüstelige lardt/ men
nw giffwe i oss oisage till att
tala om eder handell och ger-
ning/ wdi hi hwilcke endog i
mōghet negthæ oc icke bekendæ som eder seed
er/ nar i tala eet hōff edert selscaff/ oc eet an-

var.
svo till/ at
etter/ thi
Men wel
/ haffwer
fimenige
fwer han
nening
samt
na then
et oc an
er han
ell/ efter
met swo
t swolde
war.
wij tra
sme/ so
lard/ m
sage till
till och
ke end
m ede
/ oc e

ett forklage hoss the there wiiseræ och meer
forstandige eræ. Men effter thi at the folghe
dog aff eder lerd om nar the rettelighe besin-
dis oc randfagis/ tha wala wij har wdi icke
saare bekromæ off. Oc dog att thette geen-
swar er wiidelighe nog trachteret emod alla
the forskreffne articla som eræ fra then twol-
fta oc till then sextende/ wij wala hānū dog
nw kortelige beløba.

¶ Forst siger mester hans at han haffwer ic-
ke wugdt prester/ oc nar han lader sig at icke
forstaa wi mening/ tha wale wij oc swo be-
tala hānwim met syt eghet. Uij haffwe thet
icke klaget at han wiigde prester/ nar wij wel
widha at han thet icke kan gøre om han end
gerne wilde/ forti han er icke bisp/ han er icke
helder aff then hellige kirckis samfund/ mē
een affskaaaren oc død leem fra Jesu Christi
aandeligge krop/ thi kan han bedraghe folck
ther mee/ men prest worder ther icke aff.

¶ Thet haffwe wij forti klaget/ at han dier
ffwelige oc wiædelige tog sig till then mager
han icke haffde/ och wilde gøre thet han icke
mottha oc ey helder bwde. Oc thet han ha-
ffwer forti giordt/ er syn selabera ligt. Een
kettheræ gör en anden/ och ett selabvitt g

klarer eet andet. Men nar i sige at gwd wy
er allene prester/ tha giffwe i tillkende att i
era sware skriffthloge/ oc alting tale aff stor
dymbhet/ ligerwis som en ting kunne icke
werckis aff flere skabere mett atskillighe
schell och wilkaar.

Gwd er then ypperste werckere/ ligher
wis som en herre/ mestere och skabere till
alting/ oc icke allene till syne sacrament. **A**d
bispen er dog en besynderlig tienera till thet
te sacrament som kaldis wielse/ oc hellighe
bønne oc gudsor met gwds naams paaald/
oc hendes paalegge/ era till same wielse ete
redschaff/ thet nest er gwds naade soz giffuis
met wielsen same sacramentis rettthe fands
tzwn. Swo ere prester wiigde oc consecrerede
i then hellige kircke siden the hellige apostele
ere affgange/ som till fornett bewist er. At
sware besynderlige till thet loff oc priiff som
i giffwe hwer andre/ wdi lerdom/ hellighet
/ dwelighet/ oc schickelighet/ gøris icke nu
behoff paa thene tiid. At kettere priiff kette
ra/ agte oc loffwe/ er icke nyt men gamelt/
och forthi maa then grydhe och hennes laag
well lignis oc ware tilhobe. Quia humiles
habent labia lactucas.

Als thet swolffomelige meene och tro/ att
wden then hellige Kristen kirckis selfschaff oc
samswund/ findis hwercken hellighet eller du
elighet/ ey heller ratt salighetz lerdome/ som
ydermere bewiist er wdi wort geenswar till
then forste artickell. Och war the haffde end
warit baade hellighe oc lerdome/ the motte icke
end tha goris till presther aff then meenighe
mandz willie oc samtöcke/ wden obenbare bi
scops wiesse som tilfornet bewiist er i wort
geenswar mod then trettende artickel. Quac
oc er bewiist at i haffwe met eder hwercke lere
dom eller exempel enchten aff apostell eller no
gre aposteliche meend som ware apostolorum
forthe discipule. Hwercken war Mathias
Paulus eller Barnabas/ Timotheus eller
Titus/ nogen tid kallede eller samtöcke aff
noger menlighet. Ey helder noger tid siden/
wden thet haffwer waridt siden samburdt oc
stadfest aff kristendoms bisper oc forstandere
met the wilkaar som tilfornet era fortalde.
Oc aldng scall thet findis enchten i exem
pill eller kristelig historie/ at fra begyndel
sen nogen war agthet oc holden for prest/ w
den han war wiigdt ther till aff en wiigdt
oc consecreret bisp/ wden hweff kettera ha
ffwe sig fordrifet aff hoffnod oc tratz till at
göre som the oc nu i wort tid haffwe giordt

¶ Om thet affgwdh som i ſcriffwe/ at ſwo
dane wngde preſther aff eder bedrage ſolctet
wdi eſter wor meening/ ſewlle i m̄z tīden ſaa
eet h̄oligt ſwar/ oc ſimpell ſolct een ch̄ſte-
lig w̄nd̄ w̄ſſning/ forti the haſſue h̄ene ſaa
ex behoff

In ii de
preſc̄p
Heretico

¶ Ad̄ h̄wo ſom loſther at wīdh̄x h̄wad h̄ā
dell thet er at br̄oge legm̄nd ſor preſter ſoz
i ḡore/ tha ſc̄all han ſund̄h̄x at thet er ingen
ny han x l h̄off kett̄her x/ ther w̄y k̄w̄nne ſor
mercke h̄off Terullianū en ḡānell l̄areſad̄her
ſtrag eſter the h̄ellige Ap̄oſtela/ nar h̄ā ſc̄ri-
ffwer h̄ar om i ſwoda n̄ meening. Theris pre-
ſte w̄iiḡh̄x (ſiger han om kett̄her x) eex w̄x
deliḡx/ loſſachtiḡx/ oc w̄beſtandiḡx/ n̄w ſc̄i-
cke the ther till w̄nḡx ch̄uſten/ n̄w them ſom
henge w̄ti weerd̄lig ſorpl̄ichtiſe/ n̄w them ſoz
era t̄omb̄de ſean off/ at the ſewlle war x th̄ū
forb̄unden ſor them ar x them ḡōus/ forti the
k̄w̄nne ic̄ke beſ̄omet met ſand̄et. Daaringē
ſtad kan noḡher ſig ſwo ſuare forb̄edd̄x ſom
h̄off ſor x d̄er x/ nar thet er en ſtoer ſorſck̄yldiḡ
at ware i bland̄ them. Oc forti haſſwe the i
daḡ een biſp/ oc i morgen en an̄ x. Th̄ū ſoz
e daḡ er tiener x/ han er i morgen leſer x Th̄ū
ſom i daḡ er leegm̄and/ han er i morgen preſt/
Forti h̄off them beſalis legm̄nd preſte emb̄e

de. Owne icke edre preste schick oc tilset/ aff
swo gammel en man wiiss oc lerdt i thesse ord
sounalis met syn rettthe farsswe.

A Thā xxvii Artichell.

OL haſſwe the ſerdelis i wiſborg/ fore
band offwer alle them ſoz holde/ vns
ge/ eller hōra meſſe eſtther gamble
Chriſtendoms ſchick oc manā/ dog the ere ſiel
ſſwe bandſette aff kirckens prelater/ keyſers
och mange Chriſten furſter/
Oc haſſue the oc ſuo kaldet hielp aff Borgens
ſere oc raad/ till at forſølge ſame band.

A Predicantens Swar.

Her ſware the dānemend aff wiſborg
ſwo till. At them trēnel wude wiædel
ge paa ſigis i thenne artichell. Fiſt/
att the ſewlle ware bandz mend/ thi aldriſ
noget Chriſteligt band er offwer them liwſt/
ſor tilbørlig ſag/ oc i tilbørlige magde. Aden
the wiðhæ att alt wiædeligt band er en bene
didilſæ ſor gwd. Wat v. oc Ws s. viij. Icke

o o lo

Haffue the heller bandſat nogre ſoz hore meſſe
 eller paakaltet noger werdzlig magt at for-
 ſolge noget band/ ſom the haſſwe god be-
 wiſſning paa mz menige byes breff oc ſegell
 Dog beſtaa the ſritt att the haſſwe bandſet
 nogre hardenackede oc wlerde meſſa preſther/
 ſom mett wchriſtelige meſſer ſorhaanede then
 bellige euangelifche lerdom/ oc beſckemed hore
 fattige eenfoldige chriſtne. Them effter lang
 paamyndilſe oc chriſtelig wnderwiſſning vdi
 broderlig kerlighed aff ſcritten/ haſſwe the mz
 then bellige kirckis atſpørilſe/ ſamthet/ och
 beiawilſe/ welwilt aff then bellige kirckis
 ſamfwndt/ i wyborg effther Chriſti lerdom
 Dat xviii. oc S. Howels exempel i. Tims
 1. ſo wo longa till the anderledis retthe ſig.

¶ Prelaternis Geenſwar.

Dithi at eder poett icke alſo
 eniſte i thette ſwar/ men och
 ſwo vdi andie ſtera/ haſſwes
 ſckreffnet noget wiidere end e-
 der danſke indeholder/ en-
 ten aff eder egen beſalning/
 eller oc at ſorloſte ſig thet met/ oc giſſwe till
 kienet at han kwinne end haſſwe meer giorde
 om thet ware aff ugd. Tha ſcall eder wede

Paris thet same igen/ swa at wore latiniske
swar swolle oc ware/ oc nu ere paa theenne
dag baade wiidere oc rundera/ end thesse da
ske swar wi lade nu forst wdyaa. Oc thete
scall och gøis eder till gode/ att eder handell
scall then meenige mand icke blottis for mo
get/ indtill swa lenge wi see hwore i edher
rettthe oc besinde effter thesse geenswar/ el
lers sculde wi anderledis reedhit i gode till
eder end wi haffwe nu giordt/ oc haffwe i
mange stöcker mere agtet worera oc lempa
end eder forskyldinge. Oc hwar som i haffde
icke meer søgt effter wor forderffwe end wi
effte eder/ tha haffde i baade anderledis scre
ffwet oc predicket end i giordt haffwe.

¶ Oc som eder poett nu scriffwer i thet
swar/ at wi haffwe paa Aylboigs predicau
ther i wor artichell skreffwert trene logner.
Tha gifwe thet god at wi haffde eder liw
get opaa i alle the article som wor anklaghe
bestwet oc berøret/ oc at hwn ware icke for
mogett sandtt. Till dess ware wi i thet stöcke
gierne lognera/ att i ware christne mend/ aff
sind/ skiell/ oc meening

¶ Saa vele wi dog kortelige beløbe thet
logner/ om the ere suo vberwiffige for i mene

o o o

Adwinne thet ware lōgen att Northen lwtē
oc alle hanſſ tilhengerā i lerdōm/ ſind/ oc me
ning/ er icke rettelige ſatt i band. Forſt ee
baade han oc i oc alle gamble kettheris op
heffwera/ och ny kettheris paafinderā bandz
mend/ aff all ſkreffwen low oc ratt ſor end i
nogen tiid obenbare forkyndis at ware i bād

Thet naſt lod Leo decimus then Romera
biſp/ eet hoſſwert/ forſtandere/ oc dōmere for
then menige Chriſtendom/ obenbare forkynde
met ſekriſt offwer eder ſame band ſom i wa
re ſaldhen wūdher/ aff ſame mage / ſom alle
hardnackede kettherā ere wdaff i gānell tiid
bandſetthe Thet naſt lod han ſor ſame bād
met Chriſtelige oc bōilige wilclaar/ forſkreffe
ne aff Chriſto oc Paulo/ nar han lod thm ic
ke bandſetthe ſor end the een tiid/ anden tiid
oc tredia/ ware then hellige kirckis paamyn
diſe oc atwardſill offwerhōnghe. Forthi / i
oc alle Lwtērs tilhengerā ware icke allenā
paamynthe aff ſkreffwen low/ men och ſwo
aff thet Rhomere ſade/ oc mange Chriſtendōs
etſindige lereſeddie/ leffwendis oc dōdha.

Thet naſt ere i bādſetta for then ſag ſom

esther scriffchens wnderwißning/ er en rare
bandz sag. Swo siger Christus hwar hā ta-
ler om en broderlig straff. At ther som hwar ic
ke agtis/ tha scall han som straffelig er knu-
dis obenbare for kirken. Oc hweß han icke
tha retther sig oc lyder kirken/ thet er Christi
menighetz samfwindt/ tha scall man wara
hān wīn wbe wāridt oc agthe hān wīn for een-
hedning/ oc en obenbare wderd.

Men hwar ketthere haßwe noghen tiid
swo möghet forsmat oc foraget then gant-
scke chustendom oc chustendoms leedom/ feda-
die och forstandere/ apostele/ martires oc con-
fessores/ met hordhet/ wlydelse/ modstand oc
fortraadhenheit/ end eder beswaring och for-
baandt haßwer giordt. Thenne magt haßwe
forthi the hellighe apostele braget mod ket-
there oc them bansett.

Swo scriffwer Paulus till Timotheum
Sōme haßwe oc swo kasthet troen/ vdi hwil-
cket tall Hyminenus oc Alexāder ere och swo
beswiden/ ther ieg haßwer forthi antwordet
dieß welin/ paa thet the sculle swo lare att
icke meer bespotthe. Till Titus scriffwer han

1 Tim 3

Tit 3

swo. Een ketthetel thet er then som er p
 tiſck met tro oc lerdom) een oc anden tiid pa
 myndt ſcalt thw ſy/ widdendis at hwo ſuodā
 er/ han er forbiſtet. War met apoſtele gi
 ffwer klarlige till kende/ at wij ſwolle warē
 een ketthere wbe warit ſom eet bandz mēi
 ſke/ nar han er een oc anden tiid pa mynt til
 bedding oc will dog icke bekenne ſig.

2 Joā 1

2 Joā 1
 2 Joā 1
 2 Joā 1

Thet ſame haſſwer Joannes oc ſwo nar
 han ſiger/ I hwo ſom kōmer till eder och ſo
 eer icke thenne lerdōz (ſom er en menig chri
 ſten lerdom) i ſwolle icke anāme hānw m vdi
 edert hwoſſ/ oc icke helſe hānw m. Forthi then
 ſom helſer hānw m/ han er deelachtig vdi hāſ
 onde gerninger/ ther Joannes ſielff m3 egē
 pill oc gerning bewiſer. Forthi ſom Polio
 carpus martir oc ſancti Joannis diſcipel ha
 ffwer ſagt. At ther Joannes euangelista var
 kōmen vdi baſtwā hwar Cerinthus ketthere
 war indhen fore/ tha gick han hiem igen w
 badhett oc ſagde. Lad her off ſy biſdrie/ at
 then badſtwā ſom Cerinthus gwōz oc ſand
 hedtz vwen badher wdi/ ſckall icke ſeldh
 opaa off. War aff wij mercke kōnne/ hwa
 er the hellighe apoſtele haſſwe altid hānde
 lett met ketthere.

A Men at i ere swodane ketthere/ om the
haffwe noghen tiid warit till/ hobis off nu
at ware alle them widerligt som haffwe last
oc offwerseet met grantsche thesse wore geen
swar. Daffwer forthi noget band warit ret-
thelige oc bōlige sōrde fra begyndilsen/ w-
den twill tha er thette retthelig sōrde mod e-
der nar thet var aldug suo mōgett bōde till
band aff nogre ketthere som i haffwe ther til
(bōde.

De forthi er thet sqwalder oc snack i sige
At Wyborgis kircke (i scwilde haffwe sagt sa-
tane forsambling) well weed/ at wretserdig
band eller maledidilse er een benedidilse.
Forthi the stæder som i sōre i retthe Mat v.
oc ps c. viii. lede icke om band/ men om ma-
ledidilse oc forsylling mod Christum oc Chri-
sten folck/ aff iōder/ hedninge/ oc andre wan-
tro mēnische/ hwordane wñ haffwe leret att
i era/ swo at edre maledidilse thet i wanwit-
thelige oc wforstantelige kalle band/ er san-
delige benedidilse/ dog at thet som staar ps
c. viii. er then forrædere Judam besynderlige
angrørendis. De hwar thet ware icke ander-
ledis bewiisligt att i vare sandelige i band
Tha gōr eder egen handell thet wiis/ forti i
ere siden faldē aff eet ketterij oc vdi eet ander

och aff een wdygd och wdi en anden/ oc end
nw forargis i daglige i w meer och meer som
haardhe halfa och forstockede hiarter altud
pleya at gøre.

I Ther næst sigher eder poete off at liwge
nat wij sighe/ at the oc swo sette i bandha
them som hordhe then Rhomere messa. Ma-
ffwe the thet icke giordt om the haft de magte
at sette i band/ tha haft we the met bandhe
icke retthelighe handlett nar them bō: en py
na som ere i same handell met gerning oc sans
tōcke eenfīdighe och eendrechtighe. Thert
gīōis icke forthi behoff att sette off briller
paa nase. Aitacke god at wij kwyne nogh
andet skōn. Oc forthi dōme wij icke noget
ting effther ord oc tal a alkeene/ men och swo
off handell oc obenbare gerning.

I I ginghe till them som i tordhe esie wed
oc badhe met twi formaning/ at the scul
dhe gaa w dā kircken hwar messa war hol-
dhen oc sagdis/ forthi the giordhe dōdhelig
synd oc bandz gerning om the hōrde messa

A Om messen oc hennis ydermere forklarig
oc meening/ skall som sagt er omtalis wdi
wor Kristen troes bekendissa. Men paa thñ
swenck eder poett haßwer giortt om then Ro
mere messæ oc första Kristendoms messebrüg
/ skall edher antwordis wdi wore latinsckæ
geenswar som wedbör. Nu paa thet siistha
sige i oc swo ware lögghen om then werdzli
ghe magtt i sculdhe haßwe brügghett/ som
wij edher paasagde/ ther i met breff oc segel
well trösthe at bewiisa om behoff giordhis.
Kwonne i thet saa besckreffwet/ tha haßwe i
gott køb paa bleck ob papyr oc wox vdi Ål
borg. Sig her off forthi met hwad magt i ha
ßwe förødt/ messer oc gwodz tienista vdi thñ
gantsche by/ oc forderffwet icke alsomenistha
nogle kloster/ men oc swo sogne kircker/ oc
nu siden herredaghen er holdhen i Københa
gen/ oc swo domkircken forspit ther same
(stedtz.

A Nar i kwonne saa besckreffwet at thetta
er icke giordt/ tha kwonne i gøre off wiiss/ at
edert formaledidede band er icke forswldt mett
werdzlig magt oc weldha. Uta ghe hwet
iken ordt eller breff mod obenbare handell oc
gerning. Oc nar then forsambling som i hol
dha oc agthe for Ålborgs kircke er ketthersck
pp i.

met edher oc i met henne / tha maa hwn haer
cken bara witsbyrd eller giffwa breff ther
bestandighe sculle ware / om the end motthe
bare witsbyrd i theris eghen sag / som the
dog icke mwa / nar thett er emod all rait och
skreffwen low.

A Blindher off icke forthi swo saara / men
retther edher heller sielfmet thet snariste / bo
dhe mod god oc then fattighe almoge thet
i haflwe swo schamelighe bedraghet fra sind
oc seliell / fra radhelighet oc salighet / till at
santgethe the kirckeran oc roff som i giordt ha
flwe / thet i kwnne them ingelwundhe tilsthaa
oc bestaa endten for gad eller menichin / ellers
will thet een tiid dyra nog betalys / swo at i
met tidhen sculle soinnome / att inghen ting
er swo sand som thette almenelighe spreck /
Ett ondt raad er syn raad giffuere werst **Ad**
nar i paa thet siisthe tilstaa / att i haflwe satt
i bland nogre vlerdhe oc hardnackede prester

A Tha siger off off hwad mager i haflwa
thette giordt / och hwora i kwnne thet bestaa /
nar i era nu bewistha att ware ketthera /
om the haflwe noghen tiid waridt till fra be

gynndhilsen/ oc att i era forthi wdhen for thsi
hellighe kirckæ/ oc ther fara wild/ nar then
rette hellighe sandhe apostelighe och men-
ghæ kirckæ som bewust er wdi wortt ge-
swar till then forsthe artickell kan icke findis
hoss edher/ effther thi inghe aff hennis rets-
dighe wilkaar kwnne findhis wdt edre hyt-
ther. Men nu er band eet affskjodt fra Cri-
sthen mēnschers samfund/ oc eet wdcast aff
oc forwdhen then hellighe kirckæ. Oc effther
thi i era selfwe affskorne/ oc wdcasthe mend
aff same kircke/ hwore kwnne i tha anckera
oc wdcasthe andre? I sandhet icke anderledis
end then som bestedt wden for eet hwss/ will
then wdsckiwde som indhæ er.

Ali tale hær inthett om skreffwen rätt/
aff kircke eller keyserlow/ nar wij well wida
at i som obenbare retferdighetz fiender icke
alsomenisthe forsmåa all kirckelow/ men hwo-
re i tilfornet haffwe them obenbare forbrende
Ladher nu och swo ware/ at i ware end nu
kirckins lēmyr oc icke selfwe i bandhæ/ huem
haffwer tha giffwet edher magt offwer Aps-
borghe presther eller huem haffwer giordt
edher till theris dōneræ? eller huem gaff e-
dher rätt oc magt till at bandsethe them.

p p 40

A De som i siighe paa theris wegnā / hwa
re thefritt bestaa att the haffwe bandset no
gre hardenackede oc wlerdhe messā presther /
som met wchistelighe och vgwdelighe messer
for haanedhe then hellige euangeliske lerdō
oc besckēmedhe fattighe ensoldighe chriſtnā.
Først att siighe / om thette som sagtt er warā
baadhe retferdigt oc sandt / som thet er baa
dhe wretferdigt oc lōghenagtigt. Men nar i
haffwe dog inghen magt at bandsetthe / tha
er iu edhert band vdweligt oc platt inthett /
oc all saghen er baadhe wretferdig oc lōghen
actig / er tilfomet bewist emod then xij. och
xx. artickell / och skall ydhermera bewiſſe
offwer wor chriſthen troes bekendilsa.

A Nore messer era hwercken wchistheligha
eller vgwdeligha / men aff mōghen och stoer
frew. It baadhe chriſtelighe oc gwdelighe. Je
ke findhis heller i them nogher spott eller for
haanilsa emod then euangeliske lerdom / mē
meer then euangeliske lerdoms hellige brug
oc dyckilsa. Jeke ere heller nogre simpell mē
nischer ther offwer besckēmeda / men then me
nighe chriſthen mand haffwer ther aff stoer
fordell oc werdsckuld. De er noghen ther o
ffwer besckēmet / tha er then besckēnilsa icke

giffwen/ men taghen aff the ting som them
 bwrde at bekendhe hof gwd met tack/ loff
 oc ara/ ligherwiiff som the phariseyer wara
 beschēmedhe aff the gerninghet som Christus
 giordhe aff syn hūnelseke fadhers besaling.
 Om hwilcken beschēmisse Christus suo taler
 Salig er then som wdi mig icke beschēmmis.
 Oc Paulus till the Corinthier. Men wi (si-
 gher han) predicke Christum at ware korist
 ioherne till beschēmmisse/ oc the Grecker till
 eet geckerij/ men dog them haadhe iohet oc
 grecker som era wdwoldhe/ predicke wi Chri-
 stum at ware gwdz mage oc wiiffdein.

Mat 18

1 Cor 8

¶ The presther forthi som i meene att wara
 bandsethe/ the era icke i bandhe icke ere the
 heller wlerdhe som i sighe/ men retthelige vn-
 dherwiiffthe aff Cristo/ Criste apostele oc hel-
 lige propheter/ som haffwe them atwaritt/
 at ioc edre lighe forløbne oc forsome Christen
 scwoldhe forstøre werdhen i syne siiste daghe
 Oc forthi ware the icke hardenackedhe men
 trofasthe oc warastige mend/ well widdendis
 thz som Cristus sagde mod falsche propheter
 oc lerera/ for sculde kōme oc bere de antichristi
 wey/ o h raadde the forthi till warastige-
 heit/ swo sighendhis.

pp 19

Mat 19

¶ Then soz bliffwer warafftig indtill enden
han wordher salig. Frandhelis nar i forse-
ra edher sag ther met/ at i haffwe holdett oc
brughet i same band at foræ/ eet ratt chiste-
ligt schick/ oc som i sighe/ them haffwe i band
sett effther lang paamyndilsæ och chusthelig
vndherwilling i brodherlig kerlighed/ aff
scriffthen met then hellige kirckis atsporilsæ/
samtøcke oc beiawilsæ/ forthi the wildhe icke
offwergiffwe wildfarilsæ/ oc omkring falde
till sandhedtz wey/ oc andhet möghet soz bo-
dhe i oc eder poett haffæ geckelige screfftes

¶ Forst/ om i end haffwe holdett i same bånd
att foræ thette schickæ och manering/ hwat
thas. Wonne thett haffwe noghet paa sig/
nar i haffwe inghen magtt att bandsettha/
Och haffdhe i end magtt/ tha haffdhe i plate
inghen sag. Och haffdhe i haffott noghen
sag/ tha ware icke same presther aff eder tro
eller samfund/ icke haffdhe the heller want/
men i haffwe theris tro baadhe kast och for-
løbett. Eller hwem haffwer noghē tiid hørt
att Christi apostelæ bandsetthæ i dher eller
hedninghe som aldrig anammedhe Christi tro
ther the besynderlige predikede och lerdæ.

E Swo wile wi dog grandtjche edher ala
wardfill och pa amyndilsa/ ther i swo kaldhe
Thett som i kaldhe een kerlig och salig pa a-
myndilsa/ thett war icke noghen chusthelig
at wardfill eller wnderwiffning/ men thett
war een farlig och syndig frestilsa/ m3 hwil-
cken god aff syn retferdighe tilladilsa wil de
profime oc randsage syne om the vare saster.

For thi thet maa tha ketcheb ware till/ **I Cor II**
att the som era ydwoldhe kenne obenbaris
bladt edher. Thet war for thi een freeschilsa
som saget er/ icke att the scholdhe forladha
wildfarlse oc komme till sandhett/ men mees
att the scholdhe forladha sandhett/ och fara
wild mett edher wdi manghe syndige weya
Nar thett er nu bewist i manghe maadha/
och schall ydermer om behoff goris/ att een
extt chrischen sandhett findis icke hoess edher
Men hoess off och thet hellighe kircke som
waridit haiffwer wdi tro och leedom retfindig
och eensindig fra the hellighe apostela oc ind-
till thenne tiid. Och for the bwidhe the prester
icke att bausetthis/ men att loffwis oc prafis
nar the som wittighe slaughter haiffwe theris
ghyt tillw hett/ att the scholdhe edre forgif

tige raad icke høræ Jcke er heller bandz magt
hoess edher/ men hoess the presther som i band
setthe. Jcke er heller folckett cristett soz eder
tilhengher/ men ketthersck mett edher och
i mett them. Jcke era heller the Swermeræ i
Aalborg gwdz kircke som i sighe/ men the ere
Satane forsambling/ och een forbandet kircke
som nu er klarlighe bewist for alle retsindi
ghe lesszeræ. Och forthi hasswe i hwerckin eff
therf woldt Christi eller Pauli exempill i thet
tte band att sora som i falschelig sighe.

Mat 18 ¶ Forthi Cristus bod att then scholdhe set
this i band/ som effther christelig atwardill
wilde icke lodhe och høræ then hellige kircke
¶ Den then som edher forsmæer oc hører icke/
han forsmæer icke then hellighe kircke/ men
helffwedis kircke och forsambling. ¶ Paulus
2 Timo 2 desligest bandsetthe kettheræ och sandhedtz
fiendher och modstandheræ/ men thesse prester
som i hasswe bandsett/ era icke kettheræ/ må
era sandhedtz efftherfølgeræ/ mett retsindi
g tro och meening/ och then hellighe kirckis ly
digge och wnderdanighe børn. Thi hassuer
wer artickell icke wblwelighe luyghett som
(edher Doett wblwelighe scriffwer/

men thet sandelighe fort aldt/ som i haſſwe w
Chriſtelighe oc wædelighe giordt/ handlet oc
brughet. Oc nar fundamentet till eder vild
ſarilſa/ oc ſwmmelighe i thenne meening/
at then ſandhe Chriſthen kircke ſindis alſom
eniſthe wdi edhert ſamfwnd/ mē er ther dog
icke/ ſom er n w alle widherlightt ther theſſa
wore geenſwar haſſwe laſt met een Chriſthe
lig grantske. Tha mwa i n w forſtaa/ at eder
maledidilſa er een ſand benedidilſa/ oc eder
band at ware een ratt ſalighet/ ther Chriſtus
hoſſ Joannem ſagdhe/ at hanſſ diſcipele ſcut
dhe offwergaa.

A The ſwille (ſigher han) fori aghæ edher **Joan 19**
ſra theris ſamfwnd/ thet er/ the ſwille edher
band ſetthe effther theris meening/ ſwo att i
ſwille ware theris ſamfwnd vwerdighe. Wæ
mod thet hoſſmod oc ſoragt troſther han thm
hoſſ Matheun oc Lucan oc ſigher ſwo. Sa **Mat 3**
lighe era i nar mēniſcher hader edher/ forbā
dher edher/ oc forſølgher edher/ fraſckillier e **Luce 9**
dher/ breydher oc ſoragher edhert naſſa till
ondhe for mēniſkins ſons ſckuld. Gladher
oc frøggher edher/ forthi edher lön er ſtoer
i hēmelin. Ther gwd werdis at giſſwe bode
off oc edher (om i ellers wele bōilighe om

faldhe ighen till Kristenoms samfwind/ ther
wij edher onschæ offwer altit) sommedels syn
son wor heræ Jhesum Christum/ ther for wor
schyld war forb andhett/ spotthett/ oc forag-
thett/ dog han er wel signett och benedidhet
altid oc ewindelig. Amen.

Ette gott oc nytteligt raad

Det er raadeligt alle gode Kristne at
fly oc seky thesse Lwtheruler/ thett er
thesse Lwtherscke kettheræ som wij
nu haſſwe fanger har i landeræ/ oc kalle sig
the Euangelischæ predicanter. Welse forthi/
the eræ bandz mēnischæ/ oc wælwgtæ fran al
le Kristheu mēnischis samfwind/ indtill sup len
ghe the gōre plycht oc bood met angher och
welsæ/ oc taghe orloff aff theris patrone die
ffwelen / oc wendæ sig omkring igen till the
ris gwd oc seckaberæ Christum. Adan seck all i
sandhet widhe/ at the fara met inthet andet
end løgen oc herrenschedt/ oc giffwe saltige
sunpele mēnischæ thū lerdom som er mod gud
/ mod then hellige skrift / oc mod wor hellig
ge Kristen tro/ som sanctus Gregorius siger
om them/ wdi then bog som kallis Moralia
Gregorij/ wdi then v. bog/ oc i thet xi. capi-
till. Metthere the haſſwe thet for eyedom/ at
the blends thet gode iblandt thet gude/ paa

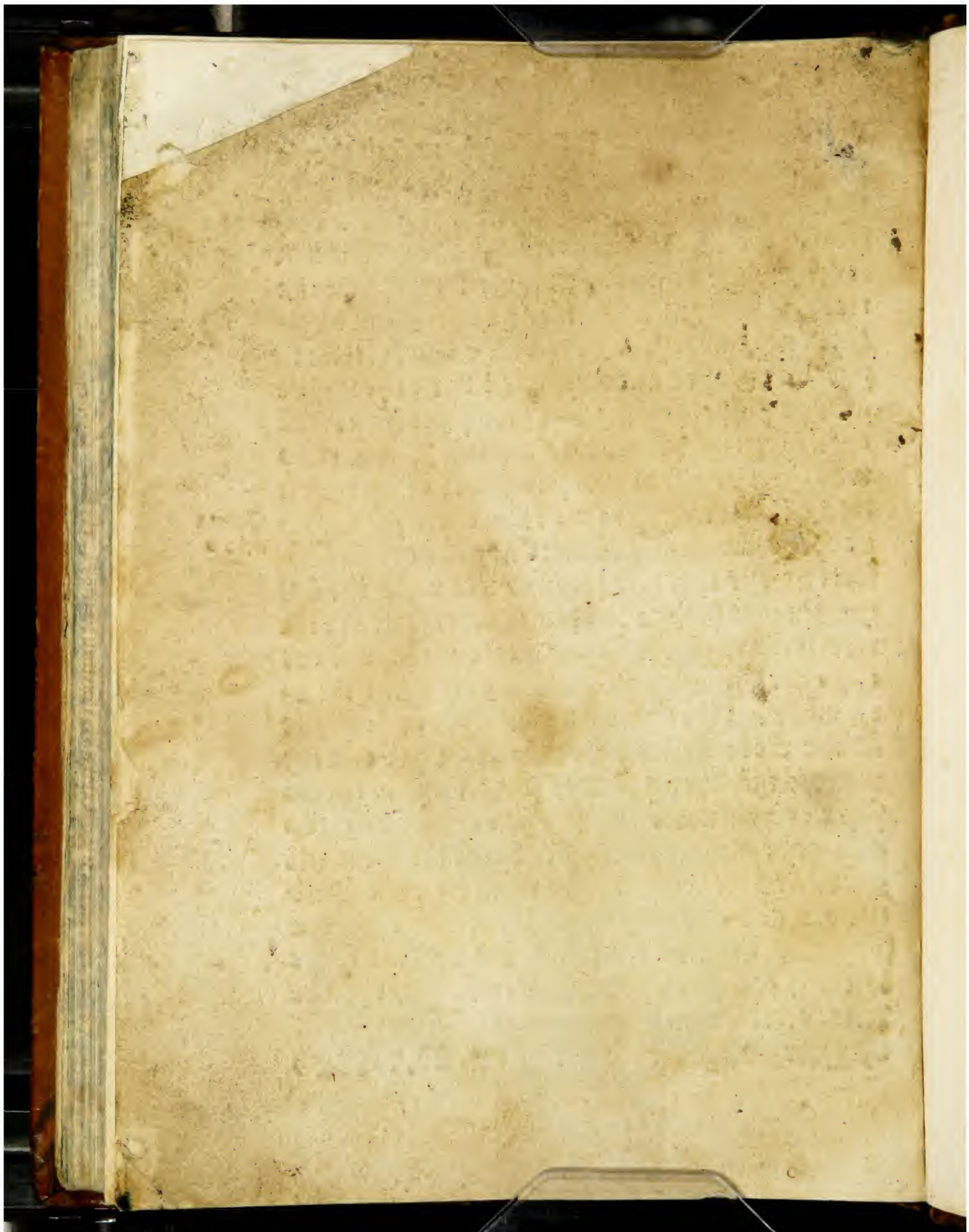
thett att the kwnne beswige them som theris
 predicken hore/ sagde the altið wspanningen/
 tha blessue the snart begrebne vdi theris ond
 schaff/ swo at the icke kwnne frême theris wil
 lia sagde the oc altið spanningen/ tha ware the
 icke keithera/ men the menge thet gode i blāt
 thet onde/ met thet gode drage the selckit till
 sig/ oc m3 thet onde beswige the oc forgiffue
 mange simpele mēiscker/ swo siger han. **Mē**
 then meg tiche larsader sanctus Bernardus
 wdi then bog som han scriffwer effwer **Can**
tica canticoru siger swo. **Keithera/** the kwn
 ne icke offwer indis mett noget gott sckell/
 forti at the thet icke forstaa/ icke wele the ock
 straffis met hellige lerefedus ordet/ forti att the
 icke wela tage wed them/ icke wela the ock
 tage wed god wnderwiissning/ forti at the e
 ra omkring wende fra god/ thet er forsgte
 at the wele heller vdwellic at dō end omkrig
 wendis igē/ theris ende er fordemilsa oc theris
 fista er helfuedis ild/ suo siger han. **Bog suo**
alle gode cristne mēiscke/ beder for them till
 god/ at han will wndhe them naate oc sind
 till een god omkring wendilsa. **Men** wele the
 forherdis i theris ondschaff/ tha bliffuer there
 lon th3 soz staar siist i **Water noster/** thet er
Altt ondt Amen

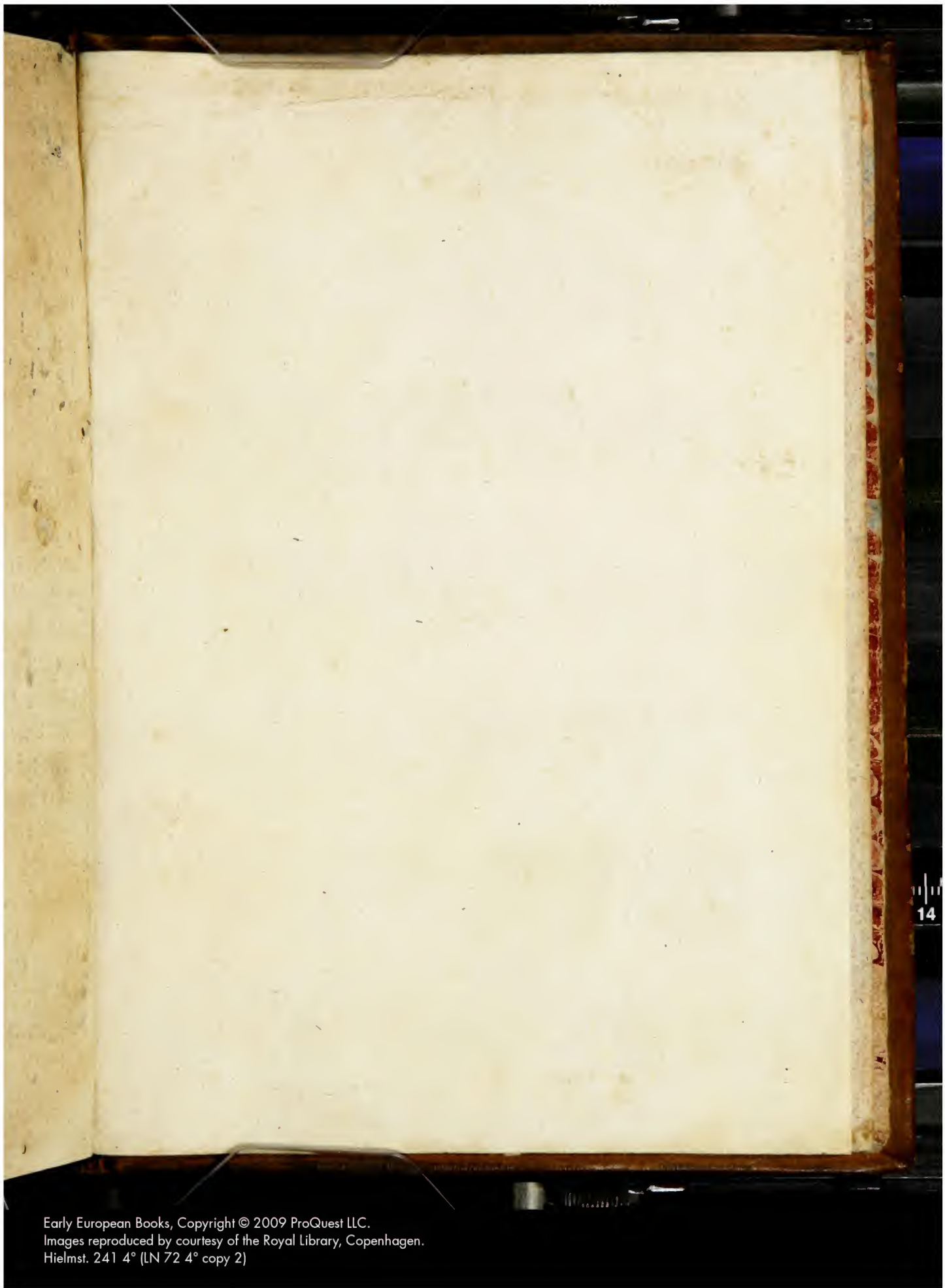
Sermo
 m 66

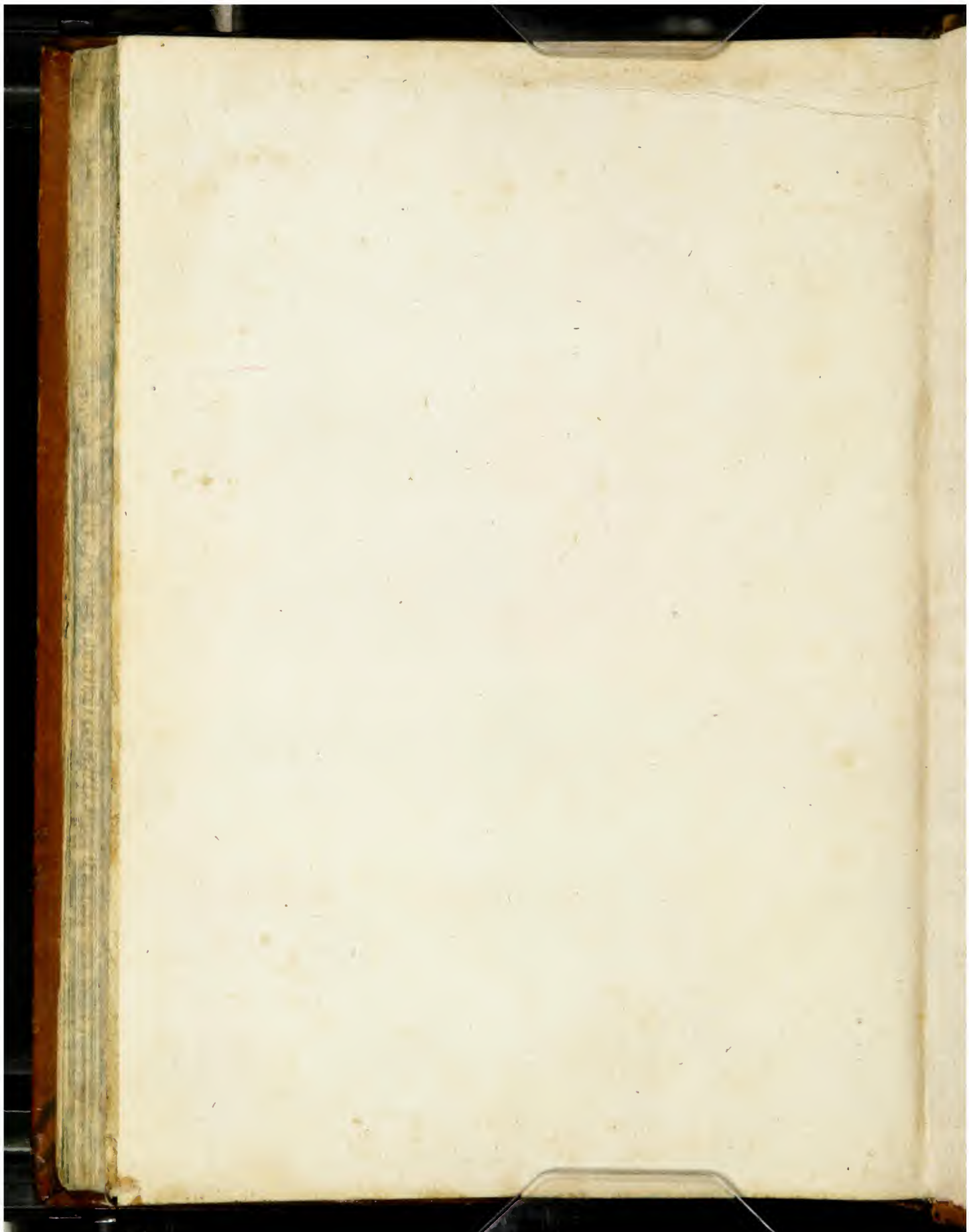
A Per d. p.

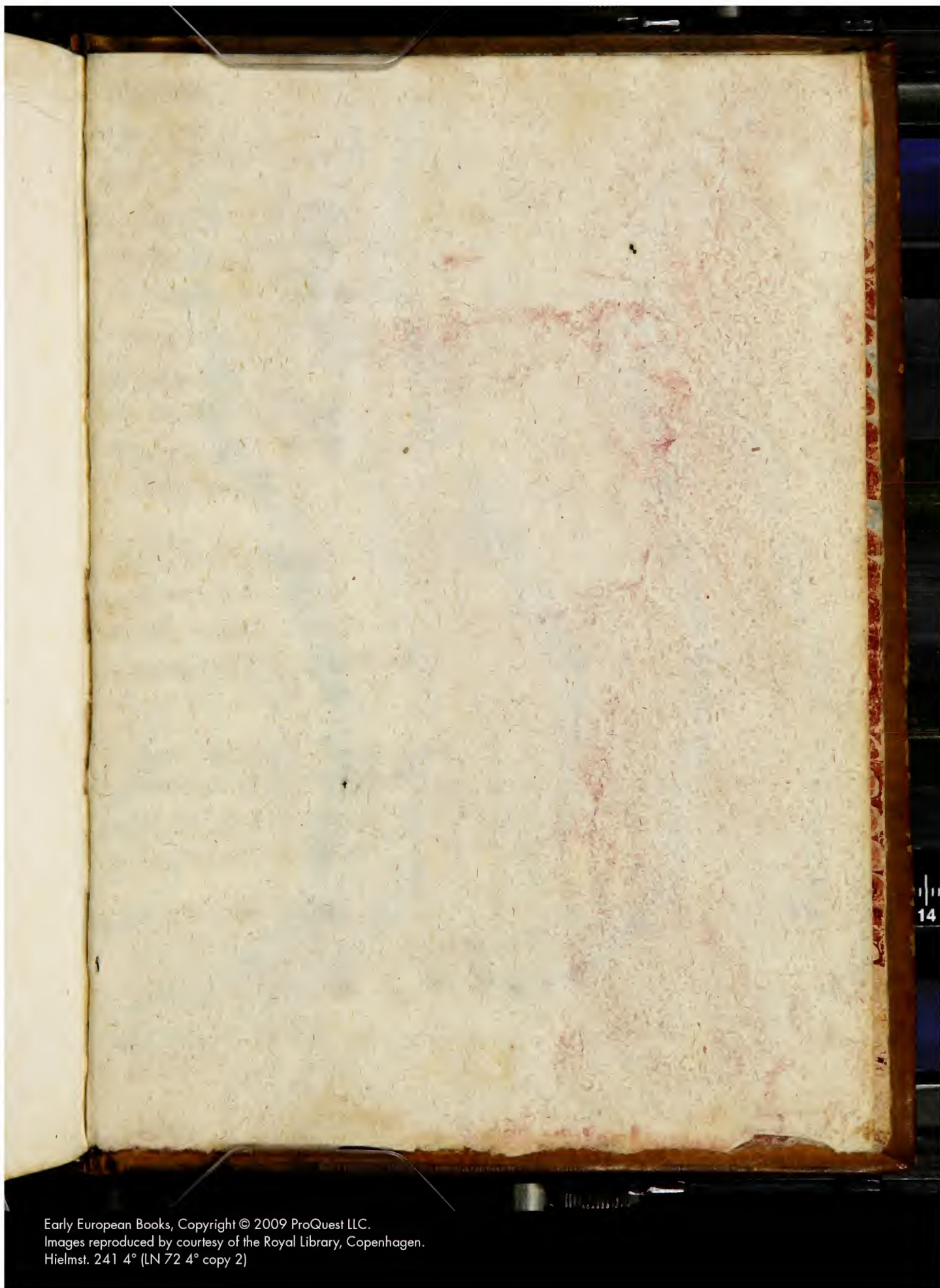

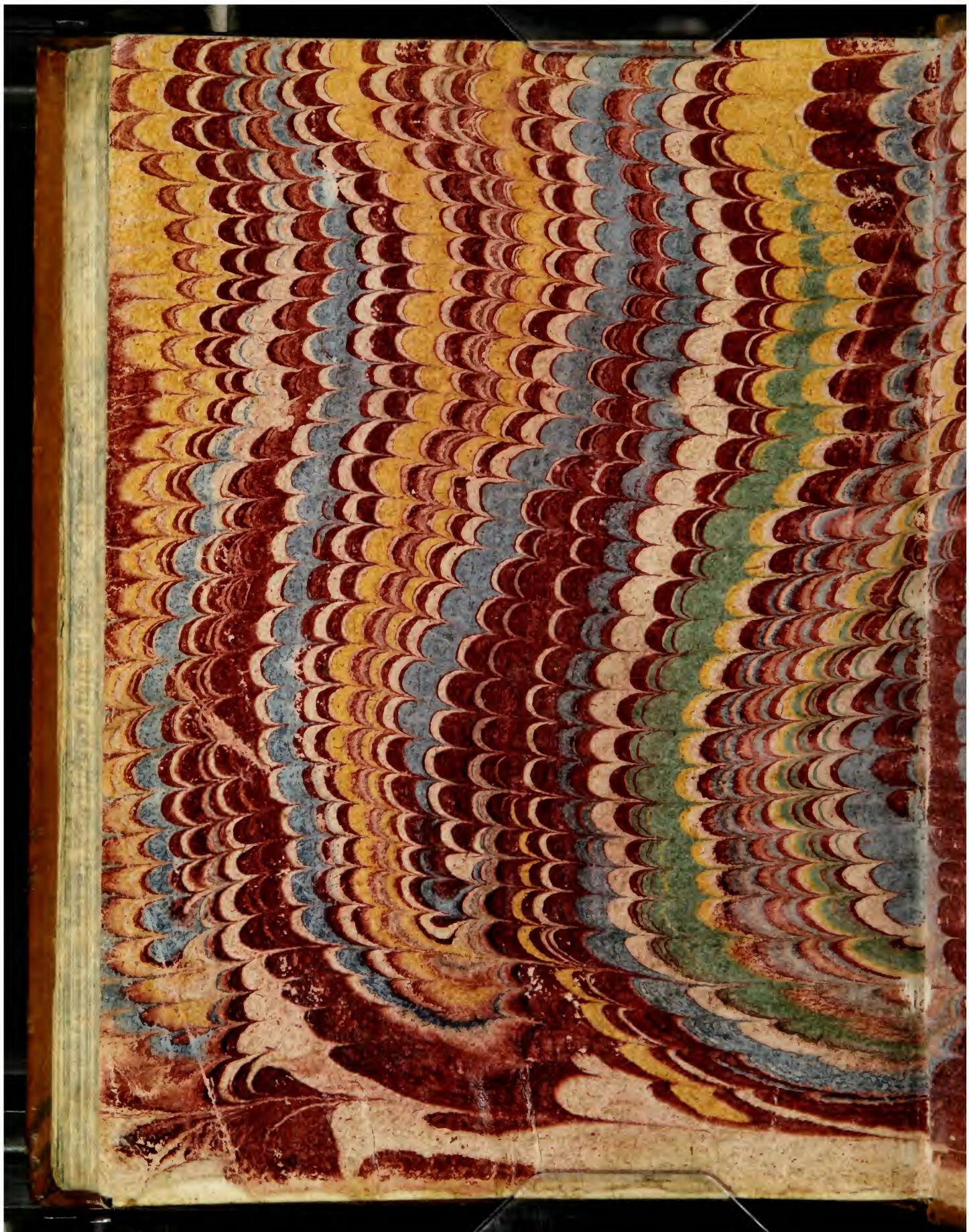
A. M. d. xxxij

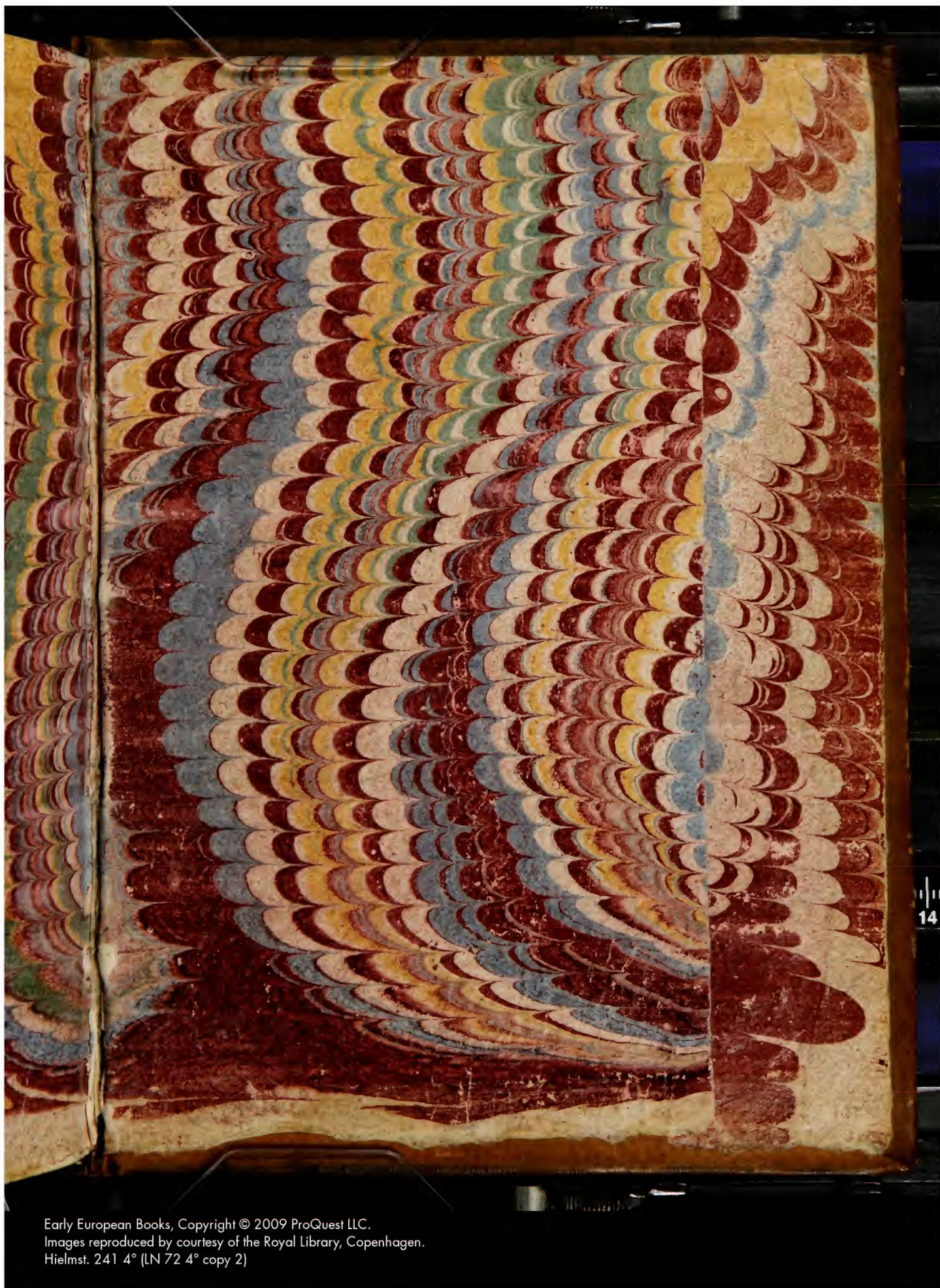

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 241 4° (LN 72 4° copy 2)